

Varietas delectat
A pápai-magyar kapcsolatok sokszínűsége
a 11-14. században

Varietas delectat
A pápai-magyar kapcsolatok sokszínűsége
a 11–14. században

Szerkesztette: Kiss Gergely

Pécsi Tudományegyetem BTK TTI
Középkori és Koraiújkori Történelmi Tanszék

Pécs, 2019

DeLegatOnline Könyvek 1.

A kutatást és a kötet megjelenését támogatták az

NKFIH NN 124763 „Pápai megbízottak a 14. századi
Magyarországon (1294–1378) – Online adattár”

NKFIH NN 109690 „Pápai megbízottak a 11–13. századi
Magyarországon – Online adattár”

DE-FIK "Magyarország a középkori Európában" (NKFIH-1150-6/2019)

kutatási projektek

Borítókép: Fülöp fermói püspök ábrázolása a Képes Krónikában

Forrás: Képes Krónika (Chronicon Pictum) I. Magyar Helikon, Budapest, 1964, 129. old. (f. 65a).
Országos Széchényi Könyvtár, Budapest.

ISBN: 978-963-429-394-1

ISSN: 2676-9050

© Kiss Gergely
© Barabás Gábor
© Kovács Viktória
© Maléth Ágnes

A mutatót készítette:
Bandi Kristóf Bálint

Tördelés, nyomdai munkálatok:
Molnár Nyomda Kft.
Pécs, Légszeszgyár u. 28.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	7
I. ÁLTALÁNOS RÉSZ (Kiss G.)	
A pápai képviselet	11
<i>A kora középkor</i>	11
<i>A reformpápaság időszaka: a pápai képviselet megújulása</i>	19
<i>A 12. század eleje –13. század közepe: pápai képviselet differenciálódása</i>	23
<i>A 13. század közepe – 14. század vége</i>	35
A pápaság és Magyarország kapcsolatrendszere a 11–14. században – áttekintés	59
<i>A képviselet formái</i>	61
<i>A pápai megbízottak tevékenységének jellemzői</i>	64
II. ESETTANULMÁNYOK A 11–14. SZÁZADBÓL	
Kiss Gergely: <i>Gregorius de Sancto Apostolo. Egy 12. század végi magyarországi pápai legátus pályafutása</i>	81
Barabás Gábor: <i>Gregorius de Crescentio bíboros élete és magyarországi legációi</i>	93
Kovács Viktória: <i>Alter ego domini papae Nicolai III. Fülöp fermói püspök, szentszéki legátus magyarországi tevékenysége (1279–1281)</i>	117
Kiss Gergely: <i>Altegradus de Cataneis de Lendenaria. Egy legátusi ügyhallgató a 14. század eleji Magyarországon</i>	167
Maléth Ágnes: <i>Gui de Boulogne magyarországi legációja</i>	175
Rövidítések	201
Források	203
Szakirodalom	208
Személy- és helynévmutató	229

ELŐSZÓ

Az utóbbi évek kutatásai során fogalmazódott meg ez a sajátos cím több okból is. Egyrészt abból adódóan, hogy a pápai-magyar kapcsolatok egy-egy újabb szeletének feltárása, vagy a korábban is ismert események részleteinek tisztázása zavarba ejtő problémákat hozott felszínre. Ezek először akkor jelentkeztek komolyabban, amikor 2014-ben megindult a már meglévő és folyamatosan gyűjtött információk adatbázisba szerkesztése. Az ekkor elindult DeLegatOnline kutatási program első szakasza az Árpádkort fedte le.¹ 2017-től a vizsgálatokat kiterjesztettük az 1294 és 1378 közötti időszakra.² A szereplők és az események rögzítésének egyenes következménye volt, hogy egy bizonyos rendszer szerint különböző kategóriákba és típusokba soroljuk be őket. Egy ilyen rendszert ellenben nem könnyű megfelelően rugalmassá tenni ahhoz, hogy az események egészen eltérő variációi mind megtalálják az őket megillető helyüket. Nehéz volt kialakítani azt az egyensúlyt, ami még megfelel a kereshetőség kívánalmainak, ugyanakkor nem túlságosan sematikus vagy „szürke”, azaz kellően visszaadja a kapcsolatok változatosságát. A sokszínűség tehát alapvetően tartalmi jellegű, amelynek jelentőségét különösen fontos hangsúlyozni. A hagyományosnak tekinthető, a pápai-magyar kapcsolatokat leginkább politikai-diplomáciai síkon kezelő felfogás mellett ugyanis léteznek olyan, egy-egy különleges részterület (eszme- és jogtörténet, egyházpolitika, gazdaságtörténet) felölelő munkák, amelyek e változatosság meglétét igazolják.

Másrészt a sokrétűség a kapcsolattartás jellegében is megmutatkozik. Talán itt nagyobb a lemaradás: a pápai képviselő változatos formáinak a kutatás a legutóbbi időnkig nem szentelt olyan nagy figyelmet, mint a tartalmi kérdéseknek. Eddig leginkább a pápai legátusok álltak a reflektorfényben, de ha csak őket vennénk számításba az itt most kijelölt időbeli keretek (11–14. század) között, akkor bizony csupán elég vékony szeletét látnánk a pápai-magyar kapcsolatoknak. Eltekintve olyan – egyébiránt nagyon is fontos – részterületektől, mint a legátusok fajtáinak elkülönítése, a többi lehetséges pápai megbízott eddig inkább háttérbe szorult. Pedig ők – a pápai kiküldött bírók, pápai adószedők, adminisztrátorok, stb. – épp olyan fontosak, mint maguk az oldal-, kiküldött, ill. született pápai követek.

Harmadrészt maguk a szereplők is változatosak, abban az értelemben, hogy azonosításuk sokszor vet fel problémákat: egy-egy gyakori keresztnév

---

1 <http://delegatonline.pte.hu/index/project1> – NKFIH NN 109690 „Pápai megbízottak a 11–13. századi Magyarországon – Online adattár”.

2 <http://delegatonline.pte.hu/index/project2> – NKFIH NN 124763 „Pápai megbízottak a 14. századi Magyarországon (1294–1378) – Online adattár”

mögött olykor több személy is meghúzódhat, és elkülönítésük nem mindig volt sikeres.

A tevékenységüket vizsgálva hasonló, a legkevésbé sem egysíkú kép bonthatódik ki. Jóllehet egy-egy pápai megbízott szerepét a „nagypolitikában” jól ismeri a kutatás, de a magyarországi tartózkodás egyéb, olykor „hétköznapi” eseményei eddig nem kerültek igazán előtérbe. Ugyanakkor ezek épp annyira hozzátartoznak az adott személy itteni tevékenységéhez, legyen szó zsinatról, egyházi bíraskodásról vagy éppen javadalmak betöltéséről. A kiküldő, azaz az egyházfő, igyekezett is minél inkább kihasználni a megbízott jelenlétéből fakadó lehetőségeket, vagy célzottan, egy-egy ügyre vonatkozóan, vagy egy korábbi felhatalmazás kiegészítésével, módosításával. De az is megfigyelhető, hogy a pápa helyett tevékenykedő teljhatalmú megbízottak olyan ügyekben is eljártak, amelyek nem szerepeltek az általános megbízólevelekben. Fontos tanulság, hogy az egy személyhez kapcsolódó *események egésze* alapján lehet összefoglaló véleményt formálni az illető magyarországi tevékenységéről.

Ám még mindezek alapján is úgy érezhetjük, mintha egy kulcslyukon keresztül próbálnánk képet alkotni egy egész szoba belső elrendezéséről. Éppen ezért a kutatás során igyekeztünk a pápai megbízottak teljes élettörténetét rekonstruálni. Így nagyobb eséllyel helyezhető el az adott személy a pápai képviselet rendszerében, és ezáltal elkerülhetővé váltak a szövegkörnyezet hiányából fakadó értelmezési nehézségek, problémák is.

Végül, de nem utolsósorban a rendelkezésre álló forrásanyag maga is nagyon változatos. Az oklevelek mellett olykor sokat elárulnak az elbeszélő források – különösen a megbízottak nem magyarországi tevékenységét illetően – vagy a gazdasági dokumentumok, kérvények, esetenként a képi ábrázolások.

A jelen kötet célja, hogy ízelítőt adjon ebből a sokszínűségből általánosságban és kézzelfogható eseti példák segítségével is, ezért tagolódik két nagyobb egységre, egy *Általános részre*, és *Esettanulmányokra*. Arra a jelen keretek között nem vállalkozhatunk, hogy minden részletét feltárjuk annak a bonyolult kapcsolatrendszernek, ami a pápaság és Magyarország között fennállt, inkább annak legjellemzőbb vonulatait igyekszünk bemutatni, ezáltal is érzékeltetve azok sokszínűségét.

II. ESETTANULMÁNYOK A 11-14. SZÁZADBÓL

Barabás Gábor:

Gregorius de Crescentio bíboros élete és magyarországi legációi*

Gergely, a S. Maria in Aquiro egyház diakónus- (1188–1200?), majd a S. Vitalis presbiter-bíborosa (1200?–1207?) azon kardinálisok közé tartozik, akik többször is jártak a Magyar Királyságban pápai legátusként. Magyarországi tevékenysége azonban csak egyike volt a pápaság számára fontos megbízásainak, így például Itáliában is fontos feladatok vártak rá. Első legációja az Árpádok királyságában, mint látni fogjuk, több szempontból is figyelemre méltó, hiszen egyházi pályáját tekintve és a helyi események szempontjából is nagy jelentőséggel bírt.

Gergely a hasonló nevű, később szintén egyházi és pápai szolgálatba álló Gregorius de Crescentio nagybátyja volt.¹ Az előkelő Crescentius család sarja volt,² amely azonban nem állt közvetlen kapcsolatban a 10–11. százaban Rómára és a Patrimonium Petrire nagy hatást gyakorló, hasonló nevű nemzetségekkel.³ A Crescenzi-Ottaviani család tagjai például Sabina grófjai, és a Monticellik ősei voltak.⁴ A Crescentiusok azonban csak a 12. században tűntek fel Rómában, de bármilyen, kifejezetten a régi Crescenzihez fűződő kapcsolat nélkül. A Cenzi családdal kapcsolatos, többször említett összeköttetést sem lehet bizonyítani.⁵ A Crescentius/Crescenzi/Cenzi névalakok, ill. ezek latin és olasz változatainak keveredése megnehezítik a tisztánlátást az egyes esetekben.

A Crescentiusok a 12. század végén azonban már bizonyíthatóan a római nemességhez tartoztak. Ezt éppen az egyik Gergellyel kapcsolatos forrás információja támasztja alá.⁶ III. Ince (1198–1216) ugyanis 1207. évi második magyarországi megbízása idején *vir genere nobilisnek*⁷ nevezte a bíborost. Gergely közvetlen családjáról viszonylag sok információval rendelkezünk a végrendelete, ill. más források alapján.⁸ Ismerjük unokaöccseit, Gergelyt, Leót, Crescentiust és Petrus Pauli Cenciust, ill. az 1207-ben már elhalálozott Cencius Roizus fia-

---

* A tanulmány az NKFIH NN 109690 „Pápai megbízottak a 11–13. századi Magyarországon – Online adattár” projekt keretében, a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (BO/00148/17/2) támogatásával készült.

1 Az egyes Gergelyek azonosítására ld. Kiss Gergely előbbi tanulmányát a jelen kötetben. Vö. MALECZEK 1984. 183; SOLYMOSI 2017. 28–35.

2 TILLMANN 1975. 382.

3 Ld. HERBERS 2012. 106, 108–109, 116.

4 Ebből a családból származott III. Sándor (1159–1181) pápa ellenfele, IV. Viktor ellenpápa. MALECZEK 1984. 77.

5 MALECZEK 1984. 90.

6 MALECZEK 1984. 77.

7 POTTHAST 3196. sz. RI X. 138. sz.

8 PARAVICINI BAGLIANI 1980. 3. 107–109.

it, valamint Cenciust és Johannes Mancinust, az 1207-re már ugyancsak elhunyt Crescentius fiait.⁹

Gergely a források tanúsága szerint 1188-ban került jelentős egyházi tisztségbe, ezen év márciusában emelte őt ugyanis III. Kelemen pápa (1187–1191) a S. Maria in Aquiro szerpap-bíborosi tisztére.¹⁰

Gergely később, III. Celesztin (1191–1198) idején került a pápai politika élvonalába. Fontos szerepet játszott ugyanis Albinus albanói püspök-bíborossal¹¹ együtt abban, hogy Szicíliai (Leccei) Tankréd¹² egyezséget kötött a pápasággal (1192 júniusa, gravinai konkordátum).¹³ A pápa megbízottai 1192 májusának végén indultak útnak, Albinus és Gergely is május 23-án írt alá utoljára a pápai udvarban.¹⁴ A Tankréddal folytatott megbeszélések eredményeként nem egyszerűen megújították a korábbi beneventói konkordátumot,¹⁵ hanem új, bizonyos pontokon a pápaság számára kedvezőbb egyezmény született.¹⁶ Még június végén került sor Albinus és Gergely újabb követségére,¹⁷ amelynek során

---

9 PARAVICINI BAGLIANI 1980. 107: 1. jz

10 ZIMMERMANN 1913. 30: 1. jz; MALECZEK 1984. 90–91; TILLMANN 1975. 382. Cristofori ezzel szemben egyetlen személyt (Crescenzi Gregorio névalakkal) tüntet fel 1188 és 1208 között, utóbbi dátumot feltételelesen szerepelteti. CRISTOFORI 1888. 214.

11 Személyére ld. Kiss Gergely előző tanulmányának 41. jegyzetét. Ld. MALECZEK 1984. 76–77; BLUMENTHAL 1982. 10–11, 18–33; MONTECCHI PALAZZI 1986. 626–628; KARTUSCH 1948. 79–82.

12 1190 elején, II. (Jó) Vilmos szicíliai király (1166–1189) előző évi halála után a trónra felesége, II. Roger (1130–1154) utószülött lánya, Konstancia révén VI. Henrik német-római császár (1190–1197) tartott igényt. Vele szemben a királyság előkelői, elutasítva az idegen, német jelöltet, II. Roger törvénytelen unokáját, Lecce grófját, Tankrédot (1190–1194) választották királlyá. Az új normann uralkodó később VI. Henrik feleségét is foglyul ejtette, a császárnak így vissza kellett térnie német földre. Tankréd azonban 1194-ben, nem sokkal legidősebb fia halála után, maga is elhunyt. MOLNÁR 2004. 63–64; BLUMENTHAL 1982. 30–31; MATTHEW 1992. 285–291.

13 TILLMANN 1975. 382; MALECZEK 1984. 91; AUBERT 1986b. 1457. A gravinai konkordátum előzményeire ld. Kiss Gergely előző tanulmányának 41. jegyzetét és BLUMENTHAL 1982. 31.

14 MALECZEK 1984. 367. 65. sz. Érdekesség, hogy más feltételezések szerint Albinus május 15-én, Gergely pedig május 12-én írt alá utoljára. FRIEDLAENDER 1928. 78.

15 IV. Hadrián (1154–1159) pápa és I. (Rossz) Vilmos (1154–1166) 1156-os egyezsége. A pápa a növekvő elszigetelődés láttán, amelyet a bizánci és normann-szicíliai támadások jelentettek, kénytelen volt engedményeket tenni ez utóbbiaknak. Az egyezményben elismerte Vilmost Szicília királyának, Puglia, Calabria, Campania, Capua, Amalfi-partvidék, Nápoly, Gaeta, Marche, Abruzzo területei feletti hatalmát is elfogadva. Vö. NORWICH 1970. 196–200. A beneventói egyezmény szövegét ld.: *MGH Const. I. 590–591. 414. sz.*

16 A király hűséget fogadott a pápának, engedélyezte, hogy a királyság szárazföldi részén állandóan legátus legyen jelen, a szigeti részre pedig öt évente küldhessen megbízottat, Tankrédnak személyesen a pápa kezéből kellett átvennie a királyi hivatalt. FRIEDLAENDER 1928. 78–79. A gravinai konkordátum szövegét ld.: *MGH Const. I. 417. sz.*

17 Nem bizonyos, hogy valóban két legációról beszélhetünk, hiszen ezt csak Tankréd ígéretének szövegére alapozzák a kutatók. BLUMENTHAL 1982. 31.

az Abruzzóhoz közeli Alba városában fogadták Tankrédot, aki ott ünnepélyes hűségesküt tett a pápa legátusai előtt.¹⁸

Gergely ezután feltehetően visszatért a pápai udvarba, legalábbis erre enged következtetni III. Ince egy 1198. március 2-án Fülöp milánói érsek és S. Donato di Scozola in Sesto-Calende apátság perében kelt oklevele, amelyből arról értesülünk, hogy korábban III. Celesztin az ügyben Gergelyt és Hugót, a SS. Silvestrus et Martinus presbiter-bíborosát¹⁹ bízta meg ügyhallgatói²⁰ teendőikkel.²¹ Működésükről nem rendelkezünk közelebbi információval, az ugyanakkor bizonyos, hogy III. Ince levelében elutasította az apát kérését, és a ferrarai püspök által delegált bíróként korábban a kolostorra nézve kedvező ítéletet nem erősítette meg, hanem az első, a veronai püspök által hozott, a milánói érsek számára kedvező döntést hagyta jóvá.²² Gergely ügyhallgatói tevékenységére utal továbbá az az 1198. április 13-i pápai oklevél, amely az antwerpeni Miasszonyunk katedrális káptalanának egy stalluma körüli nehézségek ügyében kelt.²³ A bíborosnak ebben az esetben egyedül kellett megvizsgálnia az ügyet, amely később Lambert, a kanonoki javadalom birtokosa javára dőlt el, III. Ince ugyanis említett oklevelével az ő igényeinek a támogatásával és védelmével bízta meg a tournai-i esperest, kántort és kancellárt.²⁴ Egy további III. Celesztin pápa pontifikátusa alatt kezdődő perben Gergely több kollégájával együtt tevékenykedett ügyhallgatóként. Az angoulême-i püspök és káptalan a főpap által megemelt számú kanonoki helyek miatt kialakult perében elsőként Jordanus, a

18 FRIEDLAENDER 1928. 78. A hűségeskü szövegét ld.: *MGH Const I. 418. sz.*

19 A feltehetően római családból származó Hugó kúriai karrierjét a Szent Péter székesegyház espereseként kezdte, majd III. Celesztin pápának hála 1190, esetleg 1191, valamint 1206 között viselte bíborosi címét. Ez idő alatt többször is megjelenik a neve a forrásokban *auditor*ként, egyebek mellett őt bízta meg III. Ince Konrád würzburgi püspök halála körülményeinek a kivizsgálásával. Hugó pápai penitenciáriusként is működött továbbá, valamint 1203-ban Terracinában járt egy béketárgyalás keretében. Aláírása utoljára egy 1206. február 28-án kelt ünnepélyes pápai privilégiumon található meg. RI III. 53: 12. jz.; MALECZEK 1984. 107.

20 Az *auditor* kifejezés először III. Celesztin pápa idején jelent meg a forrásokban, és a bíborosok egyik fontos feladatává vált az ügyhallgatói tevékenység. MALECZEK 2013. 75.

21 „*Cumque dilectus filius G(erardus), tunc prior nunc nunc vero abbas eiusdem monasterii, et G., nuntius adverse partis, super hoc ad sedem apostolicam accessissent, bone memorie C(elestinus) papa, predecessor noster – supradictis omnibus per dilectos filios nostros Hug(onem), tituli sancti Martini presbyterum, et G(regorium) sancte Marie in Aquiro diaconum, cardinales quos eis auditores concesserat [...]*” – I. 37. sz.; POTTHAST 31. sz.

22 RI III. 37. sz.

23 „*Cum autem G., procurator eius, ad nostram presentiam accessisset, B. clericus ex parte prefati Lamberti se ei adversarium esse proposuit. Unde est dilectum filium nostrum G(regorium), sanctae Marie in Aquiro diaconum cardinalem, concessimus auditorem. Ex cuius postmodum relatione cognovimus, quod cum idem B. pluries vocatus ad causam fuisset, multotiens a presentia dicti cardinalis discessit contumax et tandem a presentia nostra se penitus abstentavit*” – 90. sz.; POTTHAST 76. sz.

24 RI III. 90. sz.

S. Pudentiana²⁵ és Soffredus, a S. Praxedis²⁶ presbiter-bíborosai voltak Gergely kollégái, majd utánuk Péter, a S. Maria in Via Lata diakónus-bíborosa²⁷ kapta

- 25 Jordanus a Ceccano grófi család sarja volt. Fossanova ciszterci monostora apátjaként kezdte egyházi karrierjét 1176-ban, majd 10 évvel később emelkedett a bíborosi kollégium tagjai közé, először diakónus minőségben, majd áldozópapként. Nem sokkal 1186 után a trieri érsekválasztási vita körüli teendőkkel bízta őt meg III. Kelemen pápa, amely ügyben Péter, a S. Petrus in Vincoli presbiter-bíborosa volt a társa. Jordanus ezután Kölnben tartózkodott 1199 elejéig, majd a mai Belgium területén tevékenykedett különböző egyházi ügyekben, aminek nyomát számos ekkor kiállított oklevele őrzi. 1199 májusában ismét a pápai udvarban találjuk, míg III. Celesztin pápa ismét legátusi megbízást nem adott neki, ezúttal francia területekre. Octavian ostiai püspökkel Oroszlánszívú Richárd angol király és a roueni érsek, valamint a későbbi Földnélküli János vezette csoport között kellett ekkor békét szereznie. A legátusok 1192-es normandiai tevékenysége azonban nem volt problémamentes, valamint a két bíboros sem értett egyet az alkalmazandó eljárást illetően. Jordanus 1193-ban visszatért a Kúriába, ahol még III. Ince pontifikátusa alatt is bíróként működött. 1199-ben Anconába küldte őt a pápa legátusként, hogy ott Anweilerer Markward ellen készítsen elő hadjáratot. III. Ince feltehetően igénybe vette Jordanus tanácsait a ciszterci renddel kapcsolatos ügyekben, amíg 1206-ban a bíboros el nem halálozott. MALECZEK 1984. 86–88.
- 26 Soffredus az itáliai Pistoia városából származott, bíborosi méltóságra emelése előtt a város káptalanának *magisteri* címet viselő tagja volt. Jogi képzettsége későbbi tevékenységében is nagy szerepet játszott. III. Lucius pápa 1182 tavaszán emelte a S. Maria in via Lata diakónusává, 1187-ben kapta meg első legátusi megbízását, ekkor III. Orbán pápa Franciaországba küldte őt a II. Henrik angol és II. Fülöp francia királyok közötti béketárgyalások okán. Ekkor, valamint 1188-ban a Pisa és Genova közötti tárgyalások esetében is sikerrel járt, ahogyan 1189 elején Parma és Piacenza vitájában is. 1189 nyarán ő is Trierbe érkezett az érsekválasztás már említett problémája miatt, ahonnan 1190-ben tért vissza a pápai udvarba. III. Celesztin idején főleg a Kúriában tartózkodott, ahol többször is ügyhallgatói szerepet töltött be. 1193-ban a S. Praxedis presbiter lett, majd III. Ince 1198-ban legátusaként Velencébe és a Szentföldre küldte őt. A pápa 1201-ben elutasította a távollétében a ravennai érseki székbe történt megválasztását. Soffredus szerteágazó tevékenysége után 1205-ben tért vissza Rómába, ezután 1210-es haláláig a hivatali ügyektől visszavonultan élt. MALECZEK 1984. 73–76.
- 27 Petrus Capuanus Amalfi egyik előkelő családjának sarja volt. Párizsi tanulmányai után III. Celesztin teológiai jellegű munkái alapján 1193-ban hívta őt a pápai udvarba, ahol a S. Maria in via Lata bíborosa lett. 1195 nyarán lett Benevento *rectora*, ezzel párhuzamosan Szicíliára vonatkozóan legátusi meghatalmazást is kapott. A következő évben útja Észak-Itálián és Ausztrián keresztül Cseh- és Lengyelországba vezette, ahonnan még az 1198-as pápaválasztás idején sem tért vissza. Az új egyházfő azonban már pontifikátusa első évében újabb legátusi feladattal bízta meg Pétert, Soffredus bíborossal együtt ezután a keresztes hadjárat ügyéért felelt, amely előkészítésének a II. Fülöp francia és Oroszlánszívú Richárd angol király közötti békeközvetítés is része volt, így a bíboros francia területre utazott. Péter ekkor a francia uralkodó házasságának problémáival is foglalkozott, majd 1200-ban visszatért a pápai udvarba, ahol III. Ince a SS. Silvesterus et Marcellus bíborosává léptette őt elő. Kúriai tartózkodásai idején gyakran kapott bírói megbízásokat. 1202-ben Velencébe, majd Konstantinápolyba és a Szentföldre utazott, tevékenysége azonban nem hozta el a pápa számára a várt eredményeket, amiért Ince személyesen őt tette felelőssé. Péter 1206 őszén, vagy 1207 elején tért vissza Itáliába, ahol ez után a bíborosi kollégium másodvonalában maradt, legációjának sikertelensége rányomta tehát a bélyegét a pápa és Péter további kapcsolatára. Ebben a helyzetben a bíboros inkább szülővárosának szentelte figyelmét, egyebek mellett különböző alapításokkal gazdagítva azt. 1214. augusztus 30-án hunyt el Viterbóban. MALECZEK 1984. 117–124.

meg az ügyet.²⁸ Soffredus egy további perben, a S. Lorenzo in Spello monostor perjele, Albericus ellen folyó eljárásban is Gergely bírótársa volt.²⁹ Egy 1199. február 1-jén kelt pápai levél szerint a megbízottak ugyan nem tudtak ítéletet hozni az ügyben, de a per végül a perjel letételével, ill. ezen döntés megerősítésével zárult.³⁰

1198 októberében³¹ III. Ince hosszabb kúriai tevékenysége után a Spoletói Hercegség, az Assisi Grófság és a környező területek *rector*ává³² nevezte ki Gergelyt, azaz ő képviselte a pápai hatalmat ezen a területen, egészen 1199 nyaráig.³³ Ez az intézkedés tekinthető III. Ince első olyan rendeletének, amely központi ellenőrzésű igazgatást hozott létre a Patrimonium Petri számára.³⁴

Gergely Rómába visszatérve megkapta első magyar területet érintő legátusi megbízatását. 1199 végén ugyanis Magyarországra küldte őt III. Ince pápa,³⁵ hogy ott a helyi egyház helyzetével, valamint Imre király (1196–1204) és András herceg konfliktusával foglalkozzon.³⁶ Ez utóbbi, talán jelentősebb ügyben, egyes

---

28 1198. május 29. „*Quibus primo dilectos filios J(ordanum), tituli sancte Pudentiane, et S(offredum), tituli sancte Praxedis, presbyteros, et G(regorium), sancte Marie in Aquiro, et postmodum P(etrum) sancte Marie in Vialata, diaconos cardinales, concessimus auditores*” RI III 214. sz; POTTHAST 223. sz.

29 „*Sed cum ab eis non fuerit in ipsa questione processum, a dilectis filiis nostris S(offredo), tituli sancte Praxedis presbytero, et G(regorio), sancte Marie in Aquiro diacono, cardinalibus commissa fuit*” RI III. 542 (545). sz; POTTHAST 587. sz.

30 RI III. 542 (545). sz.

31 „*Inde est, quod paci et tranquillitati vestre paterna volentes sollicitudine providere, dilectum filium nostrum G(regorium), sancte Marie in Aquiro diaconum cardinalum, virum utique providum et discretum, quem inter alios fratres nostros speciali caritate diligimus vobis duximus preponendum et ut vestre pacis et salutis regimen ulterius exequatur, utramque potestatem, spiritualem videlicet et temporalem, ei vice nostra commissimus, ut dum in eo potestas utraque convenerit, utraque adiuta per alteram liberius valeat exerceri. Cui dedimus in mandatis, ut vos tamquam ecclesie Romane filios speciales diligat et honoret et sic iura nostra procuret, ut aliena non ledat, sed quod suum est unicuique studeat conservare.*” RI I. 356. sz; POTTHAST 927. sz.

32 Vö. MALECZEK 2013. 76.

33 MALECZEK 1984. 91; AUBERT 1986b. 1457; MOORE 2003. 40; TILLMANN 1975. 382. Utóbbi dátum nélkül közli. III. Ince pápa idején történt meg a pápai hatalom kiterjedése Közép-Itália számottevő részére. A „Pápai Állam(ok)” alapvetően négy részből tevődött össze: Toscana Romana, Campagna-Marittima, a Spoletói Hercegség, valamint az Anconai Órgrófság. Ezek irányítására nem alakult ki arra szakosodott hatóság, vagy neveztek ki főhivatalnokot, a pápák a bíborosi kollégium tagjai által gyakoroltak főhatalmat a területek fölött, nem hagyva figyelmen kívül azok szokásjogi rendszereit és helyi sajátosságait sem. A kardinálisok kezdetben legátusként, majd *rector*ként irányították a területeket. Az 1220-as évekre pedig kialakult egy stabil rendszer, mely szerint minden régióknak megvolt a saját *rectora*, akik néhány évre kapott pápai kinevezés birtokában gyakorolták hatalmukat. A rájuk bízott területek pénzügyeivel a Kúriában voltak kötelesek elszámolni. MOLNÁR 2004. 66–67; WALEY 1961. 91–124.

34 MALECZEK 1984. 91

35 Vö. SWEENEY 1984. 121.

36 Ld. SWEENEY 1999; SZABADOS 2000.

adatok szerint Konrád mainzi érsek kellett, hogy támogassa őt.³⁷ Az is feltételezhető továbbá, hogy meg kellett szerzenie a magyar király támogatását a guelfek számára a császári trónküzdelmekben.³⁸ Gergely legációjának kezdetét illetően egy 1199. november 26-án kelt pápai oklevél szolgál információval, amelyet még ő maga is aláírt,³⁹ így követsége az ezt követő időszakra tehető.

Feltehetően már Magyarországra tartva avatkozott be Poppo aquileiai prépost és a helyi káptalan ellentétébe, amely bizonyos karintiai jövedelmek miatt keletkezett. Gergely tevékenységére a peres felek 1201. január 4-én kiállított egyezménye a bizonyíték.⁴⁰

A kardinális valószínűleg már 1200 elején⁴¹ megérkezett a Magyar Királyság területére. Feladatát elsőként III. Ince egy március 2-án a spalatói káptalannak küldött levele említi.⁴² A pápa megfogalmazása szerint a legátusi meghatalmazás legfőbb oka a király és a herceg harca volt.⁴³ Gergely magyarországi fáradozásai nem maradtak eredmény nélkül, Imre király és András herceg 1200-ban békét kötött egymással. Az egyezés részletei ugyan csak a Kölni Királykró-

37 MALECZEK 1984. 91. Vö. GOMBOS 1215. sz.

38 AUBERT 1986b. 1457. Csak az előbbit (trónviszály) említi Solymosi László tanulmánya: SOLYMOSI 1996. 50. Moroni szerint Gergelynek – akit a szicíliai viszályok rendezésével és a keresztes hadjárat előkészítésével bízott meg a pápa – Magyarországot a hitetlenek elleni szíriai fellépésbe kellett bevonnia, szövetségben VI. Lipót osztrák herceggel. MORONI 1840–1861. LXXXIII. 174.

39 MALECZEK 1984. 91, 379. 63a. sz. Eubel szerint 1199. július 4-én írt alá utoljára a S. Maria in Aquiro címmel. HC I. 3: 1. jz. Ld. MALECZEK 1984. 379. 61. sz. Visszatérte utáni első aláírása 1201. február 3-án kelt, de továbbra is előző címével. MALECZEK 1984. 380. 74. sz. Utolsó szignója említett, korábbi minőségben 1201. július 1-jén kelt. Ld. MALECZEK 1984. 380. 83. sz.

40 MALECZEK 1984. 91: 228. jz.; RI III. 104 (113.).

41 Ld. MALECZEK 1984. 91, 339; ZIMMERMANN 1913. 204.

42 „[...] *communicato fratrum consilio legatum illuc duximus a nostro latere cum potestatis plenitudine destinandum, dilectum videlicet filium nostrum G. Sancte Marie in Aquino diaconum cardinalem*” ÁÚO I. 88; DL 36121; POTTHAST 966. sz.

43 Kiegészítve azzal, hogy ez hátráltatta a keresztes hadjáratokkal kapcsolatban vállalt kötelezettségének a teljesítését. „[...] *qualiter multis et magnis necessitatibus regni Ungarie intellectis, que festinatum subsidium requirere videbantur, et provisione Sedis Apostolice indigere, cum nec alius nobis subventionis modus congruentior vel eque congruus appareret, ne mora dispendium ad se traheret, et ex dilatione illius regni communis impediretur utilitas, quod in devotione Apostolice Sedis et gratia ita iam dudum solidatum extitit et incessanter existit, ut ipsius prospera et adversa tanquam propria reputemus [...]*” ÁÚO I. 88. A magyarországi főpapkak címezve is kiállítottak a pápai kancelláriában egy hasonló tartalmú oklevelet; ők szintén arra nézve kaptak felhívást, hogy a legátust minden lehetséges módon segítsék. „*Monemus proinde discretionem vestram propensius et hortamur per apostolica scripta precipiendo mandantes, quatinus eundem cardinalem tamquam honorabilem membrum ecclesie et legatum Apostolice Sedis recipientes humiliter et devote, ac honorificentia debita pertractantes, ipsius salutaria monita et precepta teneatis firmiter et servetis, et teneri ac servari a vestris subditis faciatis.*” ÁÚO I 88; POTTHAST 977. sz.

nika⁴⁴ alapján ismertek, amely nem említi Gergely szerepét.⁴⁵ Az egyezményre, és a legátus tevékenységére azonban III. Ince pápa regisztrumában is található utalás, méghozzá egy 1203. november 5-én András hercegnek küldött levél szövegében.⁴⁶ Emellett hivatkozik a legátus tevékenységére a pápa 1220 körül ismeretlen szerző tollából származó *gestája* is.⁴⁷

Gergely feladatai között a királyi család kibékítése mellett – feltehetően – az egyháziak ügyeinek rendezése is megtalálható volt. Erre nézve ugyan nem rendelkezünk forrással, de egy másik egyháztartományt, tehát nem a legátus kijelölt működési provinciáját,⁴⁸ érintő adatot ismerünk. III. Ince ugyanis 1201. március 1-jén Peregrinus aquileiai pátriárkához intézett levele megemlékezik az utóbbinak a legátus előtt tett esküjéről. Gergely és Peregrinus találkozására vagy Magyarországra történő utazása, vagy visszaútja során kerülhetett sor.⁴⁹

Gergely legációja tehát legkésőbb 1200. március 2-án kezdődött, legalábbis ekkortól datálható. A kiküldetés vége azonban, bár nagy valószínűséggel ismerjük *terminus ante quemjét* is, mégis bizonytalan. Werner Maleczek 1201. február 3-ra teszi Gergely ismételt megjelenését a pápai oklevelek aláírói között, ekkor szerinte már a S. Vitalis presbiter-kardinális volt, amelyre 1200 végén, december 23-án nevezte ki III. Ince.⁵⁰ A bécsi történész azonban a bíborosi kollégium tagjait bemutató monumentális munkájának végén a kardinálisok aláírásainak

---

44 *MGHSS rer. Germ.* 18. 168–169. Más nyugati elbeszélő forrásokba is utat talált az információ. Pl. a Klosterneuburgi Évkönyv 2. és 3. folytatása (*Annales Claustroneoburgenses, Continuationes Claustroneoburgenses II et III.* – *MGH SS 9. 620.*; GOMBOS I. 1753. sz.; *MGH SS 9. 634.*; GOMBOS I. 1754. sz.) és Paltram Vatzó krónikája (GOMBOS III. 4164. sz.) is említi. Ld. KÖRMENDI 2009. 5: 10. jz.; 57–58, 69. Konrád mainzi érsek a békekötésben játszott szerepe okleveles forrással nem igazolható.

45 A béke pontjai közül az egyik legfontosabb az volt pápai szempontból, hogy Imre és András kötelezték magukat: együtt veszik fel a keresztet. Távollétükben VI. Lipót osztrák hercegre kívánták bízni az ország vezetését, ill. egyikük halála után másikuk örökölte volna a királyságot. *MGH SS rer. Germ.* 18. 169.

46 „*Compositionem inter te, et carissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Ungarie, in dilecti filii G. tituli Sancti Vitalis presbyteri cardinalis, tunc Apostolice Sedis legati, manibus versatam et ab eo postmodum confirmatum.*” FEJÉR II. 413; RI III. 155. (156.) sz. Vö. POTTHAST 2016. sz.; HAGENEDER 2000. 98; SZABADOS 1999. 107–108; SMIČIKLAS III. 27. Megjegyzendő, hogy a két oklevél két különböző titulust ad meg Gergely neve mellett. A pápai oklevél időzítése mindazonáltal nem lehetett a véletlen műve, hiszen a viszonylagos béke 1203-ig tartott, amikor is András ismét a király ellen támadt. Imre azonban Varasd mellett foglyul ejtette öccsét. Vö. THOMAE SPALATENSIS 140–142. más forrásokra ld. KÖRMENDI 2009. 5, 15–19. A „varasdi jelenet” kritikájára ld. KÖRMENDI 2012.

47 „*Papa per Gregorium S. Maria in Aquiro diaconum cardinalem, quem legatum in Hungariam destinavit, reformavit pacem inter Henricum regem et Andream, fratrem eius, ducem, quorum guerra totum pene regnum Hungariae devastabat.*” GOMBOS 2514. sz.

48 A legátusok provinciájának kérdésére ld. FIGUEIRA 2006.

49 TILLMANN 1975. 382: 156a. jz. Vö. POTTHAST 1309. sz.

50 MALECZEK 1984. 91, 289. Vö. FRAKNÓI 1901. 37–38.

táblázatos feldolgozásánál maga mond ellent a korábban Gergelyről írottaknak. E szerint ugyanis 1201-ben a legátus továbbra is a S. Maria in Aquiro diakónus-bíborosi címét viselte. A S. Vitalis presbiter-bíborosaként pedig 1202. március 7-én látott el kézjegyével először ünnepélyes pápai privilégiumot.⁵¹ Azt is számításba kell vennünk, hogy III. Ince alatt nem történt különálló kreáció, általában több bíboros egyszerre nyerte el méltóságát. 1200 decembere után pedig csak 1202. március 9-én történt újabb bíborosi kinevezés.⁵² A váltás, és ezáltal Gergely első magyarországi legációja végének pontos időbeli meghatározását nehezíti továbbá, hogy Eubel szerint Gergely 1199. július 4-ig mutatható ki a pápai oklevelezésben mint szerpap-bíboros, ellenben presbiterként 1202. március 9. és 1207. július 21. között adatható.⁵³

Feltehetően a Gergely által viselt címek meghatározásából fakadó nehézségek okozták a véleményekben jelentkező különbséget. Erre vezethető vissza az a vélekedés is, hogy a pápai udvarban nagy valószínűséggel sikeresnek ítélték Gergely magyarországi küldetését, olyannyira, hogy III. Ince erre tekintettel helyezte át a S. Vitalis titulusára.⁵⁴ Amennyiben viszont elfogadjuk Maleczek adatait arról, hogy Gergely 1201-ben még régi címét viselve írt alá, akkor legalábbis meg kellene kérdőjeleznünk a bíboros magyarországi tevékenysége és bíborosi áthelyezése közötti közvetlen összefüggést, tekintve, hogy a kettőt majd másfél év választja el így egymástól.

Ebben az esetben egy másik forráshoz kell fordulnunk segítségért. Gergely ugyanis 1201-ben Johannes Lombardusszal, Albano bíboros-püspökével⁵⁵ együtt ügyhallgatóként szerepelt a Sainte-Geneviève-monostor apátja és Párizs püspöke közötti joghatósági vita folyamán. A két bíboros meghallgatta a feleket, majd panaszukat írásba foglalták és jelentést készítettek a konzisztoriális tárgyaláshoz.⁵⁶ Minderről III. Ince pápa egy 1201. december 23-án kelt irata igazít el

51 MALECZEK 1984. 380. 74. sz. és 381. 90. sz.; PARAVICINI BAGLIANI 1980. 3., 1. sz. Vö. HC I. 3: 1. jz, 23. sz.

52 A bíborosok pápai kreációjával kapcsolatban fontos még rámutatni, hogy III. Ince pontifikátusa alatt – követve a korábbi gyakorlatot – az évi négy böjti időszakhoz kapcsolódva, virágvasárnap előtti szombaton és nagypénteken történtek. MALECZEK 1984. 289.

53 HC I. 3: 1. jz.

54 MALECZEK 1984. (1200 végén, 1201. február 3. előtt); AUBERT 1986b. 1457. (1202. március 9. előtt); CRISTOFORI 1888. 89. szerint Di Crescenzo Gregorio (!) töltötte be a tisztséget 1189–1208 között.

55 Johannes lombardiai származású volt, 1189-ban lett a S. Clementis presbiter-bíborosa, majd 1199-ben helyezte át III. Ince pápa az albanói püspök-bíborosi hivatalba. Korábbi püspökségétől (Viterbo, 1188–1199) is ez utóbbi áthelyezésre kellett megválnia. A Kúriában főleg peres ügyekkel foglalkozott, püspök-bíborosként továbbra is főleg bírósági ügyekben tevékenykedett, aláírása 1210-ig található meg az ünnepélyes pápai privilégiumokon. HC I. 3: 1. jz, 35, 40, 532; MALECZEK 1984. 94–95.

56 A per a *jurisdictio spiritualis* érintette, vagyis a zsinati kötelezettség, a szent olajok, a krizma, a házasságkötési illeték és a plébániai jogok kérdését. Gergely és Johannes tevékenysége révén. III. Ince úgy döntött, hogy a püspök korábban nem birtokolta a plébániai jogokat, majd

bennünket, amely Gergely 1201-ben viselt hivatalával kapcsolatban is perdöntő lehet. A szövegben ugyanis azt olvashatjuk, hogy a pápa az ügy kivizsgálásával az albanói püspököt és Gergelyt, a S. Maria in Aquiro diakónus-bíborosát bízta meg, és ugyanő december végén pedig már a S. Vitalis presbiter-kardinális volt.⁵⁷ Ez az adat ugyan nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy Gergely 1201 júniusa után nyerte el újabb bíborosi méltóságát,⁵⁸ mivel azonban hosszabb lefolyású perrel állunk szemben, valószínűbb, hogy III. Ince – többekkel együtt – még 1200 decemberében léptette elő, talán valóban éppen magyarországi tevékenységére is tekintettel. Egyértelműen ezt a vélekedést erősíti meg III. Ince már említett, 1201. március 1-jén Peregrinus aquileiai pátriárkának küldött levele is, amelyben szintén a S. Vitalis cím található Gergely neve mellett.⁵⁹

Röviden vissza kell még térnünk Gergely ügyhallgatói szerepére is, mivel az *auditorok* gyakorlati tevékenységével kapcsolatban feltehetjük még azt a kérdést is, hogy mind a ketten végig Rómában voltak-e a per idején. Johannes ugyanis végig megtalálható az ünnepélyes pápai oklevelek aláírói között 1201 folyamán, így december 23-án is,⁶⁰ míg Gergely, ahogyan említettük, 1201. július 1. után legközelebb csak 1202. március 7-től.⁶¹ III. Ince említett oklevele ugyan nem tesz említést ilyenről, és a pápai udvarban működő ügyhallgatók tevékenységét érintő ismeretek fényében sem tűnik valószínűnek, hogy egyikük a helyszínre utazva folytatta volna le az eljárást,⁶² de nem is zárható ki teljesen ez az eshetőség sem.

Gergely 1202-ben megpróbált közbenjárni III. Incénél Berard messinai érsek⁶³ érdekében, akit a pápa 1200-ban felfüggesztett a hivatalából és kiközösített, mivel az 1200 őszén Paleáriai Walter oldalára állt.⁶⁴ Gergely 1205-ben aztán

---

a vézelay-i és az auxerre-i Szent Péter kolostor apátjai, valamint az orléans-i dékán vizsgálta meg az ügyet delegált bíróként. Kihallgatták a felek tanúit, ill. saját pecsétjük alatt jelentést is küldtek erről Rómába. FOREVILLE 1992. 23; POTTHAST 1543. sz. (1201. december 24.); PL 217. 88–89.

57 „[...] *et dilectum filium G., sancte Mariae in Aquiro Diaconum, nunc vero tituli sancti Vitalis Praesbyterum Cardinalem dedimus auditores.*” – SAUVAL 1724. I. 390; POTTHAST 1543. sz.

58 Maleczek táblázata aszerint 1201. július 1-jén írt alá utoljára régi címét használva. MALECZEK 1984. 380. 83. sz.

59 POTTHAST 1309. sz.

60 MALECZEK 1984. 381. 86. sz.

61 MALECZEK 1984. 380. 83. sz. és 381. 90. sz.

62 HERDE 1970. 20, 183–184., 374; MALECZEK 1984. 329–332; HERDE 2002. 24–30; BRUNDAGE 2008. 137; BARABÁS 2013. 176–177.

63 HC I. 336–337; GAMS 950.

64 MALECZEK 1984. 91. Paleáriai (Pagliari) Walter az itáliai Troia, majd Catania püspöke volt. (HC I. 176, 499; GAMS 937, 944.) A szicíliai normann uralkodóház kérlelhetetlen ellenségeként volt ismert. 1191-ben így VI. Henriket támogatta annak első hadjárata idején. A császár ugyanis az 1189-ben elhalálozott II. Vilmos utódjának tartotta magát felesége, Konstancia jogán. Walter aztán követte Henriket Németországba is, amikor az távozni kényszerült Itáliából. A Tankréd király 1194-es halála után vezetett második hadjárat végül elhozta a sikert a császár számára,

a Sancta Agatha-egyház kormányzója lett.⁶⁵ Érdekeség, hogy a már említett végrendeletében megtalálható tanúként egy bizonyos Sancta Agatha egyház szerepe is. Paravicini Bagliani szerint Miklós (Nicolaus) a Sancta Agatha in Monasterio (dei Goti) egyház tagja volt. Ez alapján azt is feltételezi, hogy Gergely kormányzósága is ehhez az egyházhoz kapcsolható.⁶⁶

Az utolsó Gergely aláírását is tartalmazó pápai oklevél, amely az újabb Magyarországot is érintő legációja előtt került kiállításra, 1207. szeptember 11-én kelt.⁶⁷ Egyben ez volt az utolsó alkalom, amikor Gergely aláírása a bíborosok nevei között megtalálható egy ünnepélyes pápai privilégiumban, amely körülmény valószínűsíti, hogy már magyarországi legációja alatt, vagy nem sokkal ezután elhunyt.

A bíboros második magyarországi legációjáról szintén túlnyomórészt pápai forrásokból értesülünk. III. Ince 1207. október 7-én⁶⁸ ugyanis – megfogalmazása

---

Walter pedig a királyság kancellári pozícióját nyerte el. Henrik 1197-ben bekövetkezett halála után Konstancia a gyermek II. Frigyes anyja 1198-ban elbocsátotta WALTER szolgálatából és be is börtönöztette, mivel az feltehetően visszaélt hatalmával, valamint Anweileri Markward igényeit (aki a királyság *procurator*a kívánt lenni) támogatta. Fogságából III. Ince közbenjárásával szabadult még ugyanazon évben. Nem sokkal ezután bekövetkezett halála előtt WALTER ismét kancellárrá nevezte ki a királyné, valamint gyermeke mellé rendelte, míg a gyámság a pápáé, III. Incéé lett. Konstancia halála után anarchikus állapotba került a királyság, a pápa és Markward németjei küzdöttek a hatalomért. Walter ezt kihasználva 1200 márciusában érsekké választatta magát a palermói káptalannal. A pápa azonban megtagadta ennek a megerősítését, magának követelve az érsekek kinevezésének a jogát. Mindeközben egy III. Ince támogatását is élvező francia gróf, III. Brienne-i Walter tűnt fel Szicíliaiban, igényt tartva a trónra. Paleáriai Walter ebben a helyzetben a pápával való szakítás mellett döntött, lemondott egyházi tisztségeiről, és csatlakozott Anweileri Markwardhoz, a királyság német származású vezető tisztségviselőivel együtt. III. Ince kiátkozással sújtotta ezért WALTER-t, ami alól csak 1203-ban, Markward halála és saját katonai veresége után oldotta fel a pápa. 1207-ben került vissza kancellárként a király szolgálatába, majd egy évvel később cataniai érsekké választották. 1210-ben ismét kiesett a pápa kegyeiből, egyúttal II. Frigyesnél is kegyvesztett lett. 1212-ben aztán visszanyerte korábbi jelentősége egy részét, amikor Frigyes távozta után a császár felesége, a szintén Konstancia nevű királyné tanácsának tagja lett. 1221-ben, miután Frigyes császárrá koronázását követően hazatért, WALTER-t – Málta-i Henrikkel együtt – egy flotta vezetésével bízta meg az uralkodó az V. kereszties hadjárat idejére. A hadjáraton való részvétel után azonban WALTER-t hivatali visszaélés miatt száműzték a királyságból, II. Frigyes nem is nevezett ki többé kancellárt. Paleáriai Walter 1229-ig Velencében és Rómában időzött, ekkor IX. Gergely és Frigyes békéje révén visszatérhetett a királyságba, de püspökségét nem nyerte el újra. Nem sokkal ezután pedig elhalálozott. Ld. KAMP 1975. II. 509–514, III. 1210–1215; MATTHEW 1992. 289, 291, 295–303, 313, 317, 326, 331.

65 MALECZEK 1984. 91; AUBERT 1986b. 1457. (dátum nélkül). Vö. POTTHAST 2531. sz.

66 PARAVICINI BAGLIANI 1980. 108: 4. jz. Ezen véleményéhez Maleczek is csatlakozott. Ld. MALECZEK 1984. 91: 231. jz.

67 MALECZEK 1984. 386. 184. sz. Érdekeség, hogy Maleczek másutt, hasonlóan korábbi esetekhez, eltérően adja meg az utolsó aláírás idejét, Gergelyről írt ismertetésében ugyanis augusztus 23-ra teszi azt. MALECZEK 1984. 91.

68 Vö. ZIMMERMANN 1913. 41.

szerint, a lokális helyzetre való tekintettel – jónak látta oldalkövet küldését a királyságba. Gergely pontos feladatát a magyar egyháziakhoz és világiakhoz intézett levele azonban nem jelölte meg.⁶⁹ Megbízása körül kissé bonyolítja a helyzetet, hogy az ugyanezen a napon a „ruténiai” főpapoknak írt pápai levélre Fejér csak az előző szöveg végén utal, bár közreadva annak egy részletét.⁷⁰ August Potthast pedig ezt az adatot vette át,⁷¹ nem utalva sem az Árpádkori Új Okmánytárban, sem a III. Ince pápa regisztrumában található teljes szövegre.⁷² Emiatt többen az ezekre való hivatkozás nélkül vetették fel annak a lehetőségét, hogy III. Ince Gergely feladatául a skizmatikusok visszatérítését szánta, és e célból küldte (volna) Halicsba, a kalocsai érsekhez, ill. a szerb nagyzsupánhoz.⁷³ Aubert szerint Gergely megbízatása a Balkánra is kiterjedt, az eretnekségek miatt kellett ott fellépnie. Bár nem adott meg forrást, de feltehetően a már említett, Fejérnél található kiegészítésre alapozta ezt.⁷⁴ Maleczek Ruténia mellett Dalmáciát is a legátus működési területei közé sorolja,⁷⁵ bár ez a megbízások alapján ezúttal nem bizonyítható, ha más legációk analógiája mentén valószínűnek is tűnik.

Az említett oklevél alapján ugyanakkor bizonyosnak tűnik, hogy Gergely valóban a halicsi egyház Rómával történő egyesülésének elősegítésével volt megbízva.⁷⁶ Erről 1207 októberében III. Ince a magyarországi⁷⁷ és a „ruténiai”⁷⁸

69 POTTHAST 3195. sz; FEJÉR III/1. 54–56.

70 FEJÉR III/1. 56.

71 POTTHAST 3196. sz.

72 ÁÚO VI. 317. A regisztrum kiadása: RI III. 138. sz.

73 Év nélkül: RUESS 1912. 78–79, valamint ZIMMERMANN 1913. 40.

74 AUBERT 1986b. 1457–1458. Szerinte ezen kívül feladata volt a Ruszhoz való közeledés elősegítése, valamint Magyarországon az egyházfegyelem, egyháziak helyzetével kellett, hogy foglalkozzon. Vö. TILLMANN 1975. 383: 157. jz.

75 MALECZEK 1984. 91.

76 POTTHAST 3195, 3196. sz.

77 POTTHAST 3195. sz.

78 „*Innocentius [...] archiepiscopis, episcopis et universis tam clericis, quam laicis per Rutheniam constitutis [...]. Cum ergo innumeris fere testimoniis scripturarum, quas vos nec convenit, nec expedit ignorare, unitas ecclesie comprobetur, non est mirum, cum simus, licet immeriti, successores illius, cui jussit Dominus pascere oves suas, si errabundas oves nitimur ad caulas reducere, ut sicut est unus pastor, sic fiat unum ovile, si totis viribus laboramus, ne quodammodo difforme fiat corpus ecclesie, si partem aliquam ab eo contingeret separari. Ut autem ad presens de reliquis taceamus, cum grecorum imperium et ecclesia pene tota ad devotionem Apostolice Sedis redierit, et eius humiliter mandata suscipiat, et obediat jussioni, nonne absonum esse videtur, ut pars toti suo non congruat, et singularitas a suo discrepet universo? Preterea quis scit, an propter suam rebellionem et inobedientiam dati fuerint in direptionem et predam, ut saltem daret eis vexatio intellectum, et quem in prosperis non cognoverant, recognoscerent in adversis [...] dilectum filium nostrum G. tituli Sancti Vitalis presbyterum cardinalem, virum genere nobilem, litterarum scientia preditum, morum honestate preclarum, discretum et providum et, suis exigentibus meritis, nobis et fratribus nostris carum admodum et acceptum, ad partes vestras duximus destinandum, ut filiam reducat ad matrem, et membrum ad caput, concessa sibi plenaria potestate, ut evellat et destruat, edificet et plantet, que in partibus vestris evellenda et destruenda, edificanda cognoverit et plantanda. Monemus proinde Universitatem*

főpapokat is értesítette. Magyarország ugyanis az Apostoli Szék a keleti egyházakat illető terveiben fontos szerepet játszott. Ennek háttérében az ország fekvésén kívül valószínűleg a magyar uralkodók expanziós politikája is meghúzódhatott.⁷⁹ A magyar király pedig feltételezhetően nem ellenezte a pápa tervét, bár konkrét ezirányú lépése sem ismert.⁸⁰

Azt azonban nem tudjuk, hogy a legátus valóban eljutott-e Halicsba, mindenestre, ha igen, ottani tevékenységét semmilyen forrás nem örökítette meg.⁸¹ Ez a hiány azért is érdekes, mert II. András 1207-ben és 1208-ban is küldött sereget a fejedelemségbe,⁸² vagyis a legátus számára elméletileg lehetséges lett volna, hogy a magyar király segítségével jusson el a számára kijelölt területre.

A Gergely megbízásával és tevékenységének helyszínével kapcsolatos interpretációs nehézségek nem jelentik ugyanakkor automatikusan magyarországi útjának és ottani működésének a megkérdőjelezését is. Már csak azért sem, mert 1207 végén a pápa újabb feladattal bízta meg Gergelyt,⁸³ mégpedig Gertrúd magyar királyné öccsének kalocsai érsekként való elismerésével. Gergely e szerint tehát ekkor egyértelműen Magyarországon tartózkodott. Berthold⁸⁴ 1205-ben emelkedett az érseki méltóságra, de III. Ince nem erősítette meg a választást. 1205. október 12-én kelt levelében azt parancsolta a kalocsai káptalannak, hogy a pápai vizsgálatig tartózkodjanak bármilyen további döntéstől.⁸⁵ A választott érsek elleni eljárás oka Berthold fiatal korában és tanulmányai hiányában keresendő.⁸⁶ A pápa végül jóváhagyta a választást,⁸⁷ ahogyan arról 1207. december 24-én kelt levele⁸⁸ tájékoztat. A döntés előkészítésében feltehetően Gergely bíboros koráb-

---

vestram attentius, et exhortamur in Domino, per apostolica scripta precipiendo mandantes, quatenus prefatum cardinalem, tanquam legatum Apostolice Sedis, et magnum in ecclesia Dei locum habentem, imo personam nostram in eo, recipientes humiliter et devote [...]." ÁÚO VI. 318–319; POTTHAST 3196. sz. Vö. ZIMMERMANN 1913. 40; FONT 2005. 198–199.

79 Vö. BARABÁS 2014. 254–263.

80 FONT 2005. 198–199. A tatárjárásig nem ismert további forrás, amely a területtel kapcsolatos pápai terveket megvilágítaná. 1243 és 1254 között aztán IV. Ince ismét kísérletet tett az unió megvalósítására, méghozzá Danyiil Romanovics támogatásával. 1253-ban ennek az együttműködésnek hatására Danyiil királlyá is koronázták, ami megteremtette egy lengyel misszió lehetőségét. Az új király 1264-es halálával azonban a közeledés gyakorlatilag véget is ért. Ld. FONT 2005. 217.

81 Ince pápa törekvése a Halics-Volhíniát érintő magyar expanzióval is összefüggésbe hozható. (Vö. BORKOWSKA 2003. 1179; FONT 2005. 188–232.) II. András hadjáratai jól rekonstruálhatók, de halicsi politikája érdekes módon csak néhány pápai oklevélben jelent meg. (Ld. Kálmán herceg koronázásának az engedélyezését. RA 302. sz. Vö. FONT – BARABÁS 2017. 41–44; FONT 2018. 89–94.)

82 Vö. FONT 2005. 80.

83 FRAKNÓI 1901. 44; FEJÉR III/1. 53.

84 Bertold magyarországi pályafutására ld. KISS 2014.

85 POTTHAST 2591. sz; RI III. 141. (140.). sz.

86 Vö. GANZER 1968. 18–19; SWEENEY 1989. 32; ŠTULRAJTEROVÁ 2014. 32.

87 „[...] licet pro confirmatione ipsius apud nos, precibus multiplicatis institerint [...].” FEJÉR III/1. 53.

88 POTTHAST 3252. sz; RI III. 177. sz.

bi vizsgálata és jelentése játszhatta a főszerepet,⁸⁹ bár konkrét tevékenységére ez esetben sem áll rendelkezésre adat.

Gergely második magyarországi legációjának végpontja pontosan nem ismert, hiszen, mint említettük, neve 1207 után⁹⁰ nem fordul elő többet a pápai oklevelekben, vagyis ezúttal nem igazít el bennünket Rómába történő visszatérésének ideje sem. Ellenben szerepel II. András egy 1209-es diplomájában, amely arról számol be, hogy a legátus engedélyezte a garamszentbenedeki bencés apátnak, hogy az főpapi jelvényeket viselhessen.⁹¹ Ez alapján elméletileg az is elképzelhető, hogy 1208 végéig, esetleg 1209 elejéig Magyarországon tartózkodott.⁹² Valószínűbbnek tűnik azonban, hogy Gergely valamikor 1208-ban halt meg, vagy még a királyságban, vagy úton a pápai udvarba.

Gergely Magyarországot érintő legátusi megbízásait az eseménytörténeti szemponton túl jogilag, ill. a pápai és egyéb oklevelekben megjelenő tipológiát tekintve is vizsgálhatjuk.⁹³ Ehhez elsőként III. Ince 1200. március 2-i, a spalatói kanonokokhoz intézett levelét kell elemeznünk. Ennek ugyanis három eleme is világosan utal arra, hogy Gergely pápai oldalkövetként lett kiküldve Dalmácia és Magyarország területére: a pápai teljhatalom, a *legatus a latere* címzés és a bíborosi rang említése.⁹⁴ Ebben az esetben megtalálható tehát mindhárom attribútum, amely alapján egy pápai megbízott *a latere legatus*nak tekinthető.⁹⁵

Gergely első magyarországi legációja után, ahogy láttuk, egy másik egyház, a S. Vitalis élére került.⁹⁶ 1207-ben is ezt a címet viselte, amikor másodszor érke-

89 „[...] *ut postquam dilectus filius Gregorius, titul s. Vitalis presbiter cardinalis, Apostolice Sedis legatus, quod est a nobis dispositum, ipsis denunciaverit observandum, tibi, tanquam pastori suo, a nobis concesso et confirmato, tam in spiritualibus, quam temporalibus obedire procurent* [...]” FEJÉR III/1. 53.

90 1207. szeptember 11. MALECZEK 1984. 386. 184. sz. Más vélekedés szerint 1207. július 21-én. HC. I. 3: 1. jz.

91 RA 241. sz. Vö. KEGLEVICH 2012. 60.

92 ZIMMERMANN 1913. 41. II. András oklevele: „*ob fidelia servitia in legatione praestita*” fogalmaz. FEJÉR III. 78, 81–82. „*Et quoniam nostro tempore Gregorius de Crescentio Cardinalis, functus officio domini pape, regnum nostrum visitaturus intravit, consentaneum equitati fore perpendit, ut ad preces nostras abbas, nomine Ivo, qui tum temporis preerat illi abbatie, nec non et successores sui, eodem fulcirentur honore; quum prefatum monasterium hoc nec dignitate, nec honore minus aliis esse videatur. Quia sicut nostrum est, ecclesias vel abbatias dotibus ditare, sic nostrum interest, easdem honoribus sublimare. Et ut concessio, ad preces nostras obtenta, ius et robur firmitatis haberet perpetuum, privilegium a domino Gregorio, prefato Cardinali obtinuimus, et nostrum eidem concessimus habere.*” DF 238421; RA 241. sz., MES I. 192. (Kiemelés B.G.) Hasonlóképpen 1209-re gondol: MALECZEK 1984. 91.

93 Ld. Kiss Gergely bevezető tanulmányát (A pápai képviselő)

94 DL 36121; POTTHAST 966. sz.

95 „[...] *communicato fratrum consilio legatum illuc duximus a nostro latere cum potestatis plenitudine destinandum, dilectum videlicet filium nostrum G. Sancte Marie in Aquiro diaconum cardinalem.*” ÁÚO I. 88.

96 ZIMMERMANN 1913. 30; MALECZEK 1984. 91, 339.

zett a Magyar Királyság területére.⁹⁷ Oldalköveti minőségét itt is egyértelműen kifejezi a pápának a magyarországi püspökökhöz 1207. október 7-én írt levele,⁹⁸ amelyben arról számolt be, hogy a Magyar Királyság szüksége folytán kellett követet küldenie saját oldaláról (*a latere*),⁹⁹ aki teljhatalommal intézkedhetett a nevében, bár a *plenitudo potestas* meghatalmazás a szövegben konkrétan nem került kifejezésre.¹⁰⁰ Ebben az esetben tehát III. Ince nem határozott meg konkrét feladatot, ami Gergely *plenitudo potestas*át is megerősíti,¹⁰¹ a címzeteknek csak annyit parancsolt, hogy hűen kövessék és segítsék legátusát.

A pápa egy másik, Gergely konkrét feladatát, mégpedig Berthold választott kalocsai érsek alkalmasságának vizsgálatát tárgyaló levele¹⁰² ugyanakkor egyszerű pápai legátusként (*apostolice sedis legatus*) hivatkozott a diakónuskardinálisra,¹⁰³ feltehetően mivel éppen eseti megbízást (*iurisdictio delegata*) teljesített.¹⁰⁴

A másik oldalon, a Gergely legációjával kapcsolatos egyetlen magyar forrásban – a garamszentbenedeki apátság kiváltságlevelének 1209. évi átíratá-

97 Ld. ZIMMERMANN 1913. 40–41.

98 POTTHAST 3195. sz.; RI X. 137. sz. (A második oklevelet Ruténia egyházának címezték: POTTHAST 3196. sz.; RI X. 138. sz.)

99 „*Quum igitur necessitas regni Ungarie illuc exegerit legatum a nostro latere destinari, nos ad exaltationem et commodum tam regis, quam regni specialiter et efficaciter intendentes, cum ad partes illas non immerito duximus transmittendum, quem inter fratres nostros sincera diligimus in domino charitate, dilectum videlicet filium nostrum G. tituli s. Vitalis presbiterum cardinalem, virum genere nobilem, litterarum scientia preditum, morum honestate preclarum, discretum et providum, et suis exigentibus meritis, nobis et fratribus carum admodum et acceptum, concessa sibi plenaria potestate, ut evellat et destruat, edificet et plantet, que in regno illo evellenda et destruenda, edificanda cognoverit et plantanda.*” FEJÉR III/1. 55; POTTHAST 3195. sz.; RI III. 137. sz.

100 Vö. ZEY 2008. 104–105; FIGUEIRA 1989. 193–195; FIGUEIRA 1986a. 533–536; SCHMUTZ 1972. 456; KYER 1979. 42, 124; SALMINEN 1998. 349; PARAVICINI BAGLIANI 2013. 29–37; RENNIE 2013. 32–34.

101 „*Monemus proinde universitatem vestram, attentius, et exhortamur in domino, per apostolica scripta precipiendo mandantes, quatinus prefatum cardinalem, tanquam legatum Apostolice Sedis, et magnum in ecclesia Dei locum habentem, immo personam nostram in eo recipientes humiliter et devote, ipsius salubribus monitis, et preceptis pronis mentibus intendentes, que inter vos statuenda duxerit, tanquam devotionis filii, recipiatis firmiter et servetis, de cuius nimirum circumspectione provida, et providentia circumspecta indubitata fiduciam obtinemus, quoniam dirigente domino gressus eius, ita regia via curabit incedere, quod non declinatus ad dextram vel sinistram, ipsi Deo, nobis quoque, ac vobis pariter, merito poterit complacere. Ipsi proin universi ac singuli reverentiam debitam et devotam obedientiam impendere satagatis.*” FEJÉR III/1. 55–56. (Kiemelés B.G.) Vö. FIGUEIRA 1989. 192–194.

102 Vö. POTTHAST 3252. sz.; RI III. 177. sz.

103 December 24-én Bertoldnak. „[...] *ut postquam dilectus filius Gregorius, tituli s. Vitalis presbiter cardinalis, Apostolice Sedis legatus, quod est a nobis dispositum, ipsis denunciaverit observandum, tibi, tanquam pastori suo, a nobis concesso et confirmato, tam in spiritualibus, quam temporalibus obedire procurent.*” FEJÉR III/1. 53; POTTHAST 3252. sz.; RI III. 177. sz.

104 SCHMUTZ 1972. 447, 451.

ban¹⁰⁵ – egyszerűen mint pápai tisztségviselő szerepel (*functus officio domini pape*), legátusi hivatalnak az említése is elmaradt, ill. titulusára is csak a bíboros kitétel utalt. Ennek ellenére Gergely oldalköveti megítélése nem kérdőjelezhető meg, mindössze arra világít rá ez az adat, hogy a magyar forrásokban sem történt még meg a címhasználat szigorú megszilárdulása. Akár azt a kijelentést is megkockáztathatjuk, hogy jelen esetben a kristályosodó elmélet és a kisebb-nagyobb intenzitással formálódó gyakorlat összeütközésével van dolgunk, valamint arról sem feledkezhetünk el, hogy egy korábbi oklevél királyi átírásáról beszélünk.

Gergellyel kapcsolatban fontos ismét hangsúlyoznunk, hogy, bár többször megtörtént, nem tévesztendő össze Gregorius de Crescentio (†1227), bíborossal (*tit. S. Theodori diaconus cardinalis*¹⁰⁶), szentszéki legátussal, aki az unokaöccse volt.¹⁰⁷

Végezetül érintenünk kell még a már említett végrendeletét is, mely szerint Gergely a Leo de Monumentótól¹⁰⁸ vásárolt (lakó?)torony felét egy fél palotával és egy egész lakóhelységgel a már említett unokaöccseire (Leo, Crescentius, Cencius, Johannes Mancinus) hagyta, minden más vagyonát, szétszítva a szegények között, lelki üdve biztosítására fordította, ennek végrehajtását két bí-

---

105 „[...] *Et quoniam nostro tempore Gregorius de Crescentio cardinalis, functus officio domini pape, regnum nostrum visitaturus intravit, consentaneum equitati fore perpendit, ut ad preces nostras abbas, nomine Ivo, qui tum temporis preerat illi abbacie, nec non et successores sui, eodem fulcirentur honore [...]*.” FEJÉR III/1. 81; RA 241. sz.

106 Vö. ZIMMERMANN 1913. 297: 6. jz.

107 A személyek elkülönítésére ld. az előző tanulmányt Kiss Gergely tollából!

108 Születési ideje pontosan nem ismert. A 12. század utolsó negyedének római elitjéhez tartozott, és I. (Barbarossa) Frigyes császár támogatója volt, atyjához hasonlóan. Rómában több ingatlan mellett egy tornyot is birtokolt. Leót az 1177-es velencei béke aláírásával kapcsolatban a jelenlévők között említik a források. A császár támogatói közé tartozott, de a pápai udvarral is jó kapcsolatokat ápolt unokatestvére Octavian, Ostia későbbi püspök-bíborosa révén, 1179-ben például részt vett a III. Lateráni Zsinaton. Ezután továbbra is Frigyes császár és fia, Henrik kíséretében találkozhatunk vele. Pápai kapcsolatai révén Leó nagy jelentőséggel bírhatott Frigyes szemében, ahogyan azt 1187. évi követsége is mutatja. Ekkor Anselm gróffal együtt VIII. Gergely pápánál járt. Tárgyalásuk hatására a császár visszahívta fiát, Henriket, és annak seregét. Leó jelen volt 1187 decemberében az új pápa, III. Kelemen megválasztásánál, majd a következő évben Rómába is követte a hozzá hasonlóan a római arisztokráciához tartozó új egyházfőt. Leó 1189-ben innen Frigyeshez távozott, ezúttal a pápa leveleit kézbesítve. Barbarossa 1190-es halála azonban nagyban megváltoztatta a helyzetet, Leó el is tűnt pár évre a forrásokból, bár 1195-ben továbbra is grófként említi VI. Henrik egy oklevele. A császár 1197-es halála után Leó Rómába ment, ahol említett unokatestvére révén III. Ince hosszas diplomáciai tapasztalatai okán kikérte a véleményét Anweilerer Markwarddal kapcsolatban. 1200. május 29-én halálozott el. [http://www.treccani.it/enciclopedia/leone-de-monumento_\(Dizionario-Biografico\)/Leone_de_Monumento. Dizionario Biografico degli Italiani - Volume 76 \(2012\) \(Letöltés ideje: 2019. 03. 03.\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/leone-de-monumento_(Dizionario-Biografico)/Leone_de_Monumento. Dizionario Biografico degli Italiani - Volume 76 (2012) (Letöltés ideje: 2019. 03. 03.))

boros-társára, Jánosra (Johannes de S. Paulo), Sabina püspökére¹⁰⁹ és Miklósra (Nicolaus), Tusculanum püspökére,¹¹⁰ valamint egy bizonyos Milo mesterre bízta.¹¹¹ A végrendelet tanúi között a már említett Miklós, a Sancta Agatha egyház papja mellett a következő nevekkel találkozhatunk: Beraldus, a Salvatoris de Subora presbitere, Alexander magister, Robertus bíró, Spoletinus, Giffredus és Albertinus. Ez utóbbiak, ill. az írnok, János (*Johannes Petri, Dei gratia sancte Romane Ecclesie scriniarius*) beazonosítására egyelőre nem rendelkezünk kellő forrásokkal.

---

109 Bencés szerzetesként Salernóban tanult orvostudományt, sőt, több azzal kapcsolatos mű szerzője volt. III. Celesztin pápa 1193-ban emelte bíborosi rangra, először cím nélküli szerpap lett (*S.R.E. diaconus cardinalis*), majd 1194-ben [HC I. 3: 1. jz.] a S. Prisca bíboros-papjaként írt alá. Gyakran kapott bírói megbízást a pápától, de legátusként mégsem működött, III. Celesztin inkább maga mellett akarta őt tudni. Pápa és bíboros szoros kapcsolatára utal az a feltételezés is, mely szerint őt szánta utódául az egyházfő. III. Ince ezzel szemben már 1198-ban legátusi megbízást adott Jánosnak és Cintiusnak, a S. Laurentius in Lucina presbiterének, méghozzá Anweileri Markwarddal kapcsolatban. 1199-ben további békéltető feladatokkal bízta őt meg a pápa, majd 1200-ban a dél franciaországi albigensekkel kapcsolatban kellett eljárnia. 1201-ben a francia király házasságának ügyében kellett támogatnia a már jelen lévő legátust, Octavian, Ostia püspökét. III. Ince 1204 végén [HC: 1205] emelte Johannest Sabina bíboros-püspökévé. Ezután halálig, 1214-ig [HC: 1216] leginkább a pápai udvarban tartózkodott. Őt tartják az apostoli penitenciária egyik első képviselőjének. Bírói működése közben 1210-ben Assisi Szent Ferenc ügye is elé került. János megvédte őt a pápa előtt, aminek hatására Ince további vizsgálatokat rendelt el. HC I. 3: 1. jz., 13. sz; MALECZEK 1984. 114–117; PARAVICINI BAGLIANI 1980. 107: 2. jz.

110 Miklós nevének elterjedt de Romanis kiegészítése nem támasztható alá egy korabeli forrással sem. Életének korai szakaszáról semmit sem tudunk, karrierjét a pápai kápolnában kezdte, majd 1204-ben lett a bíborosi kollégium tagja, méghozzá rögtön Tusculum püspökeként. Bár nem volt aktív a pápai Kúria bíróságán, de III. Ince bizalmasának számított, amit az is mutat, hogy ő utazott Angliába Földnélküli Jánoshoz 1213–1214-ben, hogy ott a király és az egyház kibékülését elősegítse. III. Honorius alatt ő is a penitenciáriusi hivatalra tett szert. 1218 júliusa és 1219 júliusa között halt meg. HC I. 4; MALECZEK 1984. 147–150.

111 A végrendelet szövege eredetiben és másolatban is fennmaradt. Ld. Melléklet: III.1.

Mellékletek

1. Itinerarium

1199–1200: Laterán¹¹² – Aquileia?¹¹³ – Split¹¹⁴ – Magyarország¹¹⁵ – Aquileia?¹¹⁶
– Laterán¹¹⁷

1207: Viterbo¹¹⁸ – Kalocsa¹¹⁹ – Garamszentbenedek¹²⁰ – ?

2. A legátus magyarországi tevékenységével kapcsolatos oklevelek

I. Ajánlólevelek

I/1. 1200. március 2. Laterán

III. Ince pápa Gergely bíborost, legátusát a spalatói káptalannak ajánlja.

Innocentius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis capitulo et venerabilibus fratribus suffraganeis ecclesie Spalatensis salutem et Apostolicam benedictionem. Ad vestram forte notitiam iam pervenit, qualiter multis et magnis necessitatibus Regni Ungarie intellectis, que festinatum subsidium requirere videbantur, et provisione Sedis Apostolice indigere, cum nec alius nobis subventionis modus congruentior vel eque congruus appareret, ne mora dispendium ad se traheret, et ex dilatione illius Regni communis impediretur utilitas, quod in devotione Apostolice Sedis et gratia ita jam dudum solidatum extitit et incessanter existit, ut ipsius prospera et adversa tanquam propria reputemus, communicato fratrum consilio legatum illuc duximus a nostro latere cum potestatis plenitudine destinandum, dilectum videlicet filium nostrum G. Sancte Marie in Aquino diaconum cardinalem, virum litteratum, honestum, providum et discretum et de nobilioribus Romanis oriundum, quem inter frater nostros carum habemus admodum et acceptum, confidentes in Domino et in potentia virtutis eius, quod illo faciente cum eo signum in bonum, qui imperat ventis et mari et obediunt ei, ex adventu ipsius facificio et prava fient directa, et aspera plana, et cum per familiarem tractatum nobiscum sepius habitum nostram intellexerit plenius voluntatem, que nos acceptare non dubitat, curabit profecto, quantum in ipso fuerit efficaciter promovere. Monemus proinde discretionem vestram propensius et hortamur per apostolica scripta precipiendo mandantes, quatinus eundem cardinalem tamquam honorabilem membrum ecclesie et legatum Apostolice Sedis recipientes humiliter et devote, ac honorificentia debita pertractantes, ipsius salutaria monita et precepta teneatis firmiter et servetis, et teneri ac servari a vestris subditis faciatis; pro certo scituri, quod sententiam quam ipse in contumaces tulerit et rebelles, ratam habebimus et faciemus auc-

---

112 MALECZEK 1984 91, 379. 63a. sz. Eubel szerint 1199. július 4-én írt alá utoljára a S. Maria in Aquiro címmel. HC I. 3: 1. jz. Ld. MALECZEK 1984. 379. 61. sz. Visszatérte utáni első aláírása 1201. február 3-án kelt, de továbbra is előző címével. MALECZEK 1984. 380. 74. sz. Utolsó szignója említett minőségben 1201. július 1-jén kelt. Ld. MALECZEK 1984. 380. 83. sz.

113 MALECZEK 1984 91: 228. jz.; RI III. 104 (113.),

114 DL 36121; POTTHAST 966. sz.

115 RI III. 155. (156.) sz.

116 MALECZEK 1984. 91. 228. jz.; RI III. 104 (113.),

117 MALECZEK 380. 74. sz. és 381. 90. sz.; PARAVICINI BAGLIANI 1980. 3, 1. sz. Vö. HC I. 3: 1. jz., 23. sz.

118 1207. szeptember 11. MALECZEK 1984. 386. 184. sz. Más vélekedés szerint 1207. július 21-én. HC I. 3: 1. jz.

119 POTTHAST 3252. sz.; RI III. 177. sz.

120 RA 241. sz.

tore Domino usque ad satisfactionem condignam irrefragabiliter observari. Datum Laterani VI. non. Marcij, Pontificatus nostri anno tertio.

Másolat: Magyarország, Kincstári levéltár (E) • MKA, Collectio Kukuljevicsiana (Q 342) – DL 36121
(18. századi egyszerű másolat)

Reg. POTTHAST 966. sz.

Kiadás.: ÁÚO I. 88.

II. Oklevelek

II/1. 1203. november 9. Anagni

III. Ince a Gergely legátus által korábban Imre király és András herceg között szerzett békéről

Innocentius – dilecto filio, nobili viro, A. Duci, salutem et apostolicam benedictionem. Solet annuere sedes apostolica, etc. – Compositionem inter te, et carissimum in Christo filium nostrum – illustrem regem Ungariae, in dilecti filii G. tituli Sancti Vitalis presbyteri cardinalis, tunc apostolicae sedis legati, manibus versatam et ab eo postmodum confirmatam, sicut sine pravitate provide facta est, et ab utraque parte sponte recepta, et pacifice hactenus observata, ut in eiusdem Cardinalis litteris plenius continetur, auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli igitur omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem etc. Datum Anagniae nonis novembris, pontificatus nostri anno sexto.

Eredeti: –

Reg. POTTHAST 2016. sz.

Kiad.: FEJÉR II. 413; RI III. 155 (156). sz.

II/2. 1207. október 7. Viterbo

III. Ince levele Magyarország érsekeihez, püspökeihez, apátjaihoz és minden klerikusához, valamint laikusához, melyben Gergely legátus megbízásáról értesíti őket.

Archiepiscopis, episcopis, abbatibus et aliis tam clericis, quam laicis per regnum Ungariae constitutis. Fundamentum et fundator ecclesiae Dominus Iesus Christus, postquam splendore suae divinitatis inflammavit testam fragilitatis humane, ut dragmam perditam reperiret, et pius pastor ad caulas, ubi nonaginta novem reliquerat, errabundam ovem propriis humeris reportaret, usque adeo erga salutem humani generis cotidiana remedia incessanter exhibuit, ut, si quis, a catholica fide non devians, hoc velit subtiliter intueri, sicut ipse est totius gratiae plenitudo, sic ad plures circa nostrae conditionis miseras miserationes eius exuberant, ut in omnibus ipsius perfectio nostrum suppleat imperfectum. Inter cetera sane, quibus Christiano populo, propter varias plagas criminum quasi semivivo relicto, per ipsius prudentiam sunt provisiva remedia, conveniens antidotum in soliditate sedis apostolice renovavit, eam totius christianitatis caput constituens et magistram, a qua, sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam et ad oram etiam vestimenti, panis intellectus et vite ad alias ecclesias cum doctrina fidei procedat, et aqua sapientie salutaris. Verum ne inter curas continuas, et pregrandes pastor ipsius et rector pro defectu imperfectionis humane deficeret, si solus consummendus inani labore ad suam omnia sollicitudinem revocaret, attendens, quod messi multe unus non sufficiat operarius, multos sibi operarios et verbi dominici cooperatores adiungit, ac per eos exsequi cogitur, que per se non potest personaliter adimplere, eius instructus exemplo, qui et duodecim apostolos et alios septuaginta duos elegit, et binos ante faciem suam ad predicandum direxit. Quum igitur necessitas

regni Ungarie illuc exegerit legatum a nostro latere destinari, nos ad exaltationem et commodum tam regis, quam regni specialiter et efficaciter intendentes, cum ad partes illas non immerito duximus transmittendum, quem inter fratres nostros sincera diligimus in domino charitate, dilectum videlicet filium nostrum G. tituli S. Vitalis presbiterum cardinalem, virum genere nobilem, litterarum scientia preditum, morum honestate preclarum, discretum et providum, et suis exigentibus meritis, nobis et fratribus carum admodum et acceptum, concessa sibi plenaria potestate, ut evellat et destruat, edificet et plantet, que in regno illo evellenda et destruenda, edificanda cognoverit et plantanda. Monemus proinde universitatem vestram, attentius, et exhortamur in domino, per apostolica scripta precipiendo mandantes, quatinus prefatum cardinalem, tanquam legatum apostolice sedis, et magnum in ecclesia Dei locum habentem, immo personam nostram in eo recipientes humiliter et devote, ipsius salubribus monitis, et preceptis pronis mentibus intendentes, quae inter vos statuenda duxerit, tanquam devotionis filii, recipiatis firmiter et servetis, de cuius nimirum circumspectione provida, et providentia circumspecta indubitata fiduciam obtinemus: quoniam dirigente domino gressus eius, ita regia via curabit incedere, quod non declinatus ad dextram vel sinistram, ipsi Deo, nobis quoque, ac vobis pariter, merito poterit complacere. Ipsi proin universi ac singuli reverentiam debitam et devotam obedientiam impendere satagatis, ne, si, quod absit, a quoquam esset aliter attentatum, preter ipsius cardinalis offensam, cuius censuram canonicam, si quam in contumaces aut rebelles duceret promulgandam, faceremus usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari, nostram quoque indignationem incurreret, qui secundum apostolum, omnem inobedientiam prompti sumus ulcisci. Datum Viterbii, nonis Octobris anno decimo.

Eredeti: –

Reg. POTTHAST 3195. sz.

Kiad.: FEJÉR III/1. 54; RI III. 137. sz.

II/3. 1207. október 7. Viterbo

III. Ince levele Ruténia érsekeihez, püspökeihez és minden klerikusához, valamint laikusához, melyben Gergely legátus megbízásáról értesíti őket, valamint inti őket, hogy térjenek vissza Rómához.

Innocentius episcopus etc. archiepiscopis, episcopis et universis tam clericis, quam laicis per Rutheniam constitutis etc. Licet hactenus elongati fueritis ab uberibus matris vestrae tanquam filii alieni, nos tamen, qui sumus in officio pastoralis a Deo, licet immeriti, constituti, ad dandam scientiam plebi suae, non possumus affectus paternos exuere, quia vos sanis exhortationibus et doctrinis studeamus, tanquam membra vestro capiti conformare, ut Ephraim convertatur ad Judam, et ad Jerusalem Samaria revertatur. Utinam intelligere velitis, sapere, ac novissima providere, ut a mentibus vestris omni depulsa caligine, ad viam ab invio redeatis, qui dudum post greges sodalium evagando, vos eius pertinaciter magisterio subduxistis, quem Salvator noster Universalis Ecclesiae caput constituit magistrum, inquam ad eum: „Tu vocaberis Cephas”, et: „Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo claves Regni coelorum. Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis, et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis.” Cui cum Dominus oves suas pascendas tertio repetito vocabulo commississet, manifeste dedit intelligi, eum a grege Dominico alienum, qui etiam in suis successoribus ipsum contempserit habere pastorem. Non enim inter has oves et illas distinxit, sed simpliciter inquit: „Pasce oves meas”, ut omnes omnino intelligantur ei esse commissae. Cum igitur una sit et indivisa Domini tunica, nec unquam passa sit divortium sponsa Christi, iuxta quod sponsus in Cantinis attestatur: „Una est, inquam, columba mea, una est matri suae, electa genitrici suae, viderunt eam filiae Sion et beatissimam predicaverunt Regine, et concubine laudaverunt eam”; necesse est, ut quicumque ab huiusmodi unitate recesserint, aquis submersi diluvii, partem cum angelo apostata sortiantur. Ut autem ipsius illibata unitas servaretur, unum eidem Dominus, sicut

premisimus, Beatum Petrum videlicet, caput constituit et magistrum, ut quasi Noe arcam, extra quam animalia derelicta in diluvio submerguntur, salvatis ceteris intra ipsam contentis, in uno cubitu consummaret; pro cuius fide, ne in sua passione deficeret, specialiter exoravit, eidem precipiens, ut fratres suos conversus aliquando confirmaret. Cum ergo innumeris fere testimoniis scripturarum, quas vos nec convenit, nec expedit ignorare, unitas ecclesiae comprobetur, non est mirum, cum simus, licet immeriti, successores illius, cui iussit Dominus pascere oves suas, si errabundas oves nitimur ad caulas reducere, ut sicut est unus pastor, sic fiat unum ovile, si totis viribus laboramus, ne quodammodo difforme fiat corpus ecclesiae, si partem aliquam ab eo contingeret separari. Ut autem ad praesens de reliquis taceamus, cum Graecorum imperium et ecclesia pene tota ad devotionem Apostolicae Sedis redierit, et eius humiliter mandata suscipiat, et obediat iussioni, nonne absonum esse videtur, ut pars toti suo non congruat, et singularitas a suo discrepet universo? Praeterea quis scit, an propter suam rebellionem et inobedientiam dati fuerint in direptionem et predam, ut saltem daret eis vexatio intellectum, et quem in prosperis non cognoverant, recognoscerent in adversis? Quia igitur, charissimi fratres et filii, si digne volumus impositum nobis pastorale officium adimplere, quantum fragilitas humana permittit, vos ad ea debemus inducere, per quae dispendium temporalium, et aeternorum possitis periculum evitare; dilectum filium nostrum G. tituli Sancti Vitalis presbyterum cardinalem, virum genere nobilem, litterarum scientia praeditum, morum honestate preclarum, discretum et providum et, suis exigentibus meritis, nobis et fratribus nostris carum admodum et acceptum, ad partes vestras duximus destinandum, ut filiam reducat ad matrem, et membrum ad caput, concessa sibi plenaria potestate, ut evellat et destruat, edificent et plantet, que in partibus vestris evellenda et destruenda, edificanda cognoverit et plantanda. Monemus proinde universitatem vestram attentius, et exhortamur in Domino, per apostolica scripta precipiendo mandantes, quatenus prefatum cardinalem, tanquam legatum Apostolicae Sedis, et magnum in ecclesia Dei locum habentem, imo personam nostram in eo, recipientes humiliter et devote, ipsiusque salubribus monitis et preceptis pronis mentibus intendentes, quae inter vos statuenda duxerit, tanquam devotionis filii, recipiatis firmiter et servetis, de cuius nimirum circumspectione provida et providentia circumspecta indubitata fiduciam obtinemus, quoniam dirigente Domino gressus eius, inter vos ea curabit statuere, per quae Deo, nobis quoque ac vobis pariter, merito poterit complacere. Datum Viterbii Nonis Octobris. Pontificatus nostri anno X.

Eredeti.: –

Reg. POTTHAST 3196. sz.

Kiadás.: ÁÚO VI. 317; RI III. 138. sz.

II/4. 1207. december 24. Róma

III. Ince levele Berthold választott kalocsai érseknek, akit többéves várakozás után többek közt Gergely legátus vizsgálata alapján végül megerősít hivatalában.

Colocensi electo. Quoniam iuxta canonicas sanctiones multa nonnunquam electionem impediunt, que postulationem impedire non debent, quum secundum rigorem iuris procedatur in illa, sed in ista favor gratie potius requiratur, electionem, quam de te dilecti filii Colocenses canonici fecerant, licet pro confirmatione ipsius apud nos, precibus multiplicatis institerint, propter defectum tamen etatis, quem eo tempore amplius sustinebas, exigente iustitia, non duximus confirmandam. Quia vero te nuper a nobis humiliter postularunt, propter urgentem necessitatem et evidentem utilitatem, que de tua speratur promotione future, te cui et morum honestas, et competens scientia, sicut credimus suffragatur, Colocensi ecclesie concedendum duximus in pastorem, predictis canonicis, nostris dantes litteris, in preceptis, ut postquam dilectus filius Gregorius, tituli S. Vitalis presbiter cardinalis, apostolice sedis legatus, quod est a nobis dispositum, ipsis denunciaverit observandum, tibi, tanquam pastori suo, a nobis concesso et confirmato, tam in

spiritualibus, quam temporalibus obedire procurent. Ne vero dispositionem nostram frustrari contingat, devotioni tue per apostolica scripta mandamus, quatenus, si forsan aliquo casu denunciari nequiverit, quod per predictum legatum denunciari mandamus, tu nihilominus, auctoritate presentium, tanquam concessus et confirmatus a nobis, in censi provincia pastoris officium exequare. Datum Rome apud S. Petrum IX. Kal. Ianuarii anno decimo.

Eredeti.: –

Reg. POTTHAST 3252. sz.

Kiadás.: FEJÉR III/1. 53; RI III. 177. sz.

II/5. 1209.

II. András király megerősíti a garamszentbenedeki bencés apát a pápától nyert, és Gergely legátustól jóváhagyott jogát, hogy különböző insigneákat hordjon.

Andreas, Dei gratia, Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Galicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Quoniam priorum gesta patrum modernos latere possunt, nisi diligenti beneficio commendarentur, future ignorantie compatibles, dignum duximus ea propalare semper litterulis comprehensa, que vivaci voce ubique possunt ostendi. Inde est, quod nonnullae regales abbacie, in regno nostro constitute, de indulgentia domini Pape, infula, annulo, sandalibusque decorantur; visum nobis fuit, quod congruum esset rationi, ut abbatia S. Benedicti de Grana, que antiquitate temporis et dote regali fulgebat, eadem fungeretur porro gratia. Et quoniam nostro tempore Gregorius de Crescentio cardinalis, functus officio domini pape, regnum nostrum visitaturus intravit, consentaneum equitati fore perpendit, ut ad preces nostras abbas, nomine Ivo, qui tum temporis preerat illi abbacie, nec non et successores sui, eodem fulcirentur honore, quum prefatum monasterium hoc nec dignitate, nec honore minus aliis esse videatur. Quia sicut nostrum est, ecclesias vel abbatias dotibus ditare, sic nostrum interest, easdem honoribus sublimare. Et ut concessio, ad preces nostras obtenta, ius et robur firmitatis haberet perpetuum, privilegium a domino Gregorio, prefato cardinali obtinuimus, et nostrum eidem concessimus habere. Datum per manus magistri Thome, aule nostre vicecancellarii, anno ab incarnatione Domini MCCIX. venerabili Ioanne, Strigoniensi archiepiscopo, reverendo Bertholdo, Colocensi electo, existentibus, Calano Quinqueecclesiensi; Boleslao Vaciensi, Cathapano Agriensi, Simone Varadiensi, Kalenda Bezprimiensi, Desiderio Chenadiensi, Petro Gewriensi, ecclesias feliciter gubernantibus. Poch, Palatino, et Musuniensi comite, Banc bano, Michaele vajuoda, existentibus, Marcello, Bacsieni, Iula Budrugieni, Martino Keweieni, Ochuz, Supruniensi, Moys, Ferrei Castri, Moche Posoniensi, comitatus tenentibus, regni nostri anno quinto.

Eredeti.: DL 238421.

Reg. RA 241. sz.

Kiadás.: FEJÉR III/1. 81.

III. Végrendelet

III.1. Gregorius de Crescentio Caballi Marmorei testamentuma

[Roma,] 1207. június 10.

[S] IN NOMINE DOMINI. AMEN. ANNO Dominice incarnationis millesimo ducentesimo VII, anno vero X pontificatus domini INNOCENTII tertii pape, indictione X, mense iunii de / X.¹²¹ Ego quidem Gregorius de Crescentio, Dei gratia presbiter cardinalis tituli Sancti Vitalis, hac presenti die coram domino Oddone Iohannis / Landonis dat[ivo] iudice, sanus mente et corpore, quia intestatus decedere nolo, idcirco n[un]c cup[a] t[ivum], quod dicitur sine scriptis coram infra/scriptis a me rogatis testibus ex mea bona voluntate iure civili facio testamentum.

[1] In quo Leonem, Crescentium, filios olim Cencii / Roizi, et Cencium et Iohannem Macinum, filios quondam Crescentii, nepotes meos heredes instituo.¹²² Quibus iure insti/tutionis relinquo dimidiam turrem quam emi a filiis Leonis de Monumento¹²³ cum medietate palatii et totius accasamenti; / sintque contempti et de bonis meis plus non petant. Et precipio quod si quis eorum sine legitimis filiis masculis decesserit, mori/atur communiter superstitibus coheredibus vel eorum filiis si ipsi non viverent, ita quod filii in stirpem et non in capita succedant.

[2] Cetera bona mea distribuantur et dentur pro anima mea per manus Savinensis¹²⁴ et Tusculanensis¹²⁵ episcoporum et magistri / Milonis¹²⁶ sine contradictione dictorum heredum.

Et si quis nepotum vel heredum meorum contra hoc meum testamentum ven/ire voluerit, ammittat partem suam, et aliis fidem testamenti servantibus perveniat, et soluta pe[cu]n[ia] hoc meum te/stamentum firmum permaneat.

Quod scribere rogavi Iohannem, scriniarium sancte Romane Ecclesie, in mense et indictione supradicta X.

Et si huic / meo testamento defuerit aliquid de iuris solemnitatibus, vim codicillorum habeat. /

---

121 1207. június 10.

122 Gregorius de Crescentio Caballi Marmorei itt említett rokonai: testvére Cencius Roizus (a végrendelet idején már nem élt) és annak fiai, Leo, Crescentius és másik testvére, Crescentius (a végrendelet idején már nem élt) és annak fiai, Cencius és Iohannes Mancinus. Gregorius, Cencius Roizus és Crescentius apja Crescentius Francucci volt. PARAVICINI BAGLIANI 1980. 107: 1. jz.

123 Jelen ismereteink szerint közelebbről nem azonosítható személy.

124 Ld. a 109. jegyzetet!

125 Ld. a 110. jegyzetet!

126 Jelen ismereteink szerint közelebbről nem azonosítható személy.

Presbiter	Nicolaus ecclesie Sancte Agathe ¹²⁷	testis
Presbiter	Beraldus Salvatoris de Subora ¹²⁸	testis
Magister	Alexander	testis
Robertus	Iudicis	testis
Spoletinus		testis
Giffredus		testis
Albertinus		testis

[S] Ego Iohannes Petri, Dei gratia sancte Romane Ecclesie scriniarius, complevi et absolvy.

Eredeti: BAV, Archivio di S. Maria in Via Lata, cass. 302, 56. sz. [A]

Másolat: 1) BAV, Archivio di S. Maria in Via Lata, ms. I. 40. p. 1042–1043; 2) BAV, Vat. lat. 8049, II, fol. 17–18.

Kiadás: GALLETTI 1776. 331: 67. sz.; PARAVICINI BAGLIANI 1980. 3. 1. sz, 107–109, I. sz. (E-ről.)

---

127 A S. Agata in Monasterio más néven S. Agata dei Goti papja. PARAVICINI BAGLIANI 1980. 108: 4. jz.

128 Jelen ismereteink szerint közelebből nem azonosítható személyek.

RÖVIDÍTÉSEK

AHC	<i>Annuario Historiae Conciliorum. Internationale Zeitschrift für Konziliengeschichtsforschung.</i> Rom, 1969–
AHP	<i>Archivum Historiae Pontificae.</i> Roma, 1963–
ALKG MA	<i>Archiv für Litteratur_und Kirchengeschichte im Mittelalter.</i> I–III. Berlin, 1885–1887.
ASV AA Arm. C.	Archivio Segreto Vaticano, Archivum Arcis, Armadio C
ASV AA Arm. I–XVIII.	Archivio Segreto Vaticano, Archivum Arcis, Armadio I–XVIII
ASV Cam Ap. Collect.	Archivio Segreto Vaticano Camera Apostolica Collectoriae
ASV Cam. Ap. Int. et ex.	Archivio Segreto Vaticano Camera Apostolica Introitus et Exitus
ASV Instr. Misc.	Archivio Segreto Vaticano Instrumenta Miscellanae
ASV Reg. Av.	Archivio Segreto Vaticano Registra Avenionensia
ASV Reg. Lat.	Archivio Segreto Vaticano Registra Lateranensia
ASV Reg. Vat.	Archivio Segreto Vaticano Registra Vaticana
BAV	Bibliotheca Vaticana Apostolica
BIHB	<i>Bulletin de l'Institut Historique Belge de Rome</i>
BNF m.s. lat.	Bibliothèque Nationale de France, Département des Manuscrits, manuscrits latin
BNF m.s. nal.	Bibliothèque Nationale de France, Département des Manuscrits, nouvelles acquisitions latines
BS	<i>Bibliotheca sanctorum.</i> Roma, 1961–
DA	<i>Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters,</i> Köln – Weimar – Wien, 1820–
DF	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Mohács előtti gyűjtemény, Diplomatikai Fényképgyűjtemény
DL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Mohács előtti gyűjtemény, Diplomatikai Levéltár
HLFr	<i>Histoire littéraire de la France.</i> Paris, 1865–
MEFR MA	<i>Mélanges de l'École Française de Rome, Moyen Age.</i> Rome. 1881–
MGH Const	<i>Monumenta Germaniae historica, Constitutiones et acta publica imperatorum et regum</i> I–XI. Hannover – Weimar, 1893–1992. (MGH Legum sectio IV.)
MGH Ldl	<i>Monumenta Germaniae historica, Libelli de lite imperatorum et pontificum saeculis XI et XII conscripti.</i> Hannover, 1891–1897.
MGH SS	<i>Monumenta Germaniae historica, Scriptores.</i> Hannover, 1826–
MGH SS rer. Germ.	<i>Monumenta Germaniae historica, Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi.</i> Hannover, 1871–
MIÖG	<i>Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung.</i> Wien

QFIAB	<i>Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken</i> , Rom, 1920–
RQ	Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte, Freiburg im Breisgau, 1887–
RSCI	<i>Rivista di storia della Chiesa in Italia</i> , Roma, 1947–
UPLA	<i>Ut per litteras apostolicas. Les lettres des papes</i> (adatbázis): http://www.brepolis.net
ZSRg KA	<i>Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte Kanonistische Abteilung</i> . Weimar. 1911–

FORRÁSOK

- AASS *Acta sanctorum*. I–LXVIII. Antwerpen – Bruxelles, 1643–1940.
- ACH *Annales cisterciensium in Heinrichow*. Hrsg. PERTZ, Georg H. Hannoverae, 1866. (MGH SS XIX.) 543–546.
- ACSG *Antiquissimae constitutiones synodales provinciae Gnezniensis*. Ed.: HUBE, Romualdus. Petropoli, 1856.
- AGM *Annales Grissowienses maiores*. Hrsg. PERTZ, Georg H. Hannoverae, 1866. (MGH SS XIX.) 541–542.
- ÁHL Árpád-kori oklevelek a Heves megyei levéltárban. *Diplomata Aetatis Arpadiana in archivo comitatus Hevesiensis conservata*. Ed. KONDORNÉ LÁTÓCZKI Erzsébet. Eger, 1997.
- AO *Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis*. I–VII. Ed. NAGY Imre – TASNÁDI NAGY Gyula. Budapest, 1878–1920.
- AOKLT *Anjou-kor okleváltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia*. Ed. KRISTÓ, Gyula et alii. Budapest – Szeged, 1990–
- AP *Annales Polonorum*. Hrsg. PERTZ, Georg H. Hannoverae, 1866. (MGH SS XIX.) 609–663.
- AS *Annales Sandivogii a. 65–1360*. Hrsg. PERTZ, Georg H. Hannoverae, 1866. (MGH SS XXIX.) 424–430.
- ASC ANNALISTA SAXO: *Chronica*. Ed. WAITZ, Georg. Hannover, 1844. (MGH SS VI.) 542–777.
- ÁÚO *Codex diplomaticus Arpadianus continatus – Árpád-kori új okmánytár*. I–XII. Ed. WENZEL Gusztáv. Pest – Budapest, 1860–1873.
- BÓNIS 1997a BÓNIS György: *Szentszéki regeszták. Iratok egyházi bíraskodás történetéhez a középkori Magyarországon*. Szerk. BALOGH Elemér. Szeged, 1997.
- BOSSÁNYI *Regesta supplicationum. A pápai kérvénykönyvek magyar vonatkozású okmányai: avignoni korszak*. I–II. Szerk. BOSSÁNYI Árpád. Budapest, 1916–1918.
- BP II *Bullarium Poloniae. II: 1342–1378*. Ed. SULKOWSKA-KURÁŚ, Irena – KURÁŚ, Stanisław. Romae, 1985.
- BURGER *Urkunden der Benedictiner-abtei zum heiligen Lambert in Altenburg, Nieder-Österreich K. O. M. B. vom Jahre 1144 bis 1522*. Ed. BURGER, Honorius. Wien, 1865.
- CAMERALIA *Cameralia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1297–1536)*. Szerk. †LUKCSICS, József – TUSOR, Péter – FEDELES, Tamás. Budapest – Róma, 2014. (Collectanea Vaticana Hungariae vol. 9–10.)
- CDMP I. *Codex diplomaticus majoris Poloniae documenta, et jam typis descripta, et adhuc inedita complectens, annum 1400 attentia. 984–1287*. Poznań, 1877.

- CDP *Codex diplomaticus Poloniae quo continentur privilegia regum Poloniae magnorum ducum Litvaniae bullae pontificum nec non jura a privatis data illustrandis domesticis rebus gestis inservitura adhuc nusquam typis exarata, ab antiquissimis inde temporibus usque ad annum 1506.* Varsaviae, 1847–1887.
- CDPM *Codex diplomaticus Poloniae Minoris.* I–IV. Ed. PIEKOSIŃSKI, F. Kraków, 1876–1905.
- CDS *Codex Diplomaticus Silesiae.* I–XXXVI. Breslau, 1857–1933.
- DCOLL *Decretalium collectiones. Decretales Gregorii P. IX., Liber Sextus Decretalium, Bonifacii P. VIII., Clementis P. V. Constitutiones, Extravagantes Tum Viginti Joannis P. XXII. Tum Communes.* Ed. TAUCHNITZ, Bernhard. Leipzig, 1881. Red. Ed. FRIEDBERG, Emil. Reprint, Graz 1959. (Corpus Iuris Canonici, 2.)
- DHA *Diplomata Hungariae antiquissima. Accedunt epistolae et acta ad historiam Hungariae pertinentia.* Volumen I. Ab anno 1000 usque ad annum 1131. Ed. GYÖRFFY, Georgius – BORSA, Johannes Bapt. – HERVAY, Franciscus L. – KUMOROVITZ, Bernardus L. – MORAVCSIK, Julius. Budapestini, 1992.
- DHGE *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastique.* I–XXXI., fasc. 184. Éd. BAUDRILLART, Alfred [et alii]. Paris, 1912–2013.
- ENDLICHER *Rerum Hungaricarum monumenta Arpadiana.* Ed. ENDLICHER, Stephanus Ladislaus. Sangallen, 1849.
- EO *Erdélyi okmánytár. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez. I–III. (1023–1359).* Szerk. JAKÓ Zsigmond – HEGYI Géza – W. KOVÁCS András. Budapest, 1997–2008. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 26., 40., 47.)
- FEJÉR *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis.* I–XI. Ed. FEJÉR, Georgius. Budaë, 1828–1844.
- GOMBOS *Catalogus fontium historiae Hungariae aevo ducum et regum ex stirpe Arpad descendendum ab anno Christi DCCC usque ad annum MCCXI.* I–IV. Ed. GOMBOS, Franciscus Albinus. Budapest, 1937–1943.
- HQ *Hazai Okmánytár. Codex Diplomaticus Patrius.* I–VIII. Ed. IPOLYI Arnold – NAGY Imre – PAÚR Iván – RÁTH Károly – Véghely Dezső. Győr – Budapest, 1865–1891.
- HOKlt *Hazai oklevéltár. 1234–1536: néhai gr. Dessewffy Lajos hazafias áldozatával.* Ed. NAGY Imre – DEÁK Farkas – NAGY Gyula. Pápa, 2006.
- IP *Italia Pontificia congegit KEHR, Paul Friedrich.* 1. Roma. Berlin, 1906. 2. Latium. Berlin, 1907. 3. Etruria. Berlin 1908. 4. Umbria, Picenum, Marsia. Berlin, 1909. 5. Aemilia sive Provincia Ravennas. Berlin, 1911. 6. Liguria sive Provincia Mediolanensis. 1, Lombardia. Berlin, 1913. 2, Pademontium, Liguria maritima. Berlin, 1914. 7. Venetiae et Histriae. 1, Provincia Aquileiensis. Berlin, 1923, 2, Respublica Venetiarum, Provincia Gradiensis, Histria. Berlin, 1925. 8. Regnum Normannorum, Campania. Berlin, 1935. 9. Samnium, Apulia, Lucania. Ed. HOLTZMANN, Walter, Berlin, 1962. 10. Calabria, Insulae. Ed. GIRGENSOHN, Dietrich, Zürich, 1975.

- JL *Regesta pontificum Romanorum ab condita ecclesia ad annum post Christum natum MCXCVIII.* Ed. JAFFÉ, Philippus – WATTENBACH, Georgius – LOEWENFELD, Samuelis – KALTENBRUNNER, Franciscus – EWALD, Paulus. I–II. Lipsiae, 1885–1888.
- JAKOBSON 1836 JAKOBSON: Beitrag zur Geschichte der preussischen Klöster *Neues allgemeines Archiv für die Geschichtskunde des preussischen Staate II/3.* Hrsg. LEDEBUR, Leopold von. Berlin – Posen – Bromberg, 1836. 191–259.
- KLANICZAY – BELLUS – SZABÓ 1999 Árpádházi Szent Margit legrégebb legendája és szentté avatási pere. Szerk. KLANICZAY Gábor. Ford. BELLUS Ibolya – SZABÓ Zsuzsanna. Budapest, 1999.
- KLE *Kun László emlékezete.* A bevezetőt írta, a forrásszövegeket válogatta, és a jegyzeteket összeállította KRISTÓ Gyula. Szeged, 1994.
- LC *Liber Censuum de l'Église Romaine.* I–III. Ed. FABRE, Paul – DUCHESNE, Louis – FABRE, Paul, jr. – MOLLAT, Guillaume. Paris, 1889–1952.
- LCPC CL VI *Clément VI (1342–1352). Lettres closes, patentes et curiales intéressant les pays autres que la France.* I–II. Ed. DÉPREZ, Eugène – MOLLAT, Guillaume. Paris, 1960–1961.
- LCPC CL VI FR *Clément VI (1342–1352). Lettres closes, patentes et curiales se rapportant à la France publiées ou analysées d'après les registres du Vatican.* I–III. Ed. DÉPREZ, Eugène – GLÉNISSON, Janine – MOLLAT, Guillaume. Paris, 1901–1959.
- LMA *Lexikon des Mittelalters.* I–IX. München – Zürich, 1980–1998.
- LP *Liber pontificalis.* I–II. Ed. DUCHESNE, Louis. Paris, 1886–1892.
- LThK *Lexikon für Theologie und Kirche.* Ed. HÖFER, Josef – RAHNER, Karl. Freiburg in Breisgau, 1957–1967.
- LThK (NE) *Lexikon für Theologie und Kirche.* I – XI. Ed. KASPER, Walter – BAUMGARTNER, Konrad – BÜRKLE, Horst – GANZER, Klaus – KERTELGE, Karl – KORFF, Wilhelm – WALTER, Peter. Freiburg – Basel – Rom – Wien, 1993–2001.
- MÁLYUSZ – BORSA *A Szent-Iványi család levéltára 1230–1525.* Szerk. MÁLYUSZ Elemér – BORSA Iván. Budapest, 1988. (Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 14.)
- MDA *Magyar diplomaciai emlékek az Anjou-korból.* I–III. Szerk. WENZEL Gusztáv. Budapest, 1874–1876.
- MES *Monumenta ecclesiae Strigoniensis.* I–III. Ed. KNAUZ, Ferdinandus. Strigonii, 1874–1924. IV. Eds. DRESKA, Gabriel – Érszegi, Geysa – HEGEDŰS, Andreas – NEUMANN, Tiburcius – SZOVÁK, Cornelius – TRINGLI, Stephanus. Strigonii – Budapestini, 1999.
- MON PL *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia, maximam partem nondum edita, ex tabulariis vaticanis deprompta, collecta, ac serie chronologica dioposita.* I–IV. Ed. THEINER, Augustinus. Romae, 1860–1864.

- MON VAT I/1. *Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia: Rationes collectorum pontificorum in Hungaria* (Vatikáni magyar okirattár, I. sorozat, 1. kötet: a pápai tizedszedők számadásai, 1281–1375). Budapest, 2000.
- MON VAT I/2. *Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia: Acta legationis cardinalis Gentilis*. (Vatikáni magyar okirattár, I. sorozat 2. kötet: Gentilis bíbornok magyarországi követségének okiratai, 1307–1311). Budapest, 2000.
- MREV *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis – A veszprémi püspökség római oklevéltára*. I–IV. Ed. FRAKNÓI, Vilmos – LUKSICS, József. Budapest, 1896–1907.
- OÖR *Ottokars Österreichische Reimchronik*. Ed. SEEMÜLLER, Joseph. Hannoverae, 1890. (Monumenta Germaniae historica. Scriptorum qui vernacula lingua usi sunt V/1.) 322–329.
- PL *Patrologia cursus completus. Series Latina*. I–CCXXI. Ed. MIGNE, Jean-Paul. Parisii, 1841–1864.
- POTTHAST *Regesta pontificum romanorum inde ab anno post Christum natum MCXCVIII ad annum MCCCIV*. I–II. Ed. POTTHAST, August. Graz, 1957.
- RA *Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica – Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*. I–II/4. Ed. SZENTPÉTERY Imre – BORSA Iván. Budapest, 1923–1987.
- RB VIII *Les registres de Boniface VIII*. I–IV. Ed. DIGARD, Georges et alii. Paris, 1884–1935.
- RB XI *Le registre de Benoît XI*. Ed. GRANDJEAN, Charles. Paris, 1905.
- RC V *Regestum Clementis papae V ex Vaticanis archetypis Sanctissimi domini nostris Leonis XIII pontificis maximi iussu et munificentia nunc primum editum cura et studio Monachorum Ordinis S. Benedicti*. I–X. Romae, 1884–1892.
- RD *Az Árpád-házi hercegek, hercegnők és a királynék okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta ducum, ducissarum stirpis Arpadianae necnon reginarum Hungariae critico-diplomatica*. SZENTPÉTERY Imre kéziratának felhasználásával szerkesztette ZSOLDOS, Attila. Budapest, 2008.
- RG IX *Les registres de Grégoire IX*. I–IV. Ed. AUVRAY, Lucien. Paris, 1890–1955.
- RG VII *Das Register Gregors VII. Gregorii VII Registrum*. I–II. Hrsg. CASPAR, Erich. Hannoverae, 1920–1923. (MGH Epistolae selectae 1–2.)
- RGJ *Les Registres de Grégoire X, 1272–1276, et de Jean XXI, 1276–1277*. Ed. GUIRAUD, Jean – CADIER, Léon. Paris, 1892–1960.
- RI III *Die Register Innocenz' III*. I–XII. Ed. HAGENEDER, Othmar et alii. Graz–Köln, 1964–2012.
- RI IV *Les registres d'Innocent IV*. I–IV. Ed. BERGER, Élie. Paris, 1881–1919.
- RI III *Les Registres de Nicolas III (1277–1280). Recueil des bulles de ce pape*. I–II. Ed. GAY, Jules. Paris, 1898–1932.

- SMIČIKLAS *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae – Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije.* I–XVIII. Ed. SMIČIKLAS, Tadija et alii. Zagreb, 1904–1990.
- SRH *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum.* I–II. Ed. SZENTPÉTERY, Emericus. Budapestini, 1937–1938.
- THEINER *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia.* I–II. Ed. THEINER, Augustinus. Romae, 1859–1860.
- THOMAE SPALATENSIS *THOMAE SPALATENSIS Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum.* Ed. PERIĆ, Olga – KARBIĆ, Damir – MATIJEVIĆ SOKOL, Mirjana – SWEENEY, James Ross. Budapest – New York, 2006. (Central European Medieval Texts 4.)
- TKALČIĆ TKALČIĆ, Ivan Kristelj: *Monumenta Historica Episcopatus Zagrabiensis.* I–II. Zagreb, 1872–1874.
- UGDS *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenburgen.* I–VII. Ed. ZIMMERMANN, Franz – WERNER, Carl – GÜNDISCH, Gustav. Hermannstadt – Bukarest, 1892–1981.
- ULE *Urkundenbuch des Landes ob der Enns, VII: 1347–1360.* Ed.: TRINKS, Erich. Hannover–Wien, 1876.
- WEIS *Urkunden des Cistercienserstiftes Heiligenkreuz im Wiener Wald.* II. Ed.: WEIS, Johann Nepomuk. Wien, 1859.

SZAKIRODALOM

- ALBERZONI – MONTAUBIN 2014 *Legati, delegati e l'impresa d'Oltremare (secoli XII–XIII) / Papal Legates, Delegates and the Crusades (12th–13th Century)*. Atti del Convegno internazionale di studi Milano, Università Cattolica del Sacro Cuore, 9–11 marzo 2011. Ed. ALBERZONI, Maria Pia – MONTAUBIN, Pascal. Turnhout, 2014. (Ecclesia militans 3.)
- ALBERZONI – ZEY 2012 *Legati e delegati papali. Profili, ambiti d'azione e tipologie di intervento nei secoli XII–XIII*. Ed. ALBERZONI, Maria Pia – ZEY Claudia. Milano, 2012.
- ALMÁSI 1989 ALMÁSI Tibor: Pecorari Jakab diplomáciai pályája. In: *Tanulmányok Karácsonyi Béla hetvenedik születésnapjára*. Szerk. KULCSÁR Péter – MADER Béla – MONOK István. Szeged, 1989. 59–69.
- ALMÁSI 1993 ALMÁSI Tibor: Egy ciszterci bíboros a pápai világhatalom szolgálatában. Pecorari Jakab magyarországi legációja. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* 15. (1993/1–2.), 129–141.
- ALMÁSI 1994 ALMÁSI Tibor: Budai zsinat. In: *Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*. Főszerk. KRISTÓ Gyula, szerk. ENGEL Pál – MAKK Ferenc. Budapest, 1994. 131–132.
- ALMÁSI 2000 Almási Tibor: *A tizenharmadik század története*. Budapest, 2000.
- ANDRIEU 1946 ANDRIEU, Michel: L'origine du titre de Cardinal. In: *Miscellanea Giovanni Mercati. V. Storia ecclesiastica – diritto*. Ed. MOHLBERT, Leo Cunibert. Città del Vaticano, 1946. 113–144.
- AUBERT 1986a AUBERT, Roger: '62. Grégoire de Crescentio'. In: *DHGE* 21. (1986), col. 1496.
- AUBERT 1986b AUBERT, Roger: '17. Grégoire'. In: *DHGE* 21. (1986), col. 1457–1458.
- AUBERT 1986d AUBERT, Roger: '18. Grégoire'. In: *DHGE* 21. (1986), col. 1458–1459.
- AVIGNON 1990 *Aux origines de l'Etat moderne. Le fonctionnement administratif de la papauté d'Avignon. Actes de la table ronde d'Avignon (23–24 janvier 1988)*. Rome, 1990. (Publications de l'École française de Rome 138.)
- BAAKEN 1997 BAAKEN, Gerhard: 'Konrad von Urach'. In: *LThK (NE)*, VI. 286.
- BALICS 1888–1890 BALICS Lajos: *A római katolikus egyház története Magyarországon*. I–II/1–2. Budapest, 1888–1890.
- BARABÁS 2013a BARABÁS, Gábor: A pápai kiküldött bíraskodás Magyarországon a kezdetektől a 13. század közepéig. *Történelmi Szemle* 55. (2013), 175–199.
- BARABÁS 2014 BARABÁS Gábor: *Das Papsttum und Ungarn in der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts (ca. 1198 – ca. 1241) Päpstliche Einflussnahme – Zusammenwirken – Interessengegensätze*, Wien, 2014. (Publikationen der ungarischen Geschichtsforschung in Wien VI.)

- BARABÁS 2015a BARABÁS Gábor: *A pápaság és Magyarország a 13. század első felében – Pápai hatás – együttműködés – érdekellentét*. Pécs, 2015. (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 5.)
- BARABÁS 2015b BARABÁS Gábor: A pápai kiküldött bíróság és a szerzetesrendek a veszprémi egyházmegyében. A kezdetektől a 13. század közepéig. In: *Szerzetesrendek a veszprémi egyházmegyében*. Szerk. KARLINSZKY Balázs. Veszprém, 2015. 9–26. (A veszprémi egyházmegye múltjából 26.)
- BARABÁS 2017 BARABÁS Gábor: Eretnekek, kalózok és legátusok. A boszniai eretnokség, a Magyar Királyság és a pápák a 13. század elején. *Világtörténet* 7(39). (2017), 5–32.
- BARABÁS 2018 BARABÁS Gábor: Pápai káplánok a 13. századi Magyarországon. Szentszéki megbízások és helyi karrierok. *Történelmi Szemle* 60. (2018), 97–118.
- BÁRÁNY 2006 BÁRÁNY Attila: Magyarország és a kései kereszties hadjáratok. In: *Magyarország és a kereszties háborúk. Lovagrendek és emlékeik*. Szerk.: LASZLOVSZKY József – MAJOROSSY Judit – ZSENGELLÉR József. Gödöllő, 2006. 139–165.
- BARRACLOUGH 1935 BARRACLOUGH, Geoffrey: *Papal provisions: Aspects of Church History Constitutional, Legal, and Administrative in the Later Middle Ages*. Oxford, 1935.
- BAUMGARTEN 1898 BAUMGARTEN, Paul Maria: *Untersuchungen über die Camera Collegii Cardinalium für die Zeit von 1295 bis 1437*. Leipzig, 1898.
- BEKE 2003 *Esztergomi érsekek 1001–2003*. Szerk. BEKE Margit. Budapest, 2003.
- BENKER 1997 BENKER, Gertrud: *Ludwig der Bayer. Ein Wittelsbacher auf dem Kaiserthron (1282–1347)*. München, 1997.
- BISCARO 1933 BISCARO, G.: Per la biografia di papa Benedetto XI. *Archivio Veneto* 14. (1933), 117–152.
- BEATTIE 2007 BEATTIE, Blake R.: *Angelus pacis. The legation of Cardinal Giovanni Gaetano Orsini, 1326–1334*. Leiden – Boston, 2007.
- BLET 1982 BLET, Pierre: *Histoire de la Représentation Diplomatique du Saint Siège des origines à l’aube du XIXe siècle*. Città del Vaticano, 1982.
- BLUMENTHAL 1982 BLUMENTHAL, Uta-Renata: Cardinal Albinus of Albano and the „Digesta pauperis scholaris Albini”. Ms. Ottob. lat. 3057. *Annuario Historiae Conciliorum. Internationale Zeitschrift für Konziliengeschichtsforschung* 20. (1982), 7–49.
- BONINCONTRO 2006 *Bonifacio VIII. Ideologia e azione politica. Atti del convegno organizzato nell’ambito delle celebrazioni per il VII centenario della morte: Città del Vaticano, Roma, 26–28 aprile 2004*. Ed. BONINCONTRO, Ilaria. Roma, 2006.
- BÓNIS 1971 BÓNIS György: *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*. Budapest, 1971.

- BÓNIS 1972 BÓNIS György: *Középkori jogunk elemei. Római jog, kánonjog, szokásjog*. Budapest, 1972.
- BÓNIS 1997b BÓNIS György: Az egyházi bírászkodás fejlődése a Mohács előtti Magyarországon. In: *BÓNIS 1997a*. 621–658.
- BONNARD 1931 BONNARD, Fourier: '13. Azzon'. In: *DHGE* 5. (1931), col. 1390.
- BORKOWSKA 2003 BORKOWSKA, Urszula: Innocent III and the Countries of the „New Christianity” – Poland and Hungary. In: *Innocenzo III. – Urbs et Orbis. I–II*. A cura di Andrea SOMMERLECHNER Roma, 2003. 1169–1191. (Istituto storico Italiano per il medio evo. Nuovi studi storici 55 Miscellanea della Società Romana di storia patria 44.)
- BRÄUER 2014 BRÄUER, Martin: *Handbuch der Kardinale 1846–2012*. Berlin – Boston, 2014.
- BRUNDAGE 1995 BRUNDAGE, James: *The Medieval Canon Law*. London 1995.
- BRUNDAGE 2008 BRUNDAGE, James: *The Medieval Origins of the Legal Profession: Canonists, Civilians, and Courts*. Chicago – London, 2008.
- BURNS 1979 BURNS, Charles: Vatican Sources and the Honorary Papal Chaplains of the Fourteenth Century. In: *Römische Kurie. Kirchliche Finanzen. Vatikanisches Archiv. Studien zu Ehren von Hermann Hoberg*. I–II. Ed. GATZ, Erwin. Roma, 1979 I. 65–95. (Pontificia Universitas Gregoriana Miscellanea Historiae Pontificae 46.)
- CANIVEZ 1953 CANIVEZ, J.-M.: '38. Conrad d'Urach'. In: *DHGE* 13. (1953), col. 504–507.
- CANTOR 1958 CANTOR, Norman F.: *Church, Kingship, and Lay Investiture in England, 1089–1135*. Princeton, 1958.
- CEILLIER 1863 CEILLIER, Remy: *Histoire générale des auteurs ecclésiastiques*. XIV. Paris, 1863.
- CERCHIARI 1919–1921 CERCHIARI, Emmanuele: *Capellani papae et apostolicae sedis auditores causarum sacri palatii apostolici seu sacra Romana Rota ab origine ad diem usque 20 septembris 1870. Relatio historica-iuridica*. I–IV. Romae, 1919–1921.
- CHARDAVOINE 1928 CHARDAVOINE, Eutrope: *Essais de liste générale des Cardinaux. Les cardinaux du XIIe siècle. Annuaire pontifical catholique* 31. (1928), 111–159.
- CIACONIUS 1677 CIACONIUS, Alphonsus: *Vitae et res gestae S Pontificum et S.R.E. cardinalium*. I–II. Ed. OLDOINO, Augustinus. Roma, 1677.
- CIAPPARONI 1979 CIAPPARONI, Fabrizio: Cattaneo, Altigrado. In: *Dizionario bibliografico degli italiani* 22. Ed. GHISALBERTI, Alberto Maria. Roma, 1979. 412–413. (online változat)
- CLÉMENT 1905–1906 CLÉMENT, Ambroise: Conrad d'Urach, légat en France et en Allemagne. *Revue bénédictine* 22. (1905), 232–243, 23. (1906), 62–81, 373–391.
- CONETTI 2003 CONETTI, Mario: Les pouvoirs du collège des cardinaux dans les pamphlets de Jacopo et Pietro Colonna contre Boniface VIII. *Revue de droit canonique* 53. (2003), 337–360.

- CRISTOFORI 1888 CRISTOFORI, Francesco: *Cronotassi dei cardinali di santa romana Chiesa nelle loro sedi suburbicarie titoli presbiteriali e diaconie dal secolo V all' anno del Signore MDCCCLXXXVIII, compilata sui manoscritti originali et avtentici essistenti nella biblioteca e negli archivi vaticani e su molteplici altre fonti storiche edite et inedite antiche e moderne*. Roma, 1888.
- CROZET 1937a CROZET, René: Le voyage d'Urbain II et ses négociations avec le clergé de France 1095–1096. *Revue Historique Mémoires et Études* 179. (1937:2), 271–311.
- CROZET 1937b CROZET, René: Le voyage d'Urbain II en France (1095–1096) et son importance de point de vue archéologique. *Annales du Midi* 49. (1937), 42–70.
- CSUKOVITS 2008 CSUKOVITS, Enikő: Közjegyzők a középkori Magyarországon. In: *700 éves közjegyzőség Magyarországon. A 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett változata*. Szerk. ROKOLYA Gábor. Budapest, 2008. 54–73.
- DAMIAN 2016 DAMIAN, Iulian Mihai: Eneco ferences szerzetes inquisitioja Pécs püspökével szemben (1267). *Egyháztörténeti Szemle* 17. (2016:2), 19–38.
- DEÉR 1964 DEÉR, Josef: Der Anspruch des Herrscher des 12. Jahrhunderts auf die apostolische Legation. *AHP* 2. (1964), 117–186.
- DENDORFER – LÜTZELSCHWAB 2013 *Die Kardinäle des Mittelalters und der frühen Renaissance*. Ed. DENDORFER, Jürgen – LÜTZELSCHWAB, Ralf. Firenze, 2013.
- DUGGAN 1998 DUGGAN, Charles: Papal Judges Delegate and the Making of the “New Law” in the Twelfth Century. In: *Decretals and the Creation of “New Law” in the Twelfth Century: Judges, Judgements, Equity, and Law*. Ed. DUGGAN, Charles. Aldershot – Brookfield – Singapore – Sydney, 1998. 172–199.
- DUNKEN 1931 DUNKEN, Gerhard: *Die politische Wirksamkeit der päpstlichen Legaten in der Zeit des Kampfes zwischen Kaisertum und Papsttum im Oberitalien unter Friedrich I*. Berlin, 1931.
- ELZE 1950 ELZE, Reinhard: Die päpstliche Kapelle im 12. und 13. Jahrhundert. *ZSRG KA* 36. (1950), 145–204.
- ELZE 1982 ELZE, Reinhard: *Päpste – Kaiser – Könige und die mittelalterliche Herrschaftssymbolik. Ausgewählte Aufsätze*. Ed. SCHIMMELPFENNIG, Bernhard – SCHMUGGE, Ludwig. London, 1982.
- ENGEL 1996 ENGEL Pál: *Magyarország világi archontológiája. 1301–1457*. I–II. Budapest, 1996.
- ENGEL 2000 ENGEL Pál: Az „1300 körüli” királyi tanácsi határozat keltezéséhez. In: *Magyarország a (Nagy)hatalmak erőterében. Tanulmányok Ormos Mária 70. születésnapjára*. Szerk. FISCHER Ferenc – MAJOROS István – VONYÓ József. Pécs, 2000. 125–132.
- ENGEL 2003 ENGEL Pál: Az ország újraegyesítése. I. Károly küzdelmei az oligarchák ellen (1310–1323). In: ENGEL Pál: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Szerk. CSUKOVITS Enikő. Budapest, 2003

- ERDŐ 1991 ERDŐ Péter: *Egyházjog*. Budapest, 1991.
- FEDELES 2017 FEDELES Tamás: Petrus Stephani collector Apostolicus. In: *Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században*. Szerk. TUSOR Péter – SZOVÁK Kornél – FEDELES Tamás. Budapest – Róma, 2017. 31–88.
- FÉDOU 1995 FÉDOU, R.: '34. Hugues de Die'. In: *DHGE* 25. (1995), col. 215–219.
- FIGUEIRA 1980 FIGUEIRA, Robert C.: *The Canon Law of Medieval Papal Legation*. Penn Arbor, 1980.
- FIGUEIRA 1983 FIGUEIRA, Robert C.: The Classification of Medieval Papal Legates in the Liber Extra. *AHP* 21. (1983), 211–228.
- FIGUEIRA 1986a FIGUEIRA, Robert C.: *Legatus apostolicae sedis*. The Pope's *alter ego* according to Thirteenth Century Canon Law. *Studi medievali* III/27. (1986), 527–574.
- FIGUEIRA 1986b FIGUEIRA, Robert C.: Decretalists, Medieval Papal Legation and the Roman Law of Offices and Jurisdiction. *Res publica litterarum. Studies in the classical tradition* 9. (1986), 119–135.
- FIGUEIRA 1991a FIGUEIRA, Robert C.: Papal Reserved Powers and the Limitations of Legatine Authority. In: *Popes, Teachers and Canon Law in the Middle Ages*. Ed. SWEENEY, James Ross – CHODOROW, Stanley. Ithaca, 1991. 191–211.
- FIGUEIRA 1991b FIGUEIRA, Robert: Subdelegation by Papal Legates in the Thirteenth-Century Canon: Powers and Limitations. In: *Iure veritas. Studies in Canon Law in Memory of Schafer Williams*. Ed. BOWMAN, Steven B. – CODY, Blanche E. Michigan, 1991. 56–79.
- FIGUEIRA 2006 FIGUEIRA, Robert: The Medieval Papal Legate and his Province: Geographical Limits of Jurisdiction, Plenitude of Power. In: *Plenitude of Power: The Doctrines and Exercise of Authority in the Middle Ages: Essays in Memory of Robert Louis Benson. Church, Faith and Culture in the Medieval West*. Ed. FIGUEIRA, ROBERT C. Hampshire – Burlington, 2006. 73–106.
- FISCHER 2011 FISCHER, Andreas: Die Kardinäle von 1216 bis 1304: zwischen eigenständigem Handeln und päpstlicher Autorität. In: *Geschichte des Kardinalats im Mittelalter*. Ed. DENDORFER, Jörgen – LÜTZELSCHWAB, Ralf. Stuttgart, 2011. 155–224. (Päpste und Papsttum 39.)
- FISCHER 2013 FISCHER, Andreas: Personelle Verflechtung und politisches Handeln: Zur Wahrnehmung und Funktion kardinalizischer Beziehungen im 13. Jahrhundert. In: *DENDORFER – LÜTZELSCHWAB 2013*. 15–36.
- FONT 2005 FONT Márta: Árpád-házi királyok és Rurikida fejedelmek. Szeged, 2005. (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 21.)
- FONT – BARABÁS 2017 FONT Márta – BARABÁS Gábor: Kálmán (1208–1241). *Halics királya – Szlavónia hercege*. Budapest – Pécs, 2017.
- FOREVILLE 1992 FOREVILLE, Raymonde: *Le pape Innocent III et la France*. Stuttgart, 1992. (Päpste und Papsttum 26.)

- FRAKNÓI 1901 FRAKNÓI Vilmos: *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szent-székkal*. I. 1000–1417. Budapest, 1901.
- FRENZ 2000 *Papst Innozenz III., Weichensteller der Geschichte Europas*. Ed. FRENZ, Thomas. Stuttgart 2000.
- FRIEDLAENDER 1928 FRIEDLAENDER, Ina (geb. Feinberg): *Die päpstlichen Legaten in Deutschland und Italien am Ende des 12. Jahrhundert (1181–1198)*. Berlin, 1928.
- FÜRST 1967 FÜRST, Carl Gerold: *Cardinalis. Prolegomena zu einer Rechtsgeschichte des römischen Kardinalkollegiums*. München, 1967.
- GAMS GAMS, Pius Bonifacius: *Series episcoporum Ecclesiae catholicae*. Leipzig, 1931. (ND: Graz, 1957).
- GANZER 1963 GANZER, Klaus: *Die Entwicklung des auswärtigen Kardinalats im hohen Mittelalter. Ein Beitrag zur Geschichte des Kardinalkollegiums vom 11. bis 13. Jahrhundert*. Tübingen, 1963.
- GANZER 1968 GANZER, Klaus: *Papsttum und Bistumbesetzungen in der Zeit von Gregor IX. bis Bonifaz VIII. Ein Beitrag zur Geschichte der päpstlichen Reservationen*. Köln – Graz, 1968.
- GANZER 1974 GANZER, Klaus: Das Römische Kardinalkollegium. In: *ISTITUZION ECCLESIASTICHE 1974*. 153–184.
- GERGELY 1982 Gergely Jenő: *A pápaság története*. Budapest, 1982.
- GERICS – LADÁNYI 1996 GERICS József – LADÁNYI Erzsébet: A Szentszék és a magyar állam a 11. században. In: *ZOMBORI 1996*. 9–20.
- GOŁĄB 1960 GOŁĄB, Kazimierz: Biskup Filip z Fermo i jego statuty legackye z 1279 R. *Roczniki historyczne* 26. (1960), 255–264.
- GOŁĄB 1985 GOŁĄB, Kazimierz: *Provincial Synodical Legislation in Poland*. In: *Poland in Christian civilization*. Ed. BRAUN, Jerzy. London, 1985. 139–153.
- GOODICH 2008 GOODICH, Michael: The Canonization Policy of Celestine III. In: *Pope Celestine III (1191–1198), Diplomat and Pastor*. Ed. DORAN, John – SMITH, Damian J. Farnham, 2008. 305–316.
- GÖLLER 1907 GÖLLER, Emil: *Die päpstliche Pönitentarie von ihrem Ursprung bis zur ihrer Umgestaltung unter Pius V*, vol. I., Rom, 1907.
- GRIESSER 1961 GRIESSER, Bruno: 'Konrad von Urach'. In: *LThK VI*. 474.
- GROSSO 1973 GROSSO, A. M. Lazzarino del: *Armut und Reichtum im Denken Gerhochs von Reichersberg*. München, 1973.
- GUILLEMAIN 1952 GUILLEMAIN, Bernard: Les chapelains d'honneur des papes d'Avignon. *Mélanges d'archéologie et d'histoire* 64. (1952:1), 217–238.
- GUILLEMAIN 1966 GUILLEMAIN, Bernard: *La cour pontificale d'Avignon (1309–1376). Étude d'une société*. Paris, 1966².

- GYÓRY 1948 GyÓRY János: *Gesta regum – gesta nobilium. Tanulmányok Anonymus krónikájáról*. Budapest, 1948. (Az Országos Széchenyi Könyvtár Kiadványai 29.)
- HAGENER 1963 HAGENER, Othmar: Das päpstliche Recht der Fürstenabsetzung: seine kanonistische Grundlegung. *AHP* 1. (1963), 53–95.
- HAGENER 1967 HAGENER, Othmar: *Die geistliche Gerichtsbarkeit in Ober- und Niederösterreich. Von den Anfängen bis zum Beginn des 15. Jahrhunderts*. Linz, 1967.
- HAGENER 2000 HAGENER, Othmar: Die Register Innozenz' III. In: *FREZZ 2000*. 91–102.
- HAIDER 1979 HAIDER, Siegfried: Zu den Anfängen der päpstlichen Kapelle. *Mitteilungen des Österreichischen Instituts für Geschichtsforschung* 87. (1979), 38–70.
- HAYEZ 1983 HAYEZ, Anne-Marie: Boulogne, Gui de. In: *LMA II*. Stuttgart – Weimar, 1983, col. 499.
- HEFELE – LECLERCQ HEFELE, Charles Joseph – LECLERCQ, Henri: *Histoire des conciles d'après les documents originaux*. I–VIII/2. Paris, 1907–1921.
- HC *Hierarchia catholica medii aevii sive summorum pontificum, S.R.E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series*. I [1198–1431], II [1431–1503]. Ed. EUBEL, Conrad. Münster, 1913–1914; *Hierarchia catholica medii et recentioris aevii sive summorum pontificum, S.R.E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series*. III [1503–1600]. Ed. EUBEL, Conrad. Münster, 1923.
- HERBERS – JASPERT 2007 HERBERS, Klaus – JASPERT, Nikolas: Grenzräume und Grenzüberschreitungen im Vergleich. In: *Grenzräume und Grenzüberschreitungen im Vergleich: Der Osten und der Westen des mittelalterlichen Lateineuropa*. Ed. HERBERS, Klaus – JASPERT, Nikolas. Berlin, 2007. 9–18.
- HERBERS – JOHRENDT 2009 *Das Papsttum und das vielgestaltige Italien. Hundert Jahre Italia Pontificia*. Ed. HERBERS, Klaus – JOHRENDT, Jochen. Berlin–New York, 2009.
- HERDE 1970 HERDE, Peter: *Audientia litterarum contradictarum. Untersuchungen über die päpstlichen Justizbriefe und die päpstliche Delegationsgerichtsbarkeit vom 13. bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts*. Band I. Tübingen, 1970.
- HERDE 2002 HERDE, Peter: Zur päpstlichen Delegationsgerichtsbarkeit im Mittelalter und in der frühen Neuzeit. *ZSRG KA* 119. (2002), 20–43.
- HERVAY 1984 HERVAY, Ferenc Levente: A pálos rend elterjedése a középkori Magyarországon. In: *Mályusz Elemér emlékkönyv*. Szerk.: H. BALÁZS Éva – FÜGEDI Erik – MAKSAY Ferenc. Budapest, 1984. 159–172.
- HERVAY 2007 HERVAY, Ferenc Levente: A pálos rend eredete. In: *Decus solitudinis Pálos évszázadok*. Szerk.: SARBÁK Gábor. Budapest, 2007. 57–65.

- HÉNAFF 1993 HÉNAFF, Henri: Les conservateurs apostoliques et les papes dans la seconde moitié du XIIIe siècle. *Revue de droit canonique* 43. (1993:1), 1-42.
- HÉNAFF 1997 HÉNAFF, Henri: Les conservateurs apostoliques dans la seconde moitié du XIIIe siècle. Les modalités de leur nomination et de l'exercice de leur fonction. *Revue de droit canonique* 47. (1997:1), 71-88.
- HÉNAFF 2000 HÉNAFF, Henri: Les conservateurs apostoliques et la législation de Boniface VII (1294-1303). *Revue de droit canonique* 50. (2000:2), 283-308.
- HÉNAFF 2005 HÉNAFF, Henri: Les conservateurs apostoliques d'après le concile de Vienne. *Revue de droit canonique* 55. (2005:2), 341-353.
- HIESTAND 1972 HIESTAND, Rudolf: Legat, Kaiser und Basileus. Bischof Kuno von Praeneste und die Krise des Papsttums von 1111/1112. In: *Aus Reichsgeschichte und Nordischer Geschichte. Festschrift für Karl Jordan zum 65. Geburtstag*. Ed. FUHRMANN, Horst – MAYER, Hans Eberhard – WRIEDT, Klaus. Stuttgart, 1972. 141–152. (Kieler Historische Studien 16.)
- HOLTZMANN 1959 HOLTZMANN, Walther : XII. századi pápai levelek kánoni gyűjteményekből. *Századok* 93. (1959), 404–417.
- HUBER 1885 HUBER, Alfons: *Geschichte Österreichs*. II. Gotha, 1885.
- HÜLS 1977 HÜLS, Rudolf: *Kardinäle, Klerus und Kirchen Roms 1049–1130*. Tübingen, 1977. (Bibliothek des Deutschen Historischen Institut in Rom 48.)
- JASPERS 2007 JASPERS, Nikolas: Grenzen und Grenzräume im Mittelalter: Forschungen, Konzepte und Begriffe. In: *Grenzräume und Grenzüberschreitungen im Vergleich: Der Osten und der Westen des mittelalterlichen Lateineuropa*. Ed. HERBERS, Klaus – JASPERS, Nikolas. Berlin, 2007. 43–70.
- JOHRENDT 2012 JOHRENDT, Jochen: Die päpstliche Kapelle als Bindeglied zwischen Kurie und Kirche. In: *ALBERZONI – ZEY 2012*. 261–282.
- JOHRENDT 2014 JOHRENDT, Jochen: Der vierte Kreuzzug, das lateinische Kaiserreich und die päpstliche Kapelle unter Innocenz III. In: *ALBERZONI – MONTAUBIN 2014*. 51–114.
- JOHRENDT–MÜLLER 2008a *Römisches Zentrum und kirchliche Peripherie. Das universale Papsttum als Bezugspunkt der Kirchen von den Reformpäpsten bis zu Innozenz III*. Ed. JOHRENDT, Jochen – MÜLLER, Harald. Berlin – New York, 2008.
- JORDAN 1954 JORDAN, Karl: Die Stellung Wiberts von Ravenna in der Publizistik des Investiturstreits. In: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 62. (1954), 155–164.
- JUGIE 1986 JUGIE, Pierre: *Le cardinal Gui de boulogne (1316–1373) : biographie et études d'une familia cardinalice*. I–III. Paris, 1986. (Thèse de l'École des Chartes)

- JUGIE 1987 JUGIE, Pierre: *L'activité diplomatique du cardinal Gui de Boulogne en France au milieu du XIVe siècle*. Paris, 1987. (Bibliothèque de l'École des Chartes 145.)
- JUGIE 1989 JUGIE, Pierre: La légation en Hongrie et en Italie du cardinal Gui de Boulogne (1348–1350). *Il Santo. Rivista antoniana di storia, dottrina, arte* 29. (1989), 29–69.
- JUGIE 1991 JUGIE, Pierre: Le vicariat impérial du cardinal Gui de Boulogne à Lucques en 1369–1370. *Mélanges de l'École française de Rome – Moyen Age* 103. (1991), 261–357.
- JUGIE 1994 JUGIE, Pierre: Un discours inédit du cardinal Gui de Boulogne, légat en Espagne, prononcé devant le roi d'Aragon (24 janvier 1359). In: *Les prélats, l'église et la société, XIe–XVe siècles. Hommage à Bernard Guillemain*. Ed. BÉRIAC-LAINÉ, Françoise. Bordeaux, 1994. 219–227.
- KALOUS 2017 KALOUS, Antonín: *Late Medieval Papal Legation. Between the Councils and the Reformation*. Roma, 2017.
- KALTENBRUNNER 1889 KALTENBRUNNER, F.: *Aktenstücke zur Geschichte des deutschen Reiches: unter den Königen Rudolf I. und Albrecht I.* Wien, 1889. (Mitteilungen aus dem vaticansichen Archive 1.)
- KAMP 1975 KAMP, Norbert: *Kirche und Monarchie im staufischen Königreich Sizilien. I: Prosopographische Grundlegung: Bistümer und Bischöfe des Königreichs 1194–1266, Teil II, 509–514; Teil III. 1210–1215.* München, 1975. (Münstersche Mittelalter-Schriften, 10.I,2 und 10.I,3)
- KARTUSCH 1948 KARTUSCH, Elfriede: *Das Kardinalskollegium in der Zeit von 1181–1227. Ein Beitrag zur Geschichte des Kardinalates im Mittelalter.* Wien, 1948.
- KEGLEVICH 2012 KEGLEVICH Kristóf: *A garamszentbenedeki apátság története az Árpád- és az Anjou korban (1075–1403)*. Szeged, 2012. (Capitulum VIII.)
- KEHR 1924 KEHR, Paul Fridolin: Papst Gregor VIII als Ordensgründer. In: *Miscellanea Francesco Ehrle. Scritti di storia paleografia, pubblicati sotto gli auspici di S. S. Pio XI in occasione dell'ottantesimo natalizio dell'Emo Cardinale Francesco Ehrle*. II. Rom, 1924. 248–275. (Studi e Testi 38)
- KEHR 2005a KEHR, Paul, Fridolin: *Ausgewählte Schriften*. I–II. Ed. HIESTAND, Rudolf. Göttingen, 2005. (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen, Philologisch-Historische Klasse, Dritte Folge 250.)
- KEHR 2005b KEHR, Paul Fridolin: Vier Kapitel aus der Geschichte Kaiser Heinrich III. In: *KEHR 2005a*. II. 1196–1255.
- KÉRY 1999 KÉRY, Lotte: *Canonical Collections of the Early Middle Ages (ca. 400–1140). A Bibliographical Guide to the Manuscripts and Literature*. Washington, 1999.

- KIESEWETTER 2006 KIESEWETTER, Andreas: L'intervento di Niccolò IV, Celestino V e Bonifacio VIII nella lotta per il trono ungherese (1290–1303). In: *BONINCONTRO* 2006. 139–198.
- KIRSCH 1903 KIRSCH, Johann Peter: *Die päpstlichen Annaten in Deutschland während des 14. Jahrhunderts. 1.: Von Johann XXII. bis Innozenz VI.* Paderborn, 1903.
- KISS 2000 KISS Gergely: „Teuzo sancte Romane Ecclesie legatus ... Teuzo cardinalis” Adalékok az I. László-kori pápai-magyar kapcsolatok történetéhez. In: *„Magyaroknak eleiről” Ünnepi tanulmányok a hatvan esztendő Makk Ferenc tiszteletére.* Szerk. PITI Ferenc, Szeged, 2000. 265–276.
- KISS 2008 KISS Gergely: A pápai legátusok és a magyar egyházjog az Anjou-kor elején (1298–1311). In: *Pécsi történeti katedra. Cathedra historica Universitatis Quinqueecclesiensis.* Szerk. CSABAI Zoltán – DÉVÉNYI Anna – FISCHER Ferenc – HAHNER Péter – KISS Gergely – VONYÓ József, Pécs, 2008. 271–285.
- KISS 2010a KISS Gergely: Pápai legátusok a XI–XIII. századi Magyarországon (diplomácia, egyházkormányzat és egyházjog). In: *Fons, skepsis, lex. Ünnepi tanulmányok a 70 esztendő Makk Ferenc tiszteletére.* Szerk. ALMÁSI Tibor – Révész Éva – SZABADOS György. Szeged, 2010. 195–201.
- KISS 2010b KISS, Gergely: Les légats pontificaux en Hongrie au temps des rois Angevins (1298–1311). In: *KORDÉ – PETROVICS* 2010. 101–116.
- KISS 2012 KISS Gergely: Mutatis mutandis? A magyar főpapok jogfelfogásának változásai a 12. század második és a 13. század első felében. In: *„Köztes-Európa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta 60. születésnapjára.* Szerk. BAGI Dániel – FEDELES Tamás – KISS Gergely. Pécs, 2012. 259–276.
- KISS 2013 KISS Gergely: *Királyi egyházak a középkori Magyarországon.* Pécs, 2013. (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 3.)
- KISS 2014 KISS Gergely: Meránia és Aquileia között. Berthold kalocsai érsek pályafutásának egyházkormányzati tanulságai. In: *Egy történelmi gyilkosság margójára. Merániai Gertrúd emlékezete, 1213–2013.* Szerk. MAJOROSSY Judit. Szentendre, 2014. (Ferenczy Múzeum kiadványai. A sorozat : Monográfiák 2.) 85–94.
- KISS 2015 KISS Gergely: *Dél-Magyarországtól – Itáliáig: Bánca nembeli István (1205 k. – 1270) váci püspök, esztergomi érsek, az első magyarországi bíboros életpályája.* Pécs, 2015.
- KISS 2017 KISS Gergely: Formation d'une identité politique et de gouvernement chez les officiers clercs de Charles Ier d'Anjou (royaume de Hongrie) ? In : *Actes du colloque international „Les officiers et la chose publique dans les territoires angevins (XIIIe–XVe siècle) : vers une culture politique ?, Saint-Étienne 17–19 novembre 2016”.* Sous la direction de Thierry Pécout, Mélanges de l'École française de Rome, Rome, 2017. (megjelenés alatt)

- KISS 2018a Kiss Gergely: *Pápai megbízottak Magyarországon 1294–1378*. Pécs, 2018 (kézirat).
- KISS 2018b Kiss Gergely: Kuno pápai legátus és Magyarország az elbeszélő források tükrében. In: *Hadi és más nevezetes történetek. Tanulmányok Veszprémy László tiszteletére*. Szerk. KINCSES Katalin Mária. Budapest, 2018. 253–262.
- KISS GÁBOR 2015 Kiss Gábor: A conservatores hivatala, mint a pápai küldöttbíráskodás sajátos megjelenése az érett középkorban. *Fons* 22. (2015), 91–102.
- KLANICZAY 1986 KLANICZAY Gábor: Az 1083. évi szenttéavatások. In: *Művelődéstörténeti tanulmányok a magyar középkorról*. Szerk. FÜGEDI Erik. Budapest, 1986. 15–32
- KLANICZAY 2000 KLANICZAY Gábor: *Az uralkodók szentsége a középkorban. Magyar dinasztikus szentkultuszok és európai modellek*. Budapest, 2000.
- KLANICZAY 2018 KLANICZAY, Gábor: Saint Margaret: Royal and Female Sanctity. In: *Legenda Vetus, Acta Processus Canonizationis et Miracula Sanctae Margaritae de Hungaria. The Oldest Legend, Acts of the Canonization Process, and Miracles of Saint Margaret of Hungary*. Ed. CSEPREGI, Ildikó – KLANICZAY, Gábor – PÉTERFI, Bence, transl. CSEPREGI, Ildikó – FLANIGAN, Clifford – PERRAUD, Louis. Budapest – New York, 2018. 3–30.
- KLEWITZ 1936 KLEWITZ, Hans-Walter: Die Entstehung des Kardinalkollegiums. *ZSRg KA* 25. (1936), 115–221.
- KOHL 1983 KOHL, Benjamin G.: Conti, Ildebrandino. *Dizionario Biografico degli Italiani* 28. (1983), online változat
- KOPECZNY 2013 KOPECZNY, Zsuzsanna: Resedinta regala medievale de la Timisoara. *Analele Banatului* 21. (2013), 211–231.
- KORDÉ – PETROVICS 2010 *La diplomatie des États Angevins aux XIIIe et XIVe siècles. Diplomacy in the Countries of the Angevin Dynasty in the Thirteenth – Fourteenth Centuries. Actes du colloque international de Szeged, Visegrád, Budapest 13–16 septembre 2007*. Ed. KORDÉ, Zoltán – PETROVICS, István. Rome – Szeged, 2010.
- KOSZTA 1991 Koszta László: A pozsegi társaskáptalan tagjai a XIV. század közepéig. *Aetas* 6. (1991:3–4), 40–58.
- KOSZTA 2007 KOSZTA László: Az 1306-os pécsi püspökválasztás. Megjegyzés a pécsi püspökség 14. század eleji archontológiájához. In: KOSZTA László: *Írásbeliség és egyházszervezet. Fejezetek a középkori magyar egyház történetéből*. Szeged, 2007. 59–71. (Capitulum III.)
- KOSZTOLNYIK 1990 KOSZTOLNYIK Zoltán: Rome and the Church in Hungary in 1279. The Synod of Buda. *Annuaire historiae conciliorum* 22. (1990), 68–85.
- KOVÁCS 2013a KOVÁCS Viktória: *Adalékok Niccolò Boccasini és Gentilis de Monteflorum pápai legátusok egyházi bíráskodási tevékenységéhez*. Pécs, 2013. (MA szakdolgozat, kézirat)

- KOVÁCS 2013b KOVÁCS, Viktória: Causae coram nobis ventilatae. Adalékok Gentilis de Monteflorum pápai legátus magyarországi egyházi bíráskodási tevékenységéhez In: *Kor-szak-határ. A Kárpát-medence és a szomszédos birodalmak (900–1800)*. Szerk. FEDELES Tamás – FONT Márta – KISS Gergely. Pécs, 2013. 75–99.
- KROPF 1901 KROPF Lajos: A magyarországi pápai tizedszedők számadásai a 13. és 14. században. *Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle* 8. (1901), 196–211, 233–266
- KUBINYI 2007 KUBINYI András: Magyarország és a pálosok a XIV–XV. században. In: *Decus solitudinis Pálos évszázadok*. Szerk. SARBAK Gábor. Budapest, 2007. 40–56.
- KUMOROVITZ 1983 KUMOROVITZ, L. Bernát: I. Lajos királyunk 1375. évi havasalföldi (és török) háborúja. *Századok* 117. (1983), 930–974.
- KUTTNER 1937 KUTTNER, Stephan: *Repertorium der Kanonistik (1140–1234)*. Città del Vaticano, 1937. (Studi e testi 7)
- KUTTNER 1945 KUTTNER, Stephan: Cardinalis: The history of a canonical concept. *Traditio* 3 (1945), 129–214. (reed. in: KUTTNER, Stephan: *The History of Ideas and Doctrines of Canon Law in the Middle Ages*. London, 1980. 129–214.)
- KYER 1979 KYER Clifford Ian: *The Papal Legate and the "Solemn" Papal Nuncio 1243–1378: The Changing Pattern of Papal Representation*. Toronto, 1979. (PhD Dissertation)
- KYER 1980 KYER, Clifford Ian: The Legation of Cardinal Latinus and William Duranti's Speculum legatorum. *Bulletin of Medieval Canon Law* 10. (1980), 56–62.
- LE ROUX 2010a LE ROUX, Amandine: *Servire le pape, le recrutement des collecteurs pontificaux dans le Royaume de France et en Provence de la papauté d'Avignon à l'aube de la Renaissance (1316–1521)*. I–III. Nanterre, 2010 (thèse)
- LE ROUX 2010b LE ROUX, Amandine: Mise en place des collecteurs et des collectories dans le royaume de France et en Provence (1316–1378). *Lusitania Sacra* 22. (2010), 45–62.
- LÉONARD 1932–1936. LÉONARD, Émile-Guillaume: *Histoire de Jeanne Ire, reine de Naples, comtesse de Provence, 1343–1382*, I–III. Paris – Monaco, 1932–1936.
- LONGO 2000 LONGO, Carlo: '771. Jean de Pistoie'. In: *DHGE* 27. (2000), col. 450–451.
- LUNT 1934 LUNT, William Edward: *Papal Revenues in the Middle Ages I–II*. New York, 1934.
- LUNT 1939 LUNT, William Edward: *Financial relations of the papacy with England to 1327*. Cambridge (Mass.), 1939.
- MAJNARIĆ 2008 MAJNARIĆ, Ivan: Papinski kapelan Ivan od Casamarija i bilinopoljska abjuracija 1203. Papinski legat koji to u Bosni nije bio? *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 50. (2008), 1–13.

- MAKK 1978 MAKK Ferenc: Megjegyzések II. Géza történetéhez. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica* 62. (1978), 3–23.
- MAKK 1990 MAKK Ferenc: *Magyar külpolitika 896–1196*. I–II. Szeged, 1990. (Akadémiai doktori értekezés. Kézirat)
- MALECZEK 1984 MALECZEK, Werner: *Papst und Kardinalkolleg von 1191 bis 1216*. Wien, 1984.
- MALECZEK 2003 MALECZEK, Werner: Die päpstlichen Legaten im 14. und 15. Jahrhundert. In: *Gesandtschafts- und Botenwesen im spätmittelalterlichen Europa* Ed. SCHWINGES, Rainer C. – WRIEDT, Klaus. Konstanz, 2003. (Vorträge und Forschungen 60.) 33–86.
- MALECZEK 2011 MALECZEK, Werner: Die Kardinäle von 1143 bis 1216. Exklusive Papstwähler und erste Agenten der päpstlichen plenitudo potestatis. In: *Geschichte des Kardinalats im Mittelalter*. Hrsg. DENDORFER, Jürgen – LÜTZELSCHWAB, Ralf. Stuttgart, 2011. (Päpste und Papsttum 39) 95–154.
- MALÉTH 2015 MALÉTH Ágnes: Gui de Boulogne magyarországi itineráriuma. *Világtörténet* 5 (37). (2015), 29–42.
- MALÉTH 2019 MALÉTH Ágnes: *I. Károly és a pápaság kapcsolata (1301–1342)*. Pécs, 2019. (DeLegatOnline Könyvek 2.) (megjelenés alatt)
- MÁLYUSZ 2007 MÁLYUSZ Elemér: *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*. Budapest, 2007.
- MANTESE 1949 MANTESE, Giovanni: Un processo a Roma tra vescovo e commune di Vicenza. *Rivista di storia della Chiesa in Italia* 3. (1949), 236–263.
- MANTESE 1954 MANTESE, Giovanni: *Memorie storiche della chiesa Vicentina*. II. Vicenza, 1954.
- MARINKOVIĆ 2008 MARINKOVIĆ, Ana: Celestine III and Dalmatia. In: *Pope Celestine III (1191–1198), Diplomat and Pastor*. Ed. DORAN, John – SMITH, Damian J. Farnham, 2008. 179–188.
- MATHER 1964 MATHER, Richard: The Codicil of Cardinal Comes de Casate and the Libraries of Thirteenth Century Cardinals. *Traditio* 20 (1964), 319–350.
- MATTHEW 1992 MATTHEW, Donald: *The Norman Kingdom of Sicily*. Cambridge, 1992.
- MEZEY 1976 MEZEY László: Az esztergomi érsekség primáciává fejlődése. *Vigília* 41. (1976), 368–374.
- MEZEY 1980 MEZEY, László: Athleta patriae. In: *Athleta Patriae. Tanulmányok Szent László történetéhez*. Szerk. MEZEY László. Budapest, 1980. 19–55.
- MOLLAT 1912a MOLLAT, Guillaume: 'Albornoz (Gil-Alvarez-Carillo)'. In: *DHGE* 1. (1912), col. 1717–1725.
- MOLLAT 1912b MOLLAT, Guillaume: *Les papes d'Avignon (1305–1378)*. Paris, 1912.
- MOLLAT 1921 MOLLAT, Guillaume: *La collation des bénéfices ecclésiastiques sous les papes d'Avignon (1305–1378)*. Paris, 1921.

- MOLLAT 1934 MOLLAT, Guillaume: '56 Bertrand de Saint-Geniès'. In: *DHGE* 8. (1934), col. 1075–1078.
- MOLLAT 1938 MOLLAT, Guillaume: 'Boulogne (Gui de)' In: *DHGE* 10. (1938), col. 101–106.
- MOLNÁR 2004 MOLNÁR Péter: Császárság, pápaság és az itáliai nagypolitika. In: *Európa ezer éve. A Középkor*. I–II. Szerk. KLANICZAY Gábor Budapest, 2004. II. 62–89.
- MONTECCHI PALAZZI 1986 MONTECCHI PALAZZI, Thérèse : Formation et carrière d'un grand personnage de la Curie au XIIe siècle : le cardinal Albinus. *Mélanges de l'Ecole française de Rome. Moyen-Age, Temps modernes*. 98. (1986) 623–671.
- MOORE 2003 MOORE, John C.: *Innocent III (1160/61–1216). To Root Up and to Plant*. Leiden – Boston. 2003. (The Medieval Mediterranean Peoples, Economies and Cultures, 400–1500, 47)
- MOREAU 1909 MOREAU, Édouard de: *L'Abbaye Villers-en-Brabant aux XIIe et XIIIe siècles, étude d'histoire religieuse et économique*. Bruxelles, 1909.
- MORONI 1840–1861 MORONI, Gaetano: *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica da S. Pietro sino ai nostri giorni, specialmente intorno ai principali santi, beati, martiri, padri, ai sommi pontefici, cardinali e più celebri scrittori ecclesiastici, ai varii gradi della gerarchia della Chiesa cattolica, alle città patriarcali, arcivescovili e vescovili, agli scismi, alle eresie, ai concilii, alle feste più solenni, ai riti, alle ceremonie sacre, alle cappelle papali, cardinalizie e prelatizie, agli ordini religiosi, militari, equestri ed ospitalieri, non che alla corte romana ed alla famiglia pontificia*. I–CIII. Venezia, 1840–1861.
- MULDOON 1966 MULDOON, James: Extra Ecclesiam non est Imperium. The Canonists and the Legitimacy of Secular Power. *Studia Gratiana* 9. (1966), 553–580.
- MÜLLER 1950 MÜLLER, Heinrich: *Die Mitglieder des Kardinalskollegiums von 1181–1216*. Göttingen, 1950. (Dissertation)
- MÜLLER 2008a MÜLLER, Harald: Entscheidung auf Nachfrage. Die delegierten Richter als Verbindungsglieder zwischen Kurie und Region sowie als Gradmesser päpstlicher Autorität. In: *JOHRENDT – MÜLLER 2008a*. 108–131.
- MÜLLER 2008b MÜLLER, Harald: Gesandte mit beschränkter Handlungsvollmacht. Zur Struktur und Praxis päpstlich delegierter Gerichtsbarkeit. In: *Aus der Frühzeit europäischer Diplomatie. Zum geistlichen und weltlichen Gesandtschaftswesen vom 12. bis zum 15. Jahrhundert*. Ed. MÄRTL, Claudia – ZEY, Claudia. Zürich, 2008. 41–65.
- NORWICH 1970 NORWICH, *The Kingdom in the Sun 1130–1194*. London, 1970.
- NÜSKE 1974–1975 NÜSKE, Gerd Friedrich: Untersuchungen über das Personal der päpstlichen Kanzlei 1254–1303. *Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde* 20. (1974), 39–240, 21. (1975), 249–431.

- OBERMAYER-MARNACH 1948 OBERMAYER-MARNACH, Eva: *Das Kardinalkollegium in der Zeit von 1070 bis 1130. Ein Beitrag zur Geschichte des Kardinalates im Mittelalter*. Wien, 1948 (Dissertation)
- OHNSORGE 1928 OHNSORGE, Werner: *Die Legaten Alexanders III im ersten Jahrzehnt seines Pontifikats (1159–1169)*. Berlin, 1928. (Historische Studien 175.)
- OHNSORGE 1929 OHNSORGE, Werner: *Päpstliche und gegenpäpstliche Legaten in Deutschland und Skandinavien 1159–1181*. Berlin, 1929. (Historische Studien 188.)
- OSZVALD 1957 OSZVALD A./F.: Adatok a magyarországi premontreiek Árpádkori történetéhez. *Művészettörténeti Értesítő* VI. (1957), 231–254.
- PARAVICINI 1979 PARAVICINI BAGLIANI, Agostino: Il „registrum causarum” de Ottaviano Ubaldini et l’amministrazione della giustizia alla curia romane nel secolo XIII. In: *Römische Kurie. Kirchliche Finanzen. Vatikanisches Archiv. Studien zu Ehren von Hermann Hoberg*. I–II. Ed. GATZ, Erwin. Roma, 1979. II. 635–657. (Pontificia Universitas Gregoriana Miscellanea Historiae Pontificae 46.)
- PARAVICINI BAGLIANI 1980 PARAVICINI BAGLIANI, Agostino: *I testamenti dei cardinali del duecento*. Roma, 1980. (Miscellanea della Società Romana di Storia Patria 25.)
- PARAVICINI BAGLIANI 1995 PARAVICINI BAGLIANI, Agostino: *La cour des papes au XIIIe siècle*. Paris, 1995.
- PAULER 1899 PAULER Gyula: *A magyar nemzet története az Árpádházi királyok alatt*. I–II. Budapest, 1899².
- PERRET 2018 PERRET, Noëlle-Laetitia: Le Speculum legatorum de Guillaume Durand (c. 1279). Expérience personnelle et réflexion théorique dans la construction d’un discours normatif. *ZSRg KA* 104. (2018), 410–423.
- PETROVICS 1991 PETROVICS István: Megjegyzések Telegdi Csanád egri püspökké szentelése kapcsán. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica* 92 (1991), 43–50.
- PÉTERFI 2017 Régi és új oklevelek Árpád-házi Margit szentté avatásának történetéhez (1272–1467). Közzé teszi PÉTERFI Bence. In: *Az első 300 év Magyarországon és Európában: A Domonkos-rend a középkorban*. Szerk. CSURGAI Horváth József. Székesfehérvár, 2017. 305–335.
- PIRHALLA 1899 PIRHALLA Márton: *A szepesi prépostság vázlatos története kezdetétől a püspökség felállításáig*. Lőcse, 1899.
- PÓR 1892 PÓR Antal: *Nagy Lajos, 1326–1382*. Budapest, 1892.
- PÓR 1900 PÓR Antal: *Nagy Lajos király viszonya az aquilėjai pátriárkához*. Budapest, 1900.
- PÓSÁN 1996 PÓSÁN László: *A Német Lovagrend története a 13. században*. Debrecen, 1996.
- PRETE 1967 PRETE, S.: ‘Fermo’. In: *DHGE* 16. (1967), col. 1084–1091.

- PRT *A Pannonhalmi Szent-Benedek-rend története.* Szerk. ERDÉLYI László – SÖRÖS Pongrác. I–XII/B. Budapest, 1902–1916.
- RÁCZ 1996 RÁCZ György: Az Anjou-ház és a Szentszék. In: ZOMBORI 1996. 55–81.
- RENNIE 2013 RENNIE, Kriston R.: *The Foundations of Medieval Papal Legation.* Basingstoke, 2013.
- RESS 2002 REES, Wilhelm: Pápstliche Legaten Berater und Diplomaten. In: *Leistungsstrukturen der katholischen Kirche. Kirchenrechtliche Grundlagen und Reformbedarf.* Ed. RIEDEL-SPANGENBERGER, Ilona. Freiburg im Breisgau – Basel – Wien, 2002. 145–178.
- RIECKENBERG 1980 RIECKENBERG, Hans Jürgen, 'Konrad von Urach'. *Neue Deutsche Biographie* 12. (1979), 551.
- RIEZLER 1882 RIEZLER, Sigmund von: 'Konrad von Urach'. *Allgemeine Deutsche Biographie* 16. (1882), 605–608.
- RIEZLER 1883 RIEZLER, Sigmund von: *Die Geschichte des Hauses Fürstenberg und seiner Ahnen bis zum Jahre 1509.* Tübingen, 1883.
- ROSS 2013 ROSS, Matthew Davis: *The Papal Chapel 1288–1304: A Study in Institutional and Cultural Change.* London, 2013. (PhD dissertation)
- RUESS 1912 RUESS, Karl: *Die rechtliche Stellung der päpstlichen Legaten bis Bonifaz VIII.* Paderborn 1912. (Görres-Gesellschaft zur Pflege der Wissenschaft im katholischen Deutschland. Sektion für Rechts- und Sozialwissenschaft 13. Heft)
- SALMINEN 1998 SALMINEN M. Tapio: In the Pope's Clothes: Legatine Representation and Apostolical Insignia in High Medieval Europe. In: *Roma, magistra mundi. Itineraria culturae medievalis: Mélanges offerts au Père L. E. Boyle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ed. J. HAMESSE – R. J. LONG – T. B. NOONE. Turnhout – Louvain-la-Neuve, 1998. 339–354.
- SALONEN 2016 SALONEN, Kirsi: *The Apostolic Penitentiary.* In: *A Companion to the Medieval Papacy: Growth of an Ideology and Institution.* Ed. Sisson Keith David – LARSSON, Atria A. Leiden, 2016. 259–275.
- SCHIEFFER 1935 SCHIEFFER, Thedor: *Die päpstlichen Legaten in Frankreich von 870 bis zum 1130.* Berlin, 1935. (Historische Studien 263.)
- SCHIMMELPFENNIG 1973 SCHIMMELPFENNIG, Bernhard: *Die Zeremonienbücher der römischen Kurie im Mittelalter.* Tübingen, 1973.
- SCHIMMELPFENNIG 1992 SCHIMMELPFENNIG, Bernhard: Die Bedeutung Roms im päpstlichem Zeremoniell. In: *Rom im hohen Mittelalter. Studien zu den Romvorstellungen und zur Rompolitik vom 10. bis zum 12. Jahrhundert. Reinhard Elze gewidmet zur Vollendung seines siebenzigsten Lebensjahres.* Ed. SCHIMMELPFENNIG, Bernhard – SCHMUGGE, Ludwig. Sigmaringen, 1992. 47–63.
- SCHIMMELPFENNIG 2005a SCHIMMELPFENNIG, Bernhard: *Papsttum und Heilige. Kirchenrecht und Zeremoniell. Ausgewählte Aufsätze.* Ed. KREUZER, Georg – WEISS, Stefan. Neuried, 2005.

- SCHIMMELPFENNIG 2005b SCHIMMELPFENNIG, Bernhard: Die Organisation der päpstlichen Kapelle in Avignon. In: *SCHIMMELPFENNIG 2005a*. 30–55
- SCHMIDT 1989 SCHMIDT, Tilmann: *Der Bonifaz-Prozess. Verfahren der Papstanklage in der Zeit Bonifaz' und Clemens' V.* Wien, 1989 (Forschungen zur kirchlichen Rechtsgeschichte und zum Kirchenrecht, 19).
- SCHMIDT 1991 SCHMIDT, U.: 'Lucius III.' In: *LMA V* (1991), 1262–1263.
- SCHMUGGE 1987 SCHMUGGE, Ludwig: Die Dekretale Papst Leos IX. „Relatum est auribus nostris“. JL 4269 in der kanonistischen Tradition (1052–1234). *ZSRg KA* 104 (1987), 41–69.
- SCHMUTZ 1966 SCHMUTZ, Richard Antone: *The foundation of medieval papal representation*. Los Angeles, 1966 (Dissertation)
- SCHMUTZ 1972 SCHMUTZ, Richard Antone: Medieval papal representatives: legates, nuncios and judges-delegate. In: *Studia Gratiana post octava decreti saecularia collectanea historiae canonici XV*. Ed. STRAYER, Joseph R. – QUELLER, Donald E. Roma, 1972. 441–463.
- SCHÖNE 1857 SCHÖNE, Gustav: *Kardinallegat Kuno, Bischof von Praeneste*. Weimar, 1857.
- SCHRECKENSTEIN 1867 SCHRECKENSTEIN, Karl Heinrich Roth von: *Konrad von Urach, Bischof von Porto und S. Rufina als Cardinallegat in Deutschland 1224–1226*
- SCHRÖR 2009 SCHRÖR, Matthias: Metropolitangewalt und papstgeschichtliche Wende. Husum, 2009. (Historische Studien, Band 494.)
- SCHUCHARD 2000 SCHUCHARD, Christiane: *Die päpstlichen Kollektoren im späten Mittelalter*. Tübingen, 2000.
- SCHUMANN 1912 SCHUMANN, Otto: *Die päpstlichen Legaten in Deutschland zur Zeit Heinrichs IV. und Heinrichs V. (1056–1125)*. Marburg, 1912.
- SCHWARZMAIER 1991 SCHWARZMAIER, Hans-Martin: Konrad von Urach. Abt von Clairvaux und Cîteaux, Kardinalbischof von Porto um 1177–1227. In: *Lebensbilder aus Schwaben und Franken*. Ed. TADDEY, Gerhard. Stuttgart, 1991. 1–17.
- SELGE 1967 SELGE, Kurt-Victor: L'aile droite du mouvement vaudois et naissance des pauvres catholiques. *Cahiers de Fanjeaux* 2 (1967), 227–243.
- SIMON 1918 SIMON, André: *L'Ordre des Pénitentes de Ste Marie-Madeleine en Allemagne au XIIIe siècle*. Fribourg, 1918.
- SOLYMOSI 1996 SOLYMOSI László: Egyházi-politikai viszonyok a pápai hegemonia idején (13. század). In: *ZOMBORI 1996*. 47–54.
- SOLYMOSI 2017 SOLYMOSI László: Szent László király sírja, kultusza és szentté avatása. In: *Szent király, lovagkirály. A Szent László-herma és a koponyaereklye vizsgálatai*. Szerk. KRISTÓF Lilla Alida et al. Győr, 2017. 16–39.
- STUTZ – FEINE 1895 STUTZ, Ulrich – FEINE, Hans-Erich: *Geschichte des kirchlichen Benefizialswesen von seinen Anfängen bis auf die Zeit Alexanders III.* Berlin. 1895.

- SWEENEY 1989 SWEENEY, James Ross: Innocent III., Canon Law and Papal Judges Delegate in Hungary. In: *SWEENEY – CHODOROW 1989*. 26–51.
- SWEENEY 1993 SWEENEY, James Ross: III. Ince és az esztergomi érsekválasztási vita. „A Bone Memorie” II. dekretalia történeti háttere. *Aetas* 8 (1993:1), 147–169.
- SWEENEY 1999 SWEENEY, James Ross: Summa potestas post Deum – Papal Dilectio and Hungarian Devotio in the Reign of Innocent III. In: „...*The Man of Many Devices, Who Wandered Full Many Ways.*” *Festschrift in Honor of János M. Bak*. Ed. NAGY, Balázs – SEBŐK, Marcell. Budapest, 1999. 492–498.
- SWEENEY – CHODOROW 1989 *Popes, Teachers, and Canon Law in the Middle Ages*. Ed. SWEENEY, James Ross – CHODOROW, Stanley. Ithaca – New York. 1989.
- SZABADOS 1999 SZABADOS György: Imre és András. *Századok* 133. (1999), 85–111.
- SZABADOS 2000 SZABADOS, György: Egy elmaradt keresztes hadjáratról. Magyar-szentszéki kapcsolatok 1198–1204 között. In: „*Magyaroknak eleiről.*” *Ünnepi tanulmányok a hatvan esztendő Makk Ferenc tiszteletére*. Ed. PITI, Ferenc – SZABADOS, György. Szeged 2000. 473–492.
- SZABÓ-BECHSTEIN 1985 SZABÓ-BECHSTEIN, Brigitte: *Libertas ecclesiae. Ein Schlüsselbegriff des Investiturstreits und seine Vorgeschichte 4–11. Jahrhundert*. Róma, 1985. (Studi Gregoriani XII.)
- SZCZUR 2009 SZCZUR, Stanisław: Papal Collectors and State Power in Central Europe during the Fourteenth Century. In: *Central and Eastern Europe in the Middle Ages. A Cultural History*. Ed. GÓRECKI, Piotr – DEUSEN, Nancy van. London – New York, 2009. 125–146.
- SZOVÁK 1996 SZOVÁK Kornél: Pápai-magyar kapcsolatok a 12. században. In: *ZOMBORI 1996*. 21–46.
- SZUROMI 2002 SZUROMI, Szabolcs Anzelm: Zsinati fegyelem és a Szentszék és Magyarország közötti diplomáciai kapcsolat a XII. században. *Vigília* 67. (2002), 512–515.
- SZŰCS 2002 SZŰCS, Jenő: *Az utolsó Árpádok*. Budapest, 2002.
- THOROCZKAY 2014 THOROCZKAY Gábor: A Szent Bölcsesség egyháza. A titeli társaskáptalan története a kezdetektől a XIV. század közepéig. *Fons* 21. (2014), 331–350.
- THOROCZKAY 2016 THOROCZKAY Gábor: László király szentté avatása. In: THOROCZKAY Gábor: *Ismeretlen Árpád-kor. Püspökök, legendák, krónikák*. Budapest, 2016. 119–128.
- TILLMANN 1975 TILLMANN, Helene: Ricerche sull’origine dei membri del Collegio cardinalizio nel XII secolo. II/2. *Rivista di storia della Chiesa in Italia* 29 (1975), 363–402.
- TÓTH 1934 TÓTH László: *Tanulmányok a szegénységi vita forrásainak történetéhez XXII. János pápa korából*. Budapest. 1934.
- TÖRÖK 2003 TÖRÖK József: *A tizenharmadik század magyar egyháztörténete*. Budapest, 2003.

- TURLEJ 2016 TURLEJ, Stanisław: *Justiniana Prima. An underestimated aspect Justinian's Church Policy*. Kraków, 2016.
- UDVARDY 1991 UDVARDY József: *A kalocsai érsekek életrajza (1000–1526)*. Köln, 1991. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae XI.)
- UGHELLI 1717–1722 UGHELLI, Ferdinando: *Italia sacra*. I–IX. Ed, rev.: COLETI, Niccolò, Venezia, 1717–1722.
- VAJK 2003 VAJK, Ádám: Kanizsai III. János. In: *BEKE 2003*. 196–200.
- VAUCHEZ 1981 VAUCHEZ, André: *La sainteté en occident aux derniers siècles du Moyen Age. D'après les procès de canonisation et les documents hagiographiques*. Rome, 1981.
- WALDMÜLLER 1987 WALDMÜLLER, Lothar: *Die Synoden in Dalmatien, Kroatien und Ungarn: Von der Völkerwanderung bis zum Ende der Arpaden (1311)*. Paderborn – München – Wien – Zürich 1987. (Konziliengeschichte, Reihe A. Darstellungen)
- WALEY 1957 WALEY, Daniel: Papal Armies in the Thirteenth Century. *The English Historical Review* 72, nr. 282. (1957), 1–30.
- WALEY 1961 WALEY, Daniel: *The Papal State in the Thirteenth Century*. London – New York. 1961.
- WASNER 1958 WASNER, Franz: Fifteenth-Century Texts on the Ceremonial of the Papal 'Legatus a Latere'. *Traditio* 14. (1958), 295–358.
- WATTERICH *Pontificum romanorum qui fuerunt inde ab exeunte saeculo IX usque ad finem saeculi XIII vitae ab aequalibus conscriptae*. I–II. Ed. WATTERICH, Johann Baptist Mathias. Lipsiae, 1862.
- WEIGAND 1977 WEIGAND, Rudolf: Administrator. In: *LMA* I. col. 155.
- WEISS 1995 WEISS, Stefan: *Die Urkunden der päpstlichen Legaten von Leo IX. bis Coelestin III. 1049–1198*. Köln – Wien, 1995. (Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters 13.)
- WILLI 1911–1912 WILLI, Dominikus: *Cistercienser-Päpste, -Kardinäle und -Bischöfe*. Braganza, 1911–1912. (Cistercienser Chronik 23–24.)
- WILLIMAN 1977 WILLIMAN, Daniel: Letters of Etienne Cambarou, Camerarius Apostolicus (1347–1361). *AHP* 15. (1977), 195–215.
- WINKELMANN 1873–1878 WINKELMANN, Eduard August: *Philip von Schwaben und Otto von Braunschweig*. I–II, Leipzig, 1873–1878.
- WINZER 1988 WINZER, Ulrich: *S. Gilles. Studien zum Rechtsstatus und Beziehungsnetz einer Abtei im Spiegel ihrer Memorialüberlieferung*. München, 1988.
- ZÁVODSZKY 1904 ZÁVODSZKY, Levente: *A Szent István, Szent László és Kálmán kora-beli törvények és zsinati határozatok. Függelék: A törvények szövege*. Budapest, 1904.
- ZENKER 1964 ZENKER, Barbara: *Die Mitglieder des Kardinalkollegiums von 1130 bis 1159*. Würzburg, 1964.

- ZEY 2008 ZEY, Claudia: Die Augen des Papstes. Zu Eigenschaften und Vollmachten päpstlicher Legaten. In: *JOHRENDT – MÜLLER 2008a*. 77–108.
- ZEY 2012 ZEY, Claudia: Stand und Perspektiven der Erforschung des päpstlichen Legatenwesens im Hochmittelalter. In: *JOHRENDT – MÜLLER 2012a*. 157–166.
- ZIMMERMANN 2002 ZIMMERMANN, Harald: *A középkori pápaság. A középkori pápák története a historiográfia tükrében*. Ford. Bagi Dániel. [Pécs,] 2002.
- ZIMMERMANN 2011 ZIMMERMANN, Harald: *Der Deutsche Orden in Siebenbürgen. Eine diplomatische Untersuchung*. Köln – Weimar – Wien, 2011. (Studia Transylvanica 26.)
- ZOMBORI 1996 *Magyarország és a Szentszék kapcsolatának ezer éve*. Szerk. ZOMBORI, István. Budapest, 1996.
- ZUTSCHI 1984 ZUTSCHI, Patrick: Proctors acting for English Petitioners in the Chancery of the Avignon Popes (1305–1378). *The Journal of Ecclesiastical History* 35. (1984), 15–29.
- ZUTSCHI 1990 ZUTSCHI, Patrick: The political and administrative correspondence of the Avignon popes, 1305–1378: a contribution to papal diplomatic. In: *AVIGNON 1990*. 371–384.
- ZSOLDOS 1997 ZSOLDOS Attila: Téténytől a Hód-tóig. Az 1279 és 1282 közötti évek politikaitörténetének vázlata. *Történeti Szemle* 39. (1997), 69–98.
- ZSOLDOS 2005 ZSOLDOS Attila: *Az Árpádok és asszonyaik. A királynéi intézmény az Árpádok korában*. Budapest, 2005.
- ZSOLDOS 2011 ZSOLDOS Attila: *Magyarország világi archontológiája 1000–1301*. Budapest, 2011.

SZEMÉLY- ÉS HELYNÉVMUTATÓ

A

- Abruzzo
(Olaszország) 94, 95
- Accountius
pápai káplán, pápai követ 68
- Acholius
püspök (Thesszaloniki), apostoli vikárius
14
- Adorján
püspök (Erdély) 88, 89
- Afrika 16, 17, 86
- Agapét
(I.), pápa 18
- Agaton
pápa 18
- Akakiosz
pátriárka (Konstantinápoly) 14, 18
- Alba Fucente
(Olaszország) 87, 95
- Albano
(Olaszország) 50, 54, 100
- Albericus
perjel (S. Lorenzo in Spello) 97
- Albert
(II.), osztrák herceg 197
püspök (Passau) 195, 196
püspök (Włocławek) 127
Szebeni 57
- Albertinus 108, 115
Morosini 169
- Albertus
de Morra, pápai legátus 62, 68, 75
- Albinus
szerpap- (S. Maria nova), áldozópap- (S.
Crucis in Jerusalem), püspök-bíboros
(Albano), pápai legátus 87, 94
- Albornoz
püspök-bíboros (Sabina), pápai nuntius
67
- Aldigreto
da Castelbarco, császári helytartó
(Vicenza) 172, 173
- Alexander
Albertinus Morosini unokaöccse 169
magister 108, 115
- Alexius
de Vodronio, kanonok (Xanten), az
apostoli kamara klerikusa, pápai
adószedő, nuntius 67
- Alland
(Ausztria) 195
- Alpar
kun főember 163
- Alpok
hegység 182
- Altegradus
de Cataneis de Lendenaria, esperes
(Padova), püspök (Vicenza), pápai
káplán, általános ügyhallgató 56, 146,
167, 168, 169, 170, 171, 172, 173
- Altenburg
(Németország) 196, 197
Szt. Lambert bencés apátság 196, 197
- Amalfi
(Olaszország) 94, 96
- Amatus
d'Oléron, pápai legátus 22, 25
- Anagni
(Olaszország) 110
- Anasztaziosz
püspök (Thesszaloniki), apostoli vikárius
(Illyricum) 14, 27, 28
- Anatóliusz
pápai apocrisarius 18
- Ancona
(Olaszország) 89, 96, 97
- András
Anjou, nápolyi és szicíliai király 66, 77,
175, 176, 178, 182, 198
herceg (Szlavónia), IV. Kun László
testvére 148
(II.), magyar király 65, 67, 71, 77, 81, 97,
98, 99, 104, 105, 110, 113, 133, 134,
152, 164
püspök (Eger) 137, 156
püspök (Győr), érsek (Kalocsa) 71
püspök (Prága) 84
- Angelus
Narnai, esperes (Nyitra) 137, 156

- Anglia 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 86, 90, 108
- Angoulême
(Franciaország) 95
káptalan 95
püspök 95
- Anibaldo
Caetani di Ceccano, pápai legátus 183, 193
- Anjou
dinasztia (Durazzo) 178
dinasztia (Magyarország) 61, 62, 63, 65, 175, 178, 179, 191, 192
dinasztia (Nápoly) 42, 178
dinasztia (Taranto) 178
- Ansegis
érsek (Sens), apostoli vikárius (Germania) 16
- Anselm
gróf 107
- Antal
püspök (Csanád) 169
- Antivari. Lásd Bar
- Antonius
de Laudis, legátusi jegyző 146
de Mediolano, pápai nuntius 37
- Antwerpen
(Belgium) 95
Miasszonyunk katedrális 95
- Anzelm
érsek (Canterbury) 40, 41
Luccai 53
- Anysius
püspök-vikárius (Illyricum) 14
- Apulia
(Olaszország) 42, 84, 86, 204
- Aquileia
(Olaszország) 98, 109
patriarkátus 183
tartományi zsinat 172
- Aragónia 42
- Arles
(Franciaország) 15, 16
püspök 15
- Arnald
Novelli, alkancellár, bíboros, pápai nuntius 38
- Arnaud
d'Aux, kamarás, pápai nuntius 38
- Arnoldus
dictus de Puteo, tabellionatus 170
- Arsenius
pápai követ 14
- Assisi
(Olaszország) 89, 97
- Athanasziosz 11
- Ausztria 73, 96, 161, 182, 185
- Auxerre
apát (Szt. Péter kolostor) 101
(Franciaország) 101
- Aversa
(Olaszország) 66, 77
- Avignon
(Franciaország) 38, 39, 44, 46, 63, 64, 171, 176, 178, 182, 183
Notre-Dame-des-Domes 192
pápaság 38, 57, 63, 64, 179, 192
- Azelin
püspök (Sutri) 52
- Azo
püspök-bíboros (Ostia), bibliothecarius 71

Á

- Ágnes
apátnő (Veszprémvölgy) 145
Élie Talleyrand de Perigord testvére 178
- Árpád
dinasztia 7, 61, 62, 63, 64, 74, 93

B

- Babenberg
dinasztia 65
- Bajorország
(Németország) 185
- Baldwin
érsek (Canterbury) 41
- Balkán 68, 69, 103
- Baltikum 134
- Bánk
bán (horvát-szlavón) 113
- Bar
érsekség 183
(Montenegró) 183
- Barbarano
(Olaszország) 171
történetíró 172

- Barcaság
Țăra Bârsei (Románia) 133, 134, 147, 152
- Bartholomeus
de Bostario, általános ügyhallgató 182
- Bassano del Grappa
(Olaszország) 172
- Bécs
(Ausztria) 123, 128, 131, 133, 134, 152, 161, 164, 166, 182, 194, 195, 196
bencés apát 170
- Béla
(III.), magyar király 65, 81, 86, 88, 91, 92
(IV.), magyar király 65, 68, 75, 126, 128, 134, 143, 147, 158, 160, 161, 166
- Belgium 96
- Benedek
érsek (Esztergom) 140
prépost (Arad), választott érsek (Esztergom) 136, 140, 152
(XI.), pápa 61, 65, 72, 73, 146, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 176, 179, 180, 183, 185
(XII.), pápa 44, 45
- Benedetto
Gaetani, pápai ügyhallgató 172
- Benevento
konkordátum 87, 94
(Olaszország) 87, 96
- Benvenuto
Orvietói, püspök (Gubbio), pápai legátus 61, 65
- Beraldus
áldozópap (Salvatoris de Subora) 108, 115
- Berard
érsek (Messina) 101
- Bereg
egyezmény 70
- Bernard
Guillemain 176
- Bernardo
Nicelli, püspök (Vicenza) 172
- Bernardus
de Bonavella, pápai nuntius 67
Papiensis (Páviai Bernát), kánonjogász 26, 33
Parmensis (Pármai Bernát), kánonjogász 33
Rubeus Caraccioli, pápai legátus 65
- Bernát
áldozópap-bíboros (S. Petrus ad Vincula) 24
- Bertalan
püspök (Grosseto), pápai nuntius 43
püspök (Pécs) 72
- Berthold
érsek (Kalocsa) 71, 81, 104, 106, 112, 113
- Bertrand
apát (Montauban) 171
de Déaux, áldozópap-bíboros (S. Marcus), pápai legátus 176, 177, 181
de Pujet, pápai legátus 39
de Saint-Geniès, pátriárka (Aquileia), pápai nuntius 66
de Saint-Geniès, pátriárka (Aquileia), pápai nuntius 177, 184, 221
- Bertrandus de Sancto Genesio. Lásd Bertrand de Saint-Geniès
- Besançon
(Franciaország) 31
- Besztercebánya
Banskej Bystrici (Szlovákia) 161
- Bittinus
de Coneglano, pápa káplán, esperes (Nógrád) 169, 170
- Bizánc 25, 39, 67, 68, 94
- Bobo
szerpap-bíboros (S. Angelus) 85
- Boleszló
érsek (Esztergom) 47, 168
püspök (Vác) 113
- Bologna
esperes 171
(Olaszország) 90, 145, 167
püspökség 183
- Bonaiutus
de Casentino, pápai adószedő-nuntius 47, 73
- Bonaventura
érsek (Raguza), pápai legátus 172
- Bonifác
pápai apocrisarius 18
(Szent) 16
(VIII.), pápa 33, 43, 48, 49, 65, 168, 171
- Bonifatius
defensor (Szicília), szerpap, pápai apocrisarius 17

Bonizo
de Sutri 53

Bonjohannes
de Campello, püspök (Bosznia, Fermo),
pápai nuntius 67

Bootyz
comes, Márk comes fia 164

Bordeaux
(Franciaország) 170

Boroszló. Lásd Wrocław

Bosznia-Hercegovina 68, 69, 70, 117, 123,
157, 165, 183

B. Rainaldo
Concorreggi, püspök (Vicenza), érsek
(Ravenna) 169, 170, 172

Brandello
kastély 173

Brit-szigetek 38

Brúnó
püspök (Olomouc) 121

Buda 124
bíró 135
(Magyarország) 72, 123, 129, 130, 131,
135, 144, 152, 153, 154, 155, 156, 157,
158, 162, 163, 164, 165, 177, 182, 198
plébános 73
zsinat 72, 76, 121, 124, 126, 127, 128,
131, 135, 136, 163, 165

Bulgária 68

Burgundia
(Burgund Szabad Grófság, Franche-
Comté) 86

Buzita
Buzica (Szlovákia) 123
Szt. Márton-egyház 123, 154, 164

C

Calabria
(Olaszország) 42, 94

Cammin
(Németország) 84

Campagna-Marittima
(Olaszország) 97

Campania
(Olaszország) 16, 84, 94

Canterbury
(Anglia) 40, 41, 42
érsek 30, 46

Capua
(Olaszország) 94

Carahinus
prépost (Győr) 141, 153

Casparus
de Montefia, kanonok (Como), pápai
rector (Campania, Maritima), Gentile
pápai legátus káplánja, esperes
(Szatmár) 56

Catanei
család 167

Catania
(Olaszország) 101, 102

Ceccano
család 96

Celesztin
(I.), pápa 12
(III.), pápa 30, 32, 42, 82, 86, 87, 88, 89,
90, 91, 94, 95, 96, 108

Cencius
bíboros 90
Gregorius de Crescentio Caballi
Marmorei unokaöccse 94, 107, 114

Cencius Roizus
Gregorius de Crescentio Caballi
Marmorei testvére 83, 93, 114

Cenzi
család 93

Cesarius
püspök (Arles), apostoli vikárius (Gallia,
Hispania) 15

Châteaurenard
(Franciaország) 178

Cintius
áldozópap (S. Laurentius in Lucina) 108

Cirill
Alexandriai, pápai megbízott 12

Claudius
Ephebus, pápai megbízott 11

Comes
de Casate, esperes (Milánó), pápai káplán
122, 123, 139

Compiègne
(Franciaország) 52

Crescentius
család 81, 83, 85, 93
Gregorius de Crescentio Caballi
Marmorei testvére 94, 114
Gregorius de Crescentio Caballi
Marmorei unokaöccse 93, 107, 114

Crescenzi
család 93

Crescenzi-Ottaviani
család 93
Crosna
dei Catanei di Lendinaria, Altegradus
apja 167
Cumania 117, 121, 122, 123, 133, 183
Cyprianus
rector patrimonii (Szcília) 17

Cs

Csanád
érsek (Esztergom) 181, 198
(Magyarország) 72
püspök 72
Telegdi, érsek (Esztergom) 47
Csázma
Čazma (Horvátország) 56
éneklőkánonok 56
prépostság 144, 159, 165
Csehország 65, 83, 84, 96

D

Dalmácia
(Horvátország) 69, 75, 86, 88, 89, 103,
105, 113, 117, 122, 123, 183
Damasus
pápa 14
Dánia 83
Dániel
püspök (Rossi) 87
dánok 86
Danyiil
Romanovics, halicsi király 104
De la Corre
kánonok (Verona) 75
Demeter
érsek (Esztergom) 159
közjegyző 159
Dénesi
kápola 168
Desiderius
de Montecassino, áldozópap-bíboros 53
Deusdedit 53
Dezső
püspök (Csanád) 113
Domokos
Szepesi 140

Dover
(Anglia) 41
Drogo
püspök (Metz), apostoli viákrius (Gallia)
16
Dubrovnik
érsekség 183
(Horvátország) 172

E

Edward
(I.), angol király 43, 44
(II.), angol király 44
Efezus
egyetemes zsinat (II.) 12
Efraim 111
Eger
káptalan 154, 155, 157, 164
(Magyarország) 154
püspökség 154
Egidius
de Astutavilla 171
de Boni, pápai nuntius 67
Egyed
pápai káplán, pápai követ 68, 69, 71
Eleonóra
Aquitániai, VII. Lajos francia király
felesége 42
Eneco
ferences szerzetes, pápai káplán, pápai
legátus 72
Enrico
(VII.) 172
Erdély 71, 73, 91, 92, 156
püspök 71, 156
Erzsébet
Kun, IV. László anyja 136, 141, 143, 144,
148, 158, 159, 160, 165
Łokietek, I. Lajos magyar király anyja
177, 181, 182, 195
Este
(Olaszország) 172
Esztergom
érsek 74, 91, 156, 168, 169, 198
érsekség 181, 199
káptalan 138, 155, 164

(Magyarország) 47, 72, 74, 125, 126, 130, 136, 137, 139, 140, 142, 145, 146, 147, 150, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 198
zsinat (III.) 76
Európa 63, 81, 83, 167, 176
Euszebiosz 11
Eutyches
archimandrita (Konstantinápoly) 12
Exaquio
apát 171

É

Élie
Talleyrand de Périgord, áldozópap- (S. Petrus ad Vincula), püspök-bíboros (Albano), pápai legátus 46
Talleyrand de Périgord, áldozópap- (S. Petrus ad Vincula), püspök-bíboros (Albano), pápai legátus 176, 178

F

Fábián
ferences inkvizítor 69
Fabianus
pápa 51
Fantinus
defensor (Szcília) 17
Félix
(III.), pápa 18
Ferdinánd
éneklőkanonok (Szepes) 142, 153, 154
Ferenc
Assisi, Szent 108
püspök (Triest), pápai nuntius 177, 180, 184
Fermo
(Olaszország) 89, 117, 121, 122
püspök 89
Ferrara
(Olaszország) 95
püspök 95
püspökség 183
Ferreto
de' Ferreti, történetíró 172
Flandria
(Belgium) 44

flandriaiak 86
Fortunatus
pápai megbízott 11
Fossanova
(Olaszország) 96
Franciaország 14, 15, 22, 31, 39, 40, 42, 43, 45, 65, 86, 96, 108
Franciscus
de Amelia, pápai nuntius 66
Francucci
Crescentinus; Gregorius, Cencius Roizus és Crescentius apja 114
Frascati
(Olaszország) 54
Fridericus
de Lotaringia, áldozópap-bíboros 53
Friesach
(Ausztria) 199
Frigyes
érsek (Mainz) 16
(I.) Barbarossa, német-római császár 65, 86, 107
(II.), német-római császár és szicíliai király 43, 82, 84, 90, 102
frízek 86
Fülöp
érsek (Esztergom) 75
érsek (Milánó) 95
(II., Ágost) francia király 86, 96
(III.), francia király 42
(IV.), francia király 43, 44
püspök (Fermo), pápai legátus 33, 49, 61, 62, 70, 72, 75, 76, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165
püspök (Vác) 75
Türje nembeli, érsek (Esztergom) 136
(V.), francia király 44

G

Gabii
(Olaszország) 50
Gaeta
(Olaszország) 87, 94

- Galhardus
de Carceribus, pápai adószedő-nuntius
47, 73
- Galícia. Lásd Halics
- Gallia
régió 15, 16
- Garamszentbenedek
apátság 106
Hronský Beňadik (Szlovákia) 105, 109,
113
- Garics
Garić (Horvátország) 126, 158, 165
- Gaucelme
de Jean, bíboros 37
- Gdańsk
(Lengyelország) 127
- Gellért
kanonok (Székesfehérvár), prépost
(Óbuda) 138
(Szent), püspök (Csanád) 75
- Genf
(Svájc) 15
- Genova
érsekség 183
(Olaszország) 96, 181
- Gentile
de Montefiori, áldozópap-bíboros (S.
Martinus in montibus), pápai legátus
56, 61, 65, 72, 73, 146, 176, 179, 180,
183, 185
- Geraldus
de Ostia, pápai legátus 20
- Gerardus
Odonis, ferences rendfőnök 70
- Gergely
(I.), pápa 15, 16, 17, 18, 29
(II.), pápa 19
(III.), pápa 15, 19
(VII.), pápa 20, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 75,
118, 136
(VIII.), pápa 107
(IX.), pápa 30, 31, 32, 34, 54, 67, 69, 70,
89, 92, 102, 134, 152, 164
(X.), pápa 54, 121, 122, 136
(XI.), pápa 39, 66, 176
prépost (Csázma), püspök (Csanád) 66
püspök (Csanád) 138, 162
- Gertrúd
(Merániai), II. András felesége 81, 104
- Gerzence
Garešnica (Horvátország) 156, 165
- Géza
(I.), magyar király 75
(II.), magyar király 86, 88, 92
- Giacomo
Marcabruno da Vivaro törvénytelen fia
173
- Giffredus 108, 115
- Gilles
Albornoz, pápai legátus 39
- Gilles d'Estouteville. Lásd Egidius de
Astutavilla
- Gleink
apátság 197
(Ausztria) 197
- Gniezno
káptalan 128
(Lengyelország) 128, 145
- Goffredus
kánonjogász 33
- Gorica
esperes 199
- Gölnicbánya
Gelnica (Szlovákia) 157, 165
- Görgy
család 153
- Grado
érsekség 183
- Gratianus
kánonjogász 16, 24, 27, 28, 29, 30
- Gravina
konkordátum 87, 94
- Gregorius
de Crescentio Caballi Marmorei, szerpap-
(S. Maria in Aquiro), áldozópap-
bíboros (S. Vitalis), pápai legátus 65,
71, 81, 83, 85, 86, 88, 93, 94, 95, 96, 97,
98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105,
106, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 114
de Crescentio, szerpap-bíboros (S.
Teodorus), pápai legátus, Gregorius
de Crescentio Caballi Marmorei
unokaöccse 81, 82, 83, 84, 85, 93, 107
de Gualgano, szerpap- (S. Teodorus),
áldozópap-bíboros (S. Anastasia),
pápai legátus 81, 82, 83, 84, 85
de Monte Carello, szerpap-bíboros (S.
Georgius ad velum aureum) 83, 85,
86

- de Sancto Apostolo, szerpap-bíboros (S. Maria in Porticu), pápai legátus 71, 75, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92
szerpap-bíboros (S. Angelus) 83, 85, 86
- Grenoble
(Franciaország) 15
- Grimerius
Visconti, kanonok (Párizs) 169
- Guala
pápai legátus 42
- Gubbio
(Olaszország) 89
- Gui
de Boulogne, áldozópap-bíboros (S. Caecilia), pápai legátus 61, 66, 73, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199
- Guido
püspök (Ferrara) 171
- Guillaume
de Gascogne, pápai nuntius 67
de la Jugie, szerpap- (S. Maria in Cosmedin), áldozópap-bíboros (S. Caecilia) 198
de Nogaret 171
Durand, kánonjogász 35, 36, 119
Mollat 176
- Guillelmus
de Brixia, pápai subdiaconus, kanonok (Konstanz), szerpap-bíboros (S. Nicolaus in carcere Tulliano) 171
de Brixia, pápai subdiaconus, kanonok (Konstanz), szerpap-bíboros (S. Nicolaus in carcere Tulliano) 170, 171
- Guy
érsek (Vienne), pápai legátus 40
Foulques. Lásd IV. Kelemen pápa

Gy

- Győr
(Magyarország) 85, 161
prépost 194
püspök 85, 181, 198
- György
pápai apocrisarius 19
pap, pápai követ 18
Rác 175

- Gyula
(I.), pápa 11
ispán (Bodrog) 113
- Gyulafehérvár
Alba Iulia (Románia) 125
Szt. Mihály-székesegyház 125

H

- Hadrián
(II.), pápa 13
(IV.), pápa 94
- Haidershofen
(Ausztria) 197
Szt. Szeverin plébániatemplom 197
- Hainburg
(Ausztria) 128, 130, 161, 166
- Hájszentlőrinc
(Magyarország) 72
prépostság 72
- Halics 103, 104, 113, 117, 122, 123, 183
Halics-Volhínia 104
- Harpenus
éneklőkanonok (Szepes) 141
- Hartvik
püspök (Győr) 75
- Havasalföld
(Románia) 133
- Hédervári
nemzetség 136
- Heiligenkreuz
apátság 195
(Ausztria) 195
- Helebrun (Hellbrunn)
plébános 170
- Henricus
Boydini, pápai nuntius 37
- Henrik
Brémai, érsek (Gniezno) 128
(I.), angol király 41
(II.), angol király 96
(III.), angol király 42, 43
Kőszegi, Héder nembeli, bán (horvát-szlavón) 123, 131, 136, 154, 164
(Máltai) 102
prépost 196
püspök (Veszprém) 47
(VI.), német-római császár 87, 89, 94, 101, 102, 107

(VII.), német-római császár 44
 Henrykóv
 (Lengyelország) 129, 131
 Hérakleiosz
 bizánci császár 18
 Hermann
 apát (Pannonhalma) 168
 Hilarius
 püspök (Arles), apostoli vikárius (Gallia)
 15
 Hispánia
 régió 15
 Hód-tó
 (Magyarország) 133
 Honorátusz
 pápai apocrisarius 18
 Honorius
 (III.), pápa 67, 83, 85, 108, 133, 134, 152,
 164
 (IV.), pápa 42, 172
 Hormisdasz
 pápa 15
 Horvátország 113, 117, 122, 123, 156, 157,
 158, 183
 Hostiensis
 kánonjogász 33, 35, 119
 Hube
 Romualdus 127
 Hubert
 Walter, érsek (Canterbury) 41
 Hugo
 Candidus, pápai legátus 20
 Hugó
 áldozópap-bíboros (SS. Silvestrus et
 Martinus) 95
 Huguccio
 kánonjogász 28
 Hugues
 de Die, pápai legátus 22, 25, 34
 de Remiremont, áldozópap-bíboros 53
 Humbert
 (II.), dauphin (Vienne) 70
 Humbertus
 bíboros (Silva Candida) 52
 Moyenmoutier, bíboros (Silva Candida)
 52

I

Ibériai-félsziget 16, 17, 181
 Ildebrandino
 Conti, püspök (Padova), pápai nuntius,
 Gui de Boulogne pápai legátus
 helyettese 181, 182, 194, 198
 Illyricum
 régió 14, 16
 Imre
 herceg, (Szent), István fia 75
 magyar király 65, 68, 81, 97, 98, 99, 110
 Mykud bán testvére 162, 166
 püspök (Várad) 168
 Ince
 (II.), pápa 118
 (III.), pápa 24, 27, 28, 30, 31, 32, 39, 55,
 56, 62, 65, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89,
 90, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101,
 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109,
 110, 111, 112, 114
 (IV.), pápa 33, 35, 48, 104, 150, 189
 (V.), pápa 137
 (VI.), pápa 66
 Isakios
 Angelos, (II.), bizánci császár 86
 Isnard
 püspök (Théba) 171
 István
 Bánca nb., püspök (Vác) 68, 69
 (I.), (Szent), magyar király 75, 159, 160,
 195
 (III.), magyar király 76
 (III.), pápa 50, 52
 Kotromanić, bán (Bosznia) 69
 (V.), magyar király 65, 75, 154
 Itália 35, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 66, 82, 93,
 96, 97, 101, 117, 125, 169, 171, 176, 177,
 178, 183
 hadjárat 175, 177
 Ivo
 apát (Garamszentbenedek) 105, 107,
 113
 Chartres-i 27, 28
 püspök (Krakkó) 84

- Í**
- Írország 37
- J**
- Jacobinus
Manuelis de Cataneis Lendenaria,
klerikus (Zadar), Altegradus
unokaöccse 167
püspök (Modena) 171
- Jacobus
Berengarii, pápai adószedő 47, 73
de Normannis, pápai nuntius 43
- Jacques
Duèse, püspök (Avignon) 171
- Jakab
olvasókanonok (Szepes) 141
pápai káplán, kánonjogi doktor, prépost
(Csázma) 144, 157, 159, 165
pápai subcollector 57
Pecorari, püspök-bíboros (Preneste),
pápai legátus 62, 68, 69, 70, 71, 75,
134, 148, 152
- János 154, 164
bíboros-pap (S. Prisca), püspök-bíboros
(Sabina) 108, 114
Domonkos fia, olvasókanonok (Eger)
198
érsek (Kalocsa) 113
esperes (Zágráb) 141, 153
gróf (Gravina) 178
(I.), Földnélküli, angol király 96, 108
írnok 108, 114
Kanizsai, érsek (Esztergom) 62
káplán (Padova) 182
magister 198
őrkanonok (Szepes) 141
pápai írnok 115
prépost (Óbuda), érsek (Kalocsa) 137,
138, 139, 155, 162, 164
püspök-bíboros (Tusculum), pápai
legátus 43
püspök (Dax), pápai nuntius 66, 67
püspök (Nyitra) 169
püspök (Prága) 47
püspök (Trogir) 88
szerpap, pápai követ 18
- (VIII.), pápa 13, 15, 118
Viterbói, püspök-bíboros (S. Clemens)
89
(XXI.), pápa 136, 137
(XXII.), pápa 39, 44, 45, 69, 180, 196
- Januarius
de Benevento, pápai megbízott 11
- Jászó
Jasov (Szlovákia) 141
konvent 141
- Jean
Cholet, pápai legátus 42
Gualbert 89
le Moine, pápai nuntius 44
- Jeruzsálem 111, 179
pátriárka 31
Szt. Sír-templom 179, 192
- Jeszenák
család 163
- Jób
püspök (Pécs) 72
- Johanna
(I.), Anjou András felesége 178, 181
- Johannes
bíboros (SS. Marcellus et Petrus) 171
Ciamini, szerzetes (Lucano) 168
de Amelio, pápai legátus 163
de Anagni, pápai legátus 41
de Aretio, kanonok (Osimo), általános
ügyhallgató 56, 146
de Casamaris, pápai káplán, pápai követ
68
de Civitella, pápai legátus 72
de Crema, pápai legátus 41
de Illici, apostoli vikárius (Tarragona) 15
de Philadelphia, apostoli vikárius
(Palesztina) 15
de Pistoia, pápai nuntius 66
de Plaza, kanonok (Arras) 169
Diaconus 51
Lombardus, áldozópap- (S. Clementis),
püspök-bíboros (Albano) 100, 101
Pollicus 196
püspök-bíboros (Porto, S. Rufina) 170
Teutonicus, kánonjogász 28, 29
Ugoccione, pápai legátus 65

Waldeshausen, domonkos szerzetes,
püspök (Bosznia) 68

Johannes Mancinus
Gregorius de Crescentio Caballi
Marmorei unokaöccse 94, 107, 114

Jordanus
áldozópap-bíboros (S. Pudentiana) 95,
96, 97

Júda 111

Judit
apátnő (Veszprémvölgy) 145

Julianus
pápai apocrisiarius 17, 18

Julius
kardinalis, pápai legátus 61, 62, 64, 65,
76

Jusztinianosz
(I.), bizánci császár 14

K

Kachyna 154, 164

Kalán
püspök (Pécs) 113

Kalderbach. Lásd Kolbach

Kalenda
püspök (Veszprém) 113

Kálmán
herceg, II. András magyar király fia 104
magyar király 160

Kalocsa
érsek 74, 103
érsekség 181
káptalan 104
(Magyarország) 74, 109, 112, 113, 137,
145

Kamin (Wollin)
püspökség 84

Kán
nemzetség 136

Karoling
birodalom 19
dinasztia 13

Károly
Durazzói 178
(I.) Anjou, magyar király 61, 63, 65, 69,
72, 73, 77, 176
(I.) Anjou, nápolyi és szicíliai király 42,
125
(IV.), német-római császár 44

Martell, Anjou András fia 181
örkanonok (Szepes) 140

Kasztília 39, 40

Katapán
püspök (Eger) 113

Kázmér
(III.), lengyel király 47
Szepesi, Szepesi Domokos fia 140

Kelemen
(III.), pápa 32, 82, 83, 85, 86, 87, 91, 94,
96, 107
(IV.), pápa 43, 54, 72
püspök (Róma) 11
(V.), pápa 44, 65, 170, 171, 173, 179
(VI.), pápa 45, 70, 175, 177, 178, 179,
180, 181, 182, 183, 184, 198

Kelet-Mediterráneum 39

Khalkédon
egyetemes zsinat 12, 17, 18

Kijevi Rusz 103

Klosterneuburg
(Ausztria) 195, 196

Kolbach
Studenec (Szlovákia) 141, 142, 143, 153,
164

Konrad
Eubel 82, 83, 84
von Urach, püspök (Porto), pápai legátus
71, 134

Konrád
érsek (Mainz) 98
püspök (Würzburg) 95
remete (Ágoston rend) 143, 160

Konstancia
(Aragóniai), II. Frigyes német-római
császár felesége 102
II. Roger szicíliai király utószülött lánya
82, 90, 94, 101, 102

Konstantin
(IV.), bizánci császár 18
(V.), bizánci császár 19

Konstantinápoly
egyetemes zsinat (I.) 14
egyetemes zsinat (III.) 18
patriarchátus 14
pátriárka 14, 18
(Törökország) 12, 14, 17, 18, 19, 43, 96
zsinat 12, 18

Konstantius
pápai követ 18

Konstanz
egyházmegye 171
(Németország) 170

Korinthosz
(Görögország) 11

Korzika
(Franciaország) 16

Köln
érsek 43
(Németország) 96

Körös
folyó 132

Krakkó
(Lengyelország) 84, 126
Szentháromság templom 84

Kruszwica
(Lengyelország) 126

Kuno
püspök-bíboros (Preneste), pápai legátus
64

L

Lajos
Anjou, János durazzói herceg fia 178
(I.) Anjou, magyar király 62, 66, 70, 159,
175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182,
186, 188
(IV.) Bajor, német-római császár 44, 185,
189, 190
(VII.), francia király 42
(IX.), francia király 42
kanonok (Laon) 182, 198

Lambert
kanonok (Antwerpen) 95

Lando
bíró 114

Lanfranc
érsek (Canterbury) 40

Lanfrancus
kanonok (Bologna) 90

Laon
püspök 198

László
(I.), (Szent), magyar király 71, 75, 81, 86,
88

(IV.), (Kun), magyar király 70, 77, 118,
120, 121, 123, 124, 125, 126, 128, 131,
132, 135, 136, 139, 141, 148, 154, 156,
157, 158, 162, 163, 164, 165
prépost (Esztergom) 155
püspök (Pécs) 47
Szepesi, Szepesi Domokos fia 140

Laterán
egyetemes zsinat (III.) 54, 107, 187
egyetemes zsinat (IV.) 24, 25, 85, 179
Szt. Megváltó egyház 50, 51
(Vatikán) 24, 25, 50, 51, 54, 92, 109, 110,
192, 193

Latino
Malabacra, püspök-bíboros (Ostia,
Velletri), pápai legátus 35

Latium
(Olaszország) 84

Lebus
(Lengyelország) 84
püspökség 84

Lengyelország 47, 83, 96, 117, 122, 123, 126,
127, 129, 147, 183, 198

Leo
Brancaleonis, ádozópap-bíboros, pápai
legátus 68
de Monumento 107, 114
Gregorius de Crescentio Caballi
Marmorei unokaöccse 93, 107, 114

Leó
(III.), bizánci császár 14, 19
(II.), pápa 18
(I.), pápa 12, 14, 15, 18, 27, 118
(IX.), pápa 52
(VI.), bizánci császár 19

Leonicus
egyház 171

Leopold
von Ledebur 127

Lephardus
dékán (Włocławek) 127

Limoges
(Franciaország) 198

Linz
(Ausztria) 196, 197

Lipót
(VI.), osztrák herceg 98, 99

Lipowa
(Lengyelország) 129, 131

Lippa
 Šuplja Lipa (Horvátország) 143, 144,
 157, 158, 159, 165

Lodi
 (Olaszország) 90

Lodomér
 püspök (Várad), érsek (Esztergom) 72,
 75, 137, 138, 139, 145, 146, 156, 159,
 160, 161, 162, 165

Lodoméria 113, 117, 122, 123, 183

Lombardia
 (Olaszország) 65, 89, 90, 100, 187, 189,
 190, 191

London
 (Anglia) 41
 konkordátum 41

Loránd
 ispán (Szepes) 140

Lőcse
 Levoča (Szlovákia) 152, 153, 158

Lőrinc 154, 164

Luca
 Fieschi, szerpap-bíboros (S. Maria in via
 Lata) 37, 180

Lucius
 (III.), pápa 68, 87, 96

Ludovicus
 apát (Melk) 196, 197

Lukács
 érsek (Esztergom) 71
 prépost (Esztergom), királynéi kancellár
 143, 158

Lund
 érsekség 84
 (Svédország) 84

Lübeck
 (Németország) 84
 püspökség 84

Ly

Lyon
 egyetemes zsinat (I.) 33, 35, 41
 egyetemes zsinat (II.) 54, 138, 150
 (Franciaország) 31, 33, 35, 41, 54

M

Magyarország 7, 8, 39, 40, 47, 49, 57, 61, 62,
 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74,
 75, 76, 77, 81, 82, 84, 86, 88, 89, 91, 92, 93,
 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105,
 106, 109, 110, 111, 113, 117, 118, 119, 120,
 121, 122, 123, 124, 128, 133, 134, 135, 137,
 139, 144, 146, 147, 148, 152, 156, 164, 165,
 167, 168, 169, 175, 176, 177, 178, 179, 180,
 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 189, 190,
 191, 194, 198

Manasses
 érsek (Reims) 21, 22

Manfréd
 Lavagnai, pápai legátus 62, 64, 65, 71, 76

Manfredo
 Dalesmanini, podestà (Padova) 172

Mantova
 (Olaszország) 122

Marcabruno
 da Vivaro 173

Marche
 (Olaszország) 94

Margit
 IV. Béla lánya 75

Márk
 comes 164
 előjáró (Kolbach) 141, 142, 153, 154,
 164

Markward
 Anweilereri 96, 102, 107, 108

Maros
 folyó 132

Martino
 ispán (Keve) 113

Martinus
 (Márton) pauper 88

Márton
 érsek (Gniezno) 128
 (I.), pápa 15, 18
 ispán (Bács) 113
 (IV.), pápa 42, 128, 137, 138, 139, 162

Mátéfalva/Mateóc
 Matejovce (Szlovákia) 154

Mathaeus
 Parisiensi, bencés szerzetes, krónikaíró
 41

Matteo
 Ribaldi, püspök (Verona), pápai nuntius
 177, 180

- Rosso Orsini, római szenátor 54
- Mátyás
magyar király 156, 158
plébános (Torna) 154, 164
prépost (Szepes) 140, 152
Zágrábi 69
- Mauretánia
(Afrika) 86
- Maximianus
de Syracus, püspök (Syracusa), apostoli
vikárius (Szicília) 15, 16, 17
- Meissen
(Németország) 84
püspökség 84
- Melk
(Ausztria) 197
- Merclinus
éneklőkkanonok (Szepes) 141, 142, 143,
153, 154, 164
- Meskó
püspök (Veszprém) 145
- Messina
(Olaszország) 87
- Mihály
pápai apocrisarius 18
püspök (Faro) 90
püspök (Veszprém) 159
vajda (Erdély) 113
- Miklós 154, 164
(I.), pápa 13, 14, 118
(II.), pápa 52, 53
(III.), pápa 43, 117, 122, 123, 125, 133,
135, 136, 137, 138, 148, 155, 156, 160,
164
Interamnei Raynerius fia, közjegyző 169
- Kán nembeli, prépost (Erdély), választott
érsek (Esztergom) 123, 136, 137, 155,
164
- László bán fia, pap 155
- Loránd szepesi ispán officialisa 141
prépost (Szerém) 141, 153
püspök (Győr) 47
püspök (Tusculanum) 108, 114
remete (Ágoston rend) 182, 198
szerpap (Sancta Agatha in Monasterio
(dei Goti) egyház) 102, 108, 115
- Mikulin
püspök (Győr) 71
- Milánó
érsek 87, 95
érsekség 183
esperes 169
(Olaszország) 24, 87, 89, 122, 182
- Milicz
(Lengyelország) 129, 130
- Milkó
Milcovul (Románia) 133
püspökség 133, 147
- Milo
mester 108, 114
- Milutin
(II.), szerb király 69
- Miser
Szt. Márton-egyház 168
- Moch
ispán (Pozsony) 113
- Modena
püspökség 126, 183
- Monticelli
család 93
- Moyenmoutier
(Franciaország) 52
- Moys
ispán (Szepes), királynéi tárnokmester
154
ispán (Vasvár) 113
- Muthmer
prépost (Szepes) 140, 141, 142, 143,
153, 154
- Mykud
bán 162, 166

N

- Nagyszombat
Trnava (Szlovákia) 181, 195
- Nagytétény
generalis congregatio 131
(Magyarország) 131
- Nagyvárad
káptalan 138
Oradea (Románia) 72, 81, 88, 91, 166
püspök 156
püspökség 137, 139

- Napoleone
Orsini, pápai ügyhallgató 172
- Nápoly
(Olaszország) 61, 62, 65, 66, 69, 70, 94,
175, 176, 177, 178, 181, 186
- Narbonne
(Franciaország) 15
sekrestyés 171
- Narnia
kanonok 87
(Olaszország) 87
- Nehemiás
érsek (Esztergom) 75
- Német Lovagrend 47, 71, 133, 134, 147, 152,
161, 164, 166
- Német-római Császárság 39, 40, 52, 53, 82,
83, 101
- Nernardo
püspök-bíboros (Porto), pápai legátus
172
- Niccolò
Boccasini, pápai legátus. Lásd XI.
Benedek pápa
- Nicolaus
Capoccis, bíboros-nuntius 46
de Guarcino, legátusi jegyző 146, 155
- Nigropontis
föld 198
- Nomentum
(Olaszország) 50
- Normandia
(Franciaország) 96
- Normann-szicíliai Királyság 41
- Nyitra
Nitra (Szlovákia) 134
- O**
- Ochuz
ispán (Sopron) 113
- Octavian
püspök-bíboros (Ostia) 96, 107, 108
- Octobonus
de Ferraria, legátusi jegyző 146
- Oddo
Johannes fia, bíró 114
- Odilo
apát (Saint Gilles), pápai apocrisarius,
pápai legátus 64
- Odo
de Anagnia, kanonok (Konstanz) 171
- püspök-bíboros (Tusculum), pápai
legátus 42
- Olaf
(III.), dán király 22
- Olmütz. Lásd Olomouc
- Olomouc
(Csehország) 84
püspökség 84
- Omiš
(Horvátország) 69
- Orbán
(II.), pápa 40, 52, 53, 64
(III.), pápa 87, 96
(IV.), pápa 65, 72
(V.), pápa 66
- Orléans
dékán 101
(Franciaország) 101
- Osius
pápai megbízott 11
- Ostia
(Olaszország) 35, 50, 54, 107
- Otto
apát (Zwettl) 196, 197
pápai legátus 42
- Ottó
(I.), burgund gróf 86
- Ottobuono
Fieschi szerpap-bíboros (S. Adrianus),
V. Adorján pápa, pápai legátus 38, 42,
43, 137
- Ottokár
(I.), cseh király 84
krónikás 121, 124
- Ó**
- Óbuda
káptalan 138
(Magyarország) 137, 138
prépostság 137
- Ófalu
(Magyarország) 199

P

- Padova
 apát (Szt. Jusztina apátság) 169
 (Olaszország) 167, 168, 169, 172, 173, 181, 182
 podestà 172
 püspök 169
 Szt. Jusztina apátság 169
- Paglierini
 történetíró 172
- Pál 154, 164
 prépost (Kalocsa) 168
 prépost (Veszprém) 136
 püspök (Pécs) 168, 169
 püspök (Veszprém) 145, 159, 162
- Palermo
 (Olaszország) 87
- Palestrina. Lásd Preneste
- Palesztina 15
- Pandulphus
 de Sabello, prépost (Chableyarum) 171
- Pannonhalma
 apát 185, 194
 apátság 71, 74, 85, 168, 185, 194, 195
- Párizs 96
 apát (Sainte-Geneviève monostor) 100
 (Franciaország) 83
 püspök 100
- Parma
 (Olaszország) 90, 96, 169
 püspökség 183
- Pascasius
 prépost (Pozsony) 125, 157
- Paschalis
 (II.), pápa 53, 118
- Paschaniusz
 pápai megbízott 12
- Paskaz
 prépost (Pozsony) 165
- Passau
 egyházmegye 195
 káptalan 196
 (Németország) 196
 püspök 180, 194, 195
 püspökség 185
- Patroklosz
 püspök (Arles), apostoli vikárius (Gallia) 15
- Pavia
 püspökség 183
- Pécs
 (Magyarország) 71, 73
- Pelágusz
 szerpap, pápai apocrisarius, (I.), pápa 18
- Peregrinus
 pátriárka (Aquileia) 99, 101
- Perugia
 (Olaszország) 89
- Péter 154, 164
 áldozópap-bíboros (S. Laurentius in Damaso) 87
 áldozópap-bíboros (S. Petrus in Vincoli) 96
 alszerpap (Róma), rector patrimonii (Szicília) 16, 17, 29
 érsek (Split) 88, 90
 ispán (Pozsony, Moson), királyi asztalnokmester 157
 Kőszegi, püspök (Veszprém), választott érsek (Esztergom) 136, 137, 145, 159, 162, 165
 Mizói, kardinális, pápai legátus 61, 64, 65, 68, 76
 püspök (Erdély) 162
 püspök (Győr) 113
 püspök (Viterbo), pápai nuntius 177, 180
 Szt., apostol 111, 112
- Petrus
 Capuanus, szerpap-bíboros (S. Maria in Via Lata), bíboros (S. Marcellus) 82, 90, 96, 97
 Damiani, bíboros (Ostia), pápai legátus 20, 25, 52
 de Begonis, pápai nuntius 66, 198
 de Bonzanne 170
 érsek (Patt), pápai nuntius 67
 Gervasii, pápai adószedő-nuntius 73, 180
 Lombardus 180
 Veroli, executor 56
- Petrus Pauli Cencius
 Gregorius de Crescentio Caballi Marmorei unokaöccse 93
- Philippus
 de Sardinia, kanonok (Arbore), általános ügyhallgató 56, 146

- Piacenza
(Olaszország) 82, 90, 96
püspökség 183
- Pierre
Bertrand, áldozópap-bíboros (Szt. Kelemen bazilika), pápai legátus 177, 178
de Calesio, prépost (Oesa), pápai nuntius 67
- Piers
Gaveston, II. Edward angol király bizalmasa 44
- Pietro
di Ugolino, pápai ügyhallgató 172
Saraceno, püspök (Vicenza) 172
- Pisa
(Olaszország) 87, 96
- Pistoia
(Olaszország) 96
- Poitiers
(Franciaország) 28
Szt. Hilarius egyház 28
- Pok
nádor, ispán (Moson) 113
- Póka
püspök (Szerém) 138, 162
- Poppo
prépost (Aquileia) 98
- Porto
(Olaszország) 50, 54
- Pósa
püspök (Bosznia), pápai legátus 68, 69
- Pozsony
prépost 168
(Szlovákia) 72, 124, 157, 168, 169, 181, 182, 194, 195
Szt. Megváltó prépostság 157, 168
zsinat 72
- Pöhlde
(Németország) 25
zsinat 25
- Prága
püspökség 84
Szt. Ferenc-ispotály 47
- Preneste
(Olaszország) 50, 54
- Proculus
S. (Szt.), apát 90
- Provence
(Franciaország) 178
- Puglia
(Olaszország) 94
- R**
- Radolphus
de Grosparmi, pápai legátus 42
- Raguza. Lásd Dubrovnik
- Raimbald
pápai legátus 20
- Raimundus
de Bonofato, pápai adószedő 47, 73
- Rainerio
de Vichio, pápai ügyhallgató 172
- Raitenhaslach
(Németország) 194
- Rákos
gyűlés 120
(Magyarország) 120
- Rama 117
- Ráma 113, 122, 123
- Ratzeburg
(Németország) 84
püspökség 84
- Ravenna
érsek 19
Exarchátus 19
(Olaszország) 96, 168
- Reggio Emilia
(Olaszország) 183
- Rhenaldus
prépost (Esztergom) 141, 153, 155
- Richard
érsek (Canterbury) 41
püspök (Orvieto), Albinus közeli rokona 87
- Richárd
(I.), Oroszlánszívű, angol király 86, 90, 96
- Ried im Innkreis
(Ausztria) 195
- Rigaud
d'Asserio, kanonok (Orléans), pápai ügyhallgató, pápai nuntius 37
- Rimini
(Olaszország) 89
- Robert
Grosseteste, teológus 41

- Róbert
Durazzói, János durazzói herceg fia 178
érsek (Esztergom), pápai legátus 69, 70
püspök (Veszprém) 145, 159, 162
- Robertus
bíró 108, 115
- Roger
Aubert 86, 103
(I.), szicíliai király 41, 42
(II.), szicíliai király 94
- Roland
ispán (Szepes) 141
- Róma
(Olaszország) 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18,
19, 20, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33,
36, 39, 44, 50, 51, 52, 54, 57, 66, 87,
89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 101, 102,
103, 104, 105, 107, 111, 112, 113, 114,
118, 123, 136, 137, 155, 156, 171, 177,
180, 182, 183, 193, 199
S. Laurentius in Lucina egyház 87
S. Maria Maggiore bazilika 51
Szt. Lőrinc bazilika 51
Szt. Pál bazilika 51
Szt. Péter bazilika 51, 192, 193
zsinat 52
- Román
esperes (Hont) 137, 156
- Romanus
de Bonaventura, pápai legátus 42
defensor (Szicília) 17
- Rostagnus
érsek (Arles), apostoli vikárius 15
- Rostardus
általános ügyhallgató (Apostoli Kúria)
146, 160
- Rouen
érsek 96
(Franciaország) 96
püspök 118
- Röhrnbach
Ausztria 196
- Rudolf
(I.), Habsburg, német király 43, 134, 148
pápai legátus 20
- Rufinus
pápai adószedő 57, 180
- Ruszkínóc
Ruskovce (Szlovákia) 141
- Ruténia 103, 106, 111
- S**
- Sabina
(Olaszország) 50, 54, 93, 108
- Salamon
magyar király 75
- Salerno
(Olaszország) 108
- Salvi
püspök (Perugia), pápai követ 68, 69
- Salzburg
(Ausztria) 180, 181, 187
érsek 180, 194
érsekség 180, 181, 183, 189, 191, 193
káptalan 180
- Sancta Agatha dei Goti
(Olaszország) 102
- Sancto Apostolo
család 86
- Sándor
(II.), pápa 20, 53
(III.), pápa 27, 30, 32, 54, 56, 61, 62, 64,
81, 91, 93, 118
(IV.), pápa 48
pápai apocrisarius 18
- San Salvatore
(Olaszország) 182
- Sáros
Šariš (Szlovákia) 124
- Sátoraljaújhely
(Magyarország) 161, 166
- Scaligeri
család 172
- Schleswig
(Németország) 84
- Schwerin
(Németország) 84
püspökség 84
- Sergius
defensor (Szicília) 17
- Sesto Calende
apát (S. Donato di Scozola in Sesto-
Calende) 95
(Olaszország) 95
S. Donato di Scozola in Sesto-Calende
apátság 95

- Silva Candida
(Olaszország) 50, 54
- Similis
apát (Pannonhalma) 71
- Simon
de Brion. Lásd IV. Márton pápa
püspök (Várad) 113
- Simplicius
pápa 50
- Siriacus
pápa 14
- Sixtus
(III.), pápa 27
- Skandinávia 84
- Skócia 37, 41
- Soffredus
szerpap (S. Maria in Via Lata),
áldozópap-bíboros (S. Praxedis) 96,
97
- Somogy
apát (Szt. Egyed monostor) 194
(Magyarország) 85, 146, 160, 166, 185,
194
- Spalato. Lásd Split
- Spello
(Olaszország) 97
S. Lorenzo in Spello monostor 97
- Split
érsekség 183
(Horvátország) 67, 89, 109
kanonokok 105
káptalan 98, 109
- Spoletinus 108, 115
- Spoletto
(Olaszország) 89, 97
- Stephanus
áldozópap-bíboros (S. Chrysogonus) 53
de Dor, apostoli vikárius (Palesztina) 15
- Strögen
(Ausztria) 196, 197
- St. Rufina. Lásd Silva Candida
- Svédország 83
- Symmachus
pápa 15, 16, 29
- Symon
Alamanni de Bononia, kanonok (Vicenza)
170
- Sz**
- Szabiánusz
pápai apocrisarius 18
- Szabolcs
zsinat 75
- Szaladin
szultán (Egyiptom) 86
- Szalók
Slavkovce (Szlovákia) 154
- Szamaria 111
- szaracénok 86
- Szászváros
ferences gvárdián 156
Orăștie (Románia) 156, 165
- Szeben
prépost 47, 74, 88, 89, 92
prépostság 71, 88, 90, 91
Sibiu (Románia) 47, 71, 88, 91
- Székesfehérvár
(Magyarország) 72, 195
prépostság 72, 75, 184, 195
- Szentföld 39, 67, 68, 69, 96, 162, 166, 179,
192
- Szentmárton. Lásd Pannonhalma
- Szentmiklós
birtok 162
- Szentpétervár
(Oroszország) 127
- Szepes
karthauzi kolostor 199
prépost 169
prépostság 75, 123, 140, 141, 142, 143,
152, 153, 154, 158, 164, 165
(Szlovákia) 72, 141, 142, 143, 153, 154,
157, 158, 160, 165
- Szepeshely
Spišská Kapitula (Szlovákia). Lásd
Szepes (prépostság)
- Szepesség. Lásd Szepes
- Szepesváralja
Spišské Podhradie (Szlovákia) 143
Szűz Mária-egyház 143, 153
- Szerafin
prépost (Pozsony) 168, 169
- Szerbia 68, 113, 117, 122, 123, 183
király 148
nagyzsupán 103
- Szerdika
(Bulgária) 11, 12, 27, 29

zsinat 11, 27, 29, 118
Szerém
  püspökség 68, 71
  régio 71
Szergiusz
  (I.), pápa 18
Szeverinusz
  pápa 18
Szcília 86
  (Olaszország) 16, 17, 29, 41, 42, 82, 84,
  87, 90, 94, 96, 98, 101, 102
Szilézia
  régio 84, 122, 126, 128, 129
Szimcs
  adománybirtok 165
Szimpliciusz
  pápa 15
Szíria 98
Szlovákia 152, 153, 158, 161
Szolgagyőr
  Posádka (Szlovákia) 134
Szt. Florián
  kolostor 195

T

Tamás
  ferences szerzetes, pápai nuntius 67
  prépost (Vasvár), püspök (Várad) 137,
  138, 139, 162, 166
  püspök (Vác) 138, 139
  püspök (Wrocław) 124, 145
  Spalatói 86, 88
  Szepesi 140
Tankréd
  Szcíliai (Leccei), szcíliai király 42, 87,
  94, 95, 101
Tarantaise
  (Franciaország) 15
Tatamér
  prépost (Székesfehérvár) 47, 73
Tatwin
  érsek (Canterbury) 15
Temes
  folyó 132
Teobald
  püspök-bíboros (Ostia, Velletri), pápai
  legátus 71
Teodor
  pap, pápai követ 18

Terracina
  (Olaszország) 52, 95
Teuzo
  bíboros, pápai legátus 64
Theobald
  érsek (Canterbury) 41
Theobaldus
  Frederici de Archo, scholaris (Trento),
  Altegradus unokaöccse 167
Theodoricus
  de Bonavilla, pápai és birodalmi
  közjegyző 182
Theodórosz
  (I.), pápa 15, 18
Theodosziosz
  (III.), bizánci császár 19
Thesszaloniki
  (Görögország) 14, 15, 16, 17
  vikárius 14, 18
Thomas
  érsek (Canterbury) 41
Timót
  püspök (Zágráb) 126, 143, 144, 156, 157,
  158, 159, 165
Tisza
  folyó 132
Tolon
  kun elöljáró 131, 162
Toplica
  apát 56
  Varaždinske Toplice (Horvátország) 56
Toporc
  Toporec (Szlovákia) 153
Torna
  Turňa nad Bodvou (Szlovákia) 124
Toscana Romana
  (Olaszország) 97
Tournai
  (Belgium) 95
  főesperes 95
  kancellár 95
  kántor 95
Tours
  érsek 25
  (Franciaország) 171
  Szt. Márton-egyház 171
Trana
  (Olaszország) 30

Trau. Lásd Trogir
 Treviso
     (Olaszország) 167, 168, 173, 182
 Trier
     (Németország) 15, 96
 Trogir
     (Horvátország) 71, 88, 91
     káptalan 71
     püspök 71, 88
 Troia
     (Olaszország) 101
 Turóc
     prépostság 126, 147, 160, 161, 166
     Turiec (Szlovákia) 126, 161
 Tuscia
     (Olaszország) 89
 Tusculanum
     (Olaszország) 50, 54
 Tvrtko
     (I.), boszniai király 70

U

Ubaldu
     Allucingoli. Lásd III. Lucius pápa
 Ugolinus
     de Segni. Lásd IX. Gergely pápa
 Ugone
     di Buglione, pápai ügyhallgató 172
 Ugrin
     Csák nembeli, királyi tárnokmester 155,
     164
     érsek (Kalocsa) 68
 Umberto
     Banchi, pápai káplán, kanonok
     (Piacenza) 75
 Uppsala
     érsekség 84
     (Svédország) 84
 Usuk
     kun elöljáró 131, 162
 Uzur
     kun főember 163

V

Valence
     (Franciaország) 15
 Valerius
     Bito, pápai megbízott 11

Valter
     ferences szerzetes, pápai káplán, pápai
     legátus 72
 Vanizeno
     dei Lanfranchi da Pisa, császári helytartó
     (Vicenza) 172, 173
 Várad. Lásd Nagyvárad
 Varasd
     Varaždin (Horvátország) 99
 Vasvár
     (Magyarország) 138
     prépostság 138
 Vatikán
     Róma 163
 Velasco
     pápai legátus 65
 Velence
     (Olaszország) 67, 86, 96, 102, 107, 182
 Velletri
     (Olaszország) 35, 50, 54
 Verona
     (Olaszország) 87, 177
     püspök 95
     zsinat 89
 Verőce
     ferences gvárdián 158, 165
     ferences gvárdián) 144
     Virovitica (Horvátország) 143, 144, 157,
     158, 159, 165
 Veszprém
     káptalan 145, 146, 160, 162, 166
     (Magyarország) 88, 91, 92
     püspök 71, 181, 198
 Veszprémvölgy
     (Magyarország) 145, 159, 160, 162, 165,
     166
     Szűz Mária-apáca kolostor 145, 159, 160,
     162
 Vézelay
     apát (Szt. Péter kolostor) 101
     (Franciaország) 101
 Vicenza
     egyház 171
     (Olaszország) 167, 168, 169, 170, 171,
     172, 173
     Szt. Péter bencés monostor 171
 Vienne
     érsek 15
     (Franciaország) 15, 31, 48

zsinat 48, 189
Viktor
  (II.), pápa 53
  (IV.), ellenpápa 54, 93
Vilmos
  de Judicis. Lásd Guillaume de la Jugie
  (I.) Hódító, angol király 40
  (II.), angol király 40
  (I.), Rossz, szicíliai király 42, 94
  (II.), Jó, szicíliai király 86, 87, 94
Vince
  pépost (Lucano) 168
Vincentius
  de Capua, pápai megbízott 11
Visegrád
  (Magyarország) 70
Vitaliános
  pápa 18
Vitalus
  du Four, ferences szerzetes 171
Viterbo
  (Olaszország) 96, 100, 109, 110, 111,
  112, 177
Vivian
  pápai legátus 41
Vratislav
  cseh fejedelem 20

W

Wąchock
  ciszterci monostor 126
  (Lengyelország) 126
Waldhausen
  (Ausztria) 196
  konvent 196, 197
  St. Georgen am Walde plébániatemplom
  196, 197
Waldkirchen
  (Németország) 195
Wales 37
Walter
  (III.), Brienne-i 102
  (Paleáriai), püspök (Troia, Catania) 101,
  102
  püspök (Albano), pápai legátus 40
Werner
  Maleczek 99, 100, 103, 176

Wieluń
  (Lengyelország) 129, 130, 131
William
  érsek (Canterbury) 41
Willigis
  érsek (Mainz) 16
Wittelsbach
  dinasztia 185
Włocławek
  (Lengyelország) 126, 127
  püspökség 127, 128
  zsinat 126
Wlostibor
  választott érsek (Gniezno) 128
Wrocław
  apát (Szt. Vince-kolostor) 145
  (Lengyelország) 84, 129, 130, 131, 198
Wulcerus
  dict. Schober de Hanburt, pap (passauai
  egyházmegye) 170
Würzburg
  (Németország) 43
  zsinat 43

Y

York
  (Anglia) 41

Z

Zadar
  érsek 74
  érsekség 183
  (Horvátország) 74, 123, 125, 177
Zágráb
  apát (OCist.) 199
  commendator (Szűz Mária német
  lovagrendi rendház) 199
  (Horvátország) 72, 156, 157, 158
  perjel (Szent Miklós konvent) 199
  püspök 85, 199
  püspökség 85, 143, 199
  székeskáptalan 199
Zakariás
  pápa 19

Zára. Lásd Zadar

Zenon

de Hispalis, püspök (Sevilla), apostoli
vikárius (Hispania) 15

Zirc

apát 75

(Magyarország) 75

Znojmo

(Csehország) 196, 197

Zobor

apát 161

Zobor, Szlovákia 161

Zozimosz

pápa 15

Żukowo

(Lengyelország) 127

Zwentendorf

(Ausztria) 196

Szt. István egyház 196

Zwettl

(Ausztria) 196